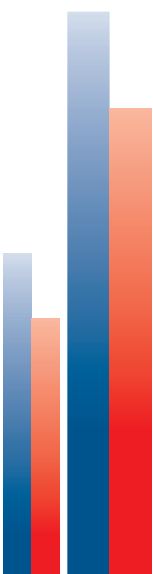

Poradnik wystandaryzowanych zasad współpracy
placówek oświatowych z Policją

WSPÓLNIE PRZECIWIW PATOLOGIOM

Program Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego
rekomendowany w działaniu PaT/E (edukacja)
prowadzonym w obszarze
ogólnopolskiego programu Komendy Głównej Policji
„Profilaktyka a Ty”

2015

Wydanie IV zaktualizowane, rekomendowane przez Impresariat ogólnopolskiego programu
Komendy Głównej Policji „Profilaktyka a Ty”

Zespół rekomendujący:

insp. Grzegorz Jach – Komenda Główna Policji

kom. Magdalena Falkowska – Komenda Wojewódzka Policji w Gdańsku

Radosław Nowak – Gdańskie Centrum Profilaktyki Uzależnień

Izabela Pajdała-Kusińska – Komenda Główna Policji

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów

WSTĘP

I. WPROWADZENIE W DZIAŁANIA PAT/E (EDUKACJA) W RAMACH WSPÓŁPRACY MINISTERSTWA EDUKACJI NARODOWEJ Z KOMENDĄ GŁÓWNĄ POLICJI W OBSZARZE PROGRAMU „Profilaktyka a Ty”	s.8
II. TWÓRCZA PROFILAKTYKA RÓWIEŚNICZA JAKO METODA PRACY Z MŁODZIEŻĄ	s.10
1. Ogólnopolski program Komendy Głównej Policji „Profilaktyka a Ty” – metoda, cele i działania	s.10
2. PaTPORT – oferta dla szkół	s.13
3. Analiza badania projektowego „Młodzież o narkotykach i profilaktyce”	s.14
III. OPIS PROGRAMU „WSPÓLNIE PRZECIW PATOLOGIOM”	s.20
1. Cele pośrednie programu	s.20
2. Podmioty współuczestniczące w realizacji programu	s.20
3. Przewidywany czas trwania programu	s.21
4. Przewidywane koszty realizacji programu	s.21
5. Koordynatorzy programu	s.21
6. Zadania Zespołu Koordynującego	s.21
7. Realizacja i powodzenie założeń programu „Wspólnie przeciw patologiom”	s.21
IV. PRZESTĘPCZOŚĆ I DEMORALIZACJA NIELETNICH OKREŚLENIE POJĘĆ I TERMINÓW	s.22
1. Nieletni	s.22
2. Małoletni	s.22
3. Małoletni jako świadek w postępowaniu karnym	s.22
4. Młodociany	s.23
5. Pokrzywdzony	s.23
6. Funkcjonariuszem publicznym	s.23
7. Demoralizacja nieletnich	s.23
8. Nieprzystosowanie społeczne	s.24
9. Czyn zabroniony	s.24
10. Przestępstwo	s.24
11. Wykroczenie	s.24
12. Przestępczość nieletnich	s.24
13. Czyn karalny	s.25
14. Wiek a odpowiedzialność karna	s.25
V. WŁADZA RODZICIELSKA	s.27
1. Władza rodzicielska	s.27
2. Obowiązki i prawa rodziców	s.27
3. Wadliwe wykonywanie władzy rodzicielskiej	s.28
4. Pozbawienie władzy rodzicielskiej	s.29
5. Udzielenie pomocy rodzinie	s.29
VI. SZKOŁA	s.31
1. Dyrektor szkoły	s.31
2. Pedagog szkolny	s.31
3. Wychowawca	s.32
4. Obowiązki szkoły, dyrektora, wychowawcy, nauczyciela i pedagoga	s.32
5. Objęcie ucznia programem profilaktycznym	s.32

6. Działalność szkoły.....	s.33
7. Pomoc psychologiczno – pedagogiczna.....	s.33
8. Rodzice w szkole.....	s.35
9. Prawa rodziców i ucznia.....	s.36
10. Młodzieżowe Ośrodki Socjoterapii.....	s.37
11. Młodzieżowe Ośrodki Wychowawcze.....	s.37
VII. POMOC SPOŁECZNA.....	s.38
1. Powody udzielania pomocy.....	s.38
2. Instytucje realizujące zadania pomocy społecznej.....	s.38
3. Rodzaje świadczeń.....	s.38
4. Sposoby przyznawania świadczeń.....	s.38
5. Kontrakt socjalny, osoba bezdomna.....	s.39
6. Zasiłek rodzinny.....	s.39
7. Zmiany w systemie świadczeń rodzinnych.....	s.40
VIII. UDZIAŁ POLICJI W POSTĘPOWANIU W SPRAWACH NIELETNICH.....	s.41
1. Legitymowanie osób.....	s.42
2. Kontrola osobista.....	s.42
3. Przeglądanie zawartości bagażu.....	s.42
4. Przeszukanie.....	s.42
5. Ujęcie nieletniego.....	s.42
6. Zatrzymanie nieletniego.....	s.43
7. Przesłuchanie nieletniego.....	s.43
8. Wysłuchanie nieletniego.....	s.43
9. Uprawnienia nieletniego.....	s.43
10. Obowiązki nieletniego.....	s.44
11. Zastosowanie środków przymusu.....	s.44
12. Środki przymusu bezpośredniego a nieletni.....	s.45
IX. WYBRANE PRZEPISY STOSOWANE PRZEZ SĄD RODZINNY W SPRAWACH NIELETNICH.....	s.46
1. Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich.....	s.46
2. Instytucje państwowe i organizacje społeczne.....	s.46
3. Właściwość sądu rodzinnego.....	s.46
4. Wszczęcie postępowania i postępowanie wyjaśniające.....	s.47
5. Zakończenie postępowania wyjaśniającego.....	s.47
6. Postępowanie rozpoznawcze: postępowanie opiekuńczo-wychowawcze i postępowanie o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu poprawczym.....	s.48
7. Środki wychowawcze stosowane przez sąd rodzinny.....	s.48
8. Postępowanie wykonawcze.....	s.49
X. STATUS I OBOWIĄZKI KURATORÓW SĄDOWYCH.....	s.50
1. Zadania kuratora zawodowego.....	s.50
2. Prawa kuratora zawodowego.....	s.51
3. Obowiązki kuratora zawodowego.....	s.51
4. Kuratorzy sądowi rodzinni.....	s.51
5. Wykonywanie czynności przez kuratora rodzinnego w ramach zadań opiekuńczych.....	s.51
6. Wykonywanie czynności przez kuratora rodzinnego w zakresie działań wychowawczo - resocjalizacyjnych i profilaktycznych.....	s.52
7. Wykonywanie przez kuratora rodzinnego orzeczeń sądu w zakresie odebrania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub opiece.....	s.54
XI. SŁUŻBA ZDROWIA.....	s.56
1. Obdukcja.....	s.56
2. Przyjazd zespołu ratownictwa medycznego.....	s.56

3. Zabranie ucznia do szpitala	s.57
4. Opłaty za przyjazd zespołu ratownictwa medycznego	s.57
XII. PLACÓWKI	s.59
1.1. Placówka wsparcia dziennego	s.59
1.2. Piecza zastępcza	s.59
1.3. Placówka resocjalizacyjna	s.60
2. Izba wytrzeźwień	s.60
3. Policyjna izba dziecka	s.61
4. Pomieszczenie dla osób zatrzymanych	s.62
XIII. WYBRANE KATEGORIE PRZESTĘPSTW I WYKROCZEŃ	s.63
1. Przestępstwa według kodeksu karnego	s.63
2. Wykroczenia według kodeksu wykroczeń	s.66
3. Inne regulacje prawne:	s.68
• Ustawie o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi	s.68
• Ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii	s.70
XIV. PRZEMOC W RODZINIE	s.73
1. Definicja przemocy w rodzinie	s.73
2. Zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie	s.73
3. Zespół Interdyscyplinarny	s.74
4. Procedura Niebieskiej Karty	s.75
5. Podejrzenie wykorzystywania seksualnego dziecka	s.76
XV. PROCEDURY POSTĘPOWANIA	s.78
1. Ustawa o ochronie danych osobowych	s.78
2. Komentarz do procedur	s.78
3. Cel procedury	s.78
4. Uwagi dla realizujących procedury	s.79
5. Procedura - o czym informuje?	s.80
6. Symbole występujące w procedurze	s.80
7. Procedura postępowania w przypadku ujawnienia nieletniego ucznia, którego zachowanie wskazuje na demoralizację	s.81
8. Procedura postępowania wobec nieletniego sprawcy przemocy w szkole	s.84
9. Procedura postępowania wobec małoletniej ofiary przemocy w szkole	s.87
10. Procedura postępowania w przypadku ujawnienia nieletniego ucznia będącego pod wpływem alkoholu	s.89
11. Procedura postępowania w przypadku ujawnienia nieletniego ucznia, wobec którego istnieje podejrzenie użycia pozostałych substancji psychoaktywnych	s.92
12. Procedura postępowania w przypadku ujawnienia przemocy w rodzinie na podstawie informacji od dziecka / w stosunku do matki i dzieci	s.95
13. Procedura postępowania w przypadku ujawnienia przemocy w rodzinie w stosunku do matki i dzieci	s.97
14. Procedura postępowania w przypadku ujawnienia osoby niepełnosprawnej – dorosłej ofiary przemocy w rodzinie	s.100
15. Procedura postępowania wobec osoby stosującej przemoc w rodzinie	s.102
16. Procedura postępowania w przypadku podejrzenia wykorzystywania seksualnego osoby poniżej 15 roku życia	s.104
Zespół Monitorujący Realizację Zadań w Zakresie Przeciwdziałania Zjawiskom Patologii Społecznej na Terenie Województwa Pomorskiego:	s.106
WYKAZ AKTÓW PRAWNYCH	s.107
BIBLIOGRAFIA	s.112

Wykaz skrótów

MEN	Ministerstwo Edukacji Narodowej
MS	Ministerstwo Sprawiedliwości
MPiPS	Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej
RM	Rada Ministrów
Dz. U	Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej
Dz. Urz.	Dziennik Urzędowy
PCPR	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
IPiSS	Instytut Pracy i Spraw Socjalnych
art.	artykuł
k.c.	kodeks cywilny
k.k.	kodeks karny
k.k.s	kodeks karny skarbowy
k.k.w.	kodeks karny wykonawczy
k.p.c.	kodeks postępowania cywilnego
k.p.k.	kodeks postępowania karnego
k.r.o.	kodeks rodzinny i opiekuńczy
k.w.	kodeks wykroczeń
ops	ośrodek pomocy społecznej
pid	policyjna izba dziecka
pdoz	pomieszczenie dla osób zatrzymanych
u.p.n	ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich
u.p.w.r	ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie
u.p.s.	ustawa o pomocy społecznej
z późn. zm	z późniejszymi zmianami
t.jed.	tekst jednolity
wso	wewnętrzny system oceniania

WSTĘP

Przeciętny człowiek codziennie spotyka się z informacjami, które wywołują poczucie zagrożenia i strach. Alkohol, narkotyki, przemoc, bezdomność, demoralizacja, przestępczość nieletnich, to „bohaterowie” codziennych doniesień prasy, radia i telewizji. Wśród obcych zupełnie zdarzeń zaczyna się dostrzegać sytuacje analogiczne, występujące w miejscu pracy, nauki, zamieszkania. Problemy najpierw wywołują sprzeciw, strach, potem bezsilność, która wynika głównie z braku wiedzy jak postępować, a także z braku skoordynowania działań poszczególnych służb do tego powołanych.

Mając na uwadze potrzebę stworzenia spójnego systemu działań różnych podmiotów zaistniała, konieczność powołania Zespołu przedstawicieli poszczególnych służb i instytucji, aby wspólnie wypracować jasne zasady działania mające na celu przeciwdziałanie narastającym patologiom społecznym oraz skuteczną reakcję interwencyjną i pomocową w momencie zaistniałego już problemu.

Pragniemy przedstawić Państwu efekt pracy Zespołu Monitorującego Realizację Zadań w Zakresie Przeciwdziałania Zjawiskom Patologii Społecznej na Terenie Województwa Pomorskiego i lokalnych - powiatowych zespołów interdyscyplinarnych, które rozpoczęły pracę po podpisaniu w dniu 11 września 2002 roku przez Marszałka i Członka Zarządu Województwa Pomorskiego, Wojewodę Pomorskiego, Pomorskiego Komendanta Wojewódzkiego Policji, Prezesów Sądów Okręgowych w Gdańsku i Słupsku porozumienia w sprawie realizacji Programu „Wspólnie przeciw patologiom”.

Efektom tej pracy są przygotowane wyjaśnienia przydatnych pojęć i terminów z tego zakresu, omówienie kompetencji i zadań poszczególnych podmiotów, propozycje procedur postępowania w przypadku zaistnienia konkretnego zdarzenia patologicznego.

Autorzy niniejszego opracowania mają świadomość, że zawarte procedury nie rozwiązują wszystkich napotkanych problemów, gdyż należy dostosować je do konkretnych sytuacji i możliwości. Liczą też na pozytywne efekty podejmowanych wspólnie działań różnorodnych służb, które oparte będą na doprecyzowanych i jasno określonych kompetencjach, zasadach wzajemnego informowania się i wspólnego działania pomocowe.

I. WPROWADZENIE W DZIAŁANIA PaT/E (edukacja) W RAMACH WSPÓŁPRACY MINISTERSTWA EDUKACJI NARODOWEJ Z KOMENDĄ GŁÓWNĄ POLICJI W OBSZARZE PROGRAMU „PROFILAKTYKA a TY”

Od 2006 roku Komenda Główna Policji prowadzi program profilaktyczny „Profilaktyka a Ty”, który stanowi wsparcie dla systemowych rozwiązań edukacyjno-profilaktycznych prowadzonych z młodzieżą. Taką funkcję pełni również Policja, która nie może i nie powinna zastępować rodziców oraz szkoły. Może natomiast pełnić funkcję wspierającą w oddziaływaniach wychowawczych poprzez profilaktykę. Instytucja Policji w programie PaT przyjmuje rolę społecznego edukatora, ale także partnera nauczycieli, młodzieży, oraz jej rodziców. Program PaT nie zakłada resocjalizacji oraz pracy z osobami uzależnionymi.

Inicjatorem projektu PaT/E (edukacja) jako nowego działania w programie PaT był Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej Zbigniew Włodkowski. Otwarcie projektu pilotażowego nastąpiło 12 kwietnia 2011 roku w warszawskim Teatrze na Woli i objęło działaniem trzy województwa: opolskie, pomorskie i lubelskie. W kolejnych latach zrealizowano szkolenia nauczycieli, pedagogów i animatorów pracy z młodzieżą w 13 województwach.

Głównym celem działania PaT/E jest przeprowadzenie szkolenia oraz przygotowanie animatorów/nauczycieli do pełnienia funkcji ekspertów w programie PaT w obszarze funkcjonowania lokalnego samorządu.

Innowacyjność projektu szkolenia animatorów/nauczycieli polega na poznawaniu projektu w bezpośredniej obserwacji oraz aktywnym udziale w wybranych etapach procesu budowania grupy młodzieżowej PaT.

Animatorami kierowanymi na szkolenie PaT/E są najczęściej nauczyciele, pedagodzy, psychologowie, instruktorzy placówek kultury, specjaliści placówek wychowania pozaszkolnego lub samorządowcy. W szkoleniu mogą równolegle brać udział policjanci służby prewencyjnej realizujący zadania z obszaru profilaktyki.

Zaproszenie do udziału w szkoleniu przesyła bezpośrednio Kuratorium Oświaty. Rolę głównego partnera wspólnie zapraszającego na szkolenie może pełnić Komenda Wojewódzka Policji, Urząd Wojewody lub Urząd Marszałka danego województwa. Zaproszenia kierowane są do prezydentów lub burmistrzów miast oraz starostów powiatów. Komórki organizacyjne, właściwe do realizacji zadań z zakresu edukacji na rzecz profilaktyki uzależnień, przekazują czytelną informację dotyczącą możliwości udziału w szkoleniu, a następnie wybierają i kierują na szkolenie najlepszego kandydata reprezentującego miasto/powiat.

Szkolenie prowadzone przez Impresariat PaT odbywa się na terenie wybranego przez władze wojewódzkie miasta/powiatu, w którym po jego zakończeniu działaniami PaT/M, pozostaje zbudowana młodzieżowa grupa PaT. Gospodarz miejsca szkolenia otrzymuje zatem gotowy zespół młodych wolontariuszy do realizacji działania PaT/M. Młodzież wybiera spośród siebie LIDERA PaT, a instytucja koordynująca opiekuna grupy.

Szkolenie finansowane jest ze środków programu „Bezpieczna i przyjazna szkoła” Ministerstwa Edukacji Narodowej:

Dlaczego warto:

1. Warto odnaleźć na terenie miasta/powiatu najbardziej odpowiedniego animatora kierowanego na szkolenie eksperckie PaT.
2. Warto wysłuchać animatora/eksperta PaT po zakończonym szkoleniu.
3. Warto podjąć próbę zbudowania lokalnej, młodzieżowej grupy PaT.

4. Warto wspierać twórczą profilaktykę rówieśniczą.
5. Warto inwestować w profilaktyczne działania realizowane bezpośrednio z ludźmi, a nie w ulotki i „papiery o profilaktyce”.

W poradniku „Wspólnie przeciw patologiom” stworzony został spójny system działań poszczególnych służb społecznych dla młodzieży i dorosłych potrzebujących pomocy. Zintegrowany system przeciwdziałania patologiom społecznym pozwala na skuteczne reakcje interwencyjne oraz podniesienie poziomu wiedzy osób pracujących z zagrożonym środowiskiem.

Impresariat ogólnopolskiego programu Komendy Głównej Policji „Profilaktyka a Ty” rekomenduje tę dobrą praktykę konieczną dla wzmocnienia obszarów wychowawczych i opiekuńczych w odniesieniu do rodzin oraz dzieci i młodzieży w wieku szkolnym.

II. TWÓRCZA PROFILAKTYKA RÓWIEŚNICZA JAKO METODA PRACY Z MŁODZIEŻĄ

1. Ogólnopolski program Komendy Głównej Policji „Profilaktyka a Ty” – metoda, cele i działania

PaT to twórcza profilaktyka w działaniu bez fikcji i ulotek. PaT nie ma charakteru akcyjności i konkurencyjności. Społeczność PaT budowana jest na relacjach łączenia środowisk, wzajemnego wsparcia, wymiany doświadczeń i twórczych prezentacji.

Autorem programu jest Grzegorz Jach – inspektor Policji Pełnomocnik Komendanta Głównego Policji ds. promocji i bezpieczeństwa publicznego, społeczny doradca Rzecznika Praw Dziecka.

PaT to skrót od nazwy programu „Profilaktyka a Ty”: co Ty zrobiłeś w sprawie profilaktyki uzależnień? W programie znajdzie miejsce każdy, komu bliska jest myśl humanistyczna. Wartością tej inicjatywy są ludzie, którzy chcą działać dla drugiego człowieka. Doświadczenia pracy metodą twórczej resocjalizacji pokazują, iż nawet w środowiskach zdeformowanych społecznie można niektóre grupy, a na pewno jednostki, wyhamować w społecznej autodestrukcji. W programie znajduje miejsce każdy, komu bliska jest myśl humanistyczna. Wartością tej inicjatywy są ludzie, którzy chcą bezinteresownie działać na rzecz drugiego człowieka.

Poszukiwania skutecznego języka komunikacji w profilaktyce doprowadziły nas do jednej z dróg jaką jest obraz: film, teatr i drama. To jedne z wielu narzędzi wykorzystywanych w twórczej profilaktyce.

Strategia programu PaT oparta jest na profilaktyce rówieśniczej. To młodzi tworzą dla młodych szukając zrozumiałego języka rówieśniczej komunikacji. Projekt odrzuca wszelką stygmatyzację, która często determinuje zachowania młodych ludzi. Jeżdżąc po Polsce często słyszymy od młodzieży, że skoro i tak jestem zły jak twierdzą „wszyscy” nie ma sensu się starać. W programie nie ma różnicowania na dobrych i złych uczniów. Każdy ma szansę. Oczywiście nie każdy wybierze teatr. Jeżeli jednak to robi, paradoksalnie twórcza profilaktyka może być punktem zwrotnym w jego wizerunku i początkiem destygmatyzacji. Takie przykłady w realizacji programu PaT pojawiały się w każdym mieście. Społeczność programu PaT udowodniła w wielu miejscach w kraju, że to właśnie młodzież jest doskonałym i najbardziej przekonującym partnerem w twórczej profilaktyce, a nie tylko podmiotem, do której ta profilaktyka jest kierowana.

Program „Profilaktyka a Ty” realizuje Gabinet Komendanta Głównego Policji poprzez Impresariat PaT w Warszawie.

Cele programu:

- Komunikowanie oraz inicjowanie przez zespoły specjalistów (w tym policyjnych) wspólnoty działań, skierowanych przeciwko zjawiskom patologii społecznej, opartych na innowacyjnych metodach, z zaangażowaniem młodzieżowego wolontariatu i aktywną współpracą z samorządami.
- Zmniejszanie zjawiska uzależnień wśród młodzieży szkolnej, poprzez kształtowanie aktywnych społecznie i umacnianie asertywnych postaw.
- Inspirowanie rodziców do pogłębiania wiedzy z zakresu profilaktyki uzależnień oraz nakłanianie ich do częstej rozmowy na ten temat z własnymi dziećmi.
- Tworzenie ogólnopolskiej społeczności, promującej wśród młodzieży modę na życie bez uzależnień

PaT to program:

- mody na życie bez uzależnień;
- profilaktyki rówieśniczej;
- dobrych wiadomości, a nie protestów;

- zaproszeń, a nie wykluczeń;
- destygmatyzacji młodzieży wykluczonej lub środowiskowo marginalizowanej;
- bez nagród i działania za coś;
- nie robienia co się chce ale odpowiedzialności za siebie i innych.

PaT to głos młodzieży w profilaktyce uzależnień.

- ✓ Program „Profilaktyka a Ty” w 2007 roku został wpisany do Banku Dobrych Praktyk, a w roku 2011 otrzymał tytuł LIDERA rządowego programu ograniczania przestępczości i społecznych zachowań „Razem bezpieczniej”.
- ✓ W 2009 roku Akcja „Przystanek PaT” została objęta patronatem Europejskiego Roku Kreatywności i Innowacji.
- ✓ W 2010 roku program PaT przystąpił do Europejskiej Kampanii w sprawie Narkotyków.
- ✓ W 2011 roku program PaT uczestniczył w działaniach Europejskiego Roku Wolontariatu.
- ✓ W 2012 roku społeczność PaT była intensywnie obecna w działaniach Roku Korczaka.
- ✓ W 2015 X-lecie programu PaT odbyło się na Stadionie Narodowym w Warszawie, w którym uczestniczyło 11 tysięcy osób.

OBSZARY DZIAŁAŃ PROGRAMU PaT

Program PaT realizowany jest przez cały rok jednocześnie w siedmiu obszarach:

Obszar pierwszy = DZIAŁANIE

Działanie PaT polega na prowadzeniu spotkań/szkoleń kierowanych do jednego z wymienionych adresatów:

- **MŁODZIEŻ** – działanie **PaT/M** (dla uczniów szkół ponadpodstawowych). Działanie organizowane jest na zaproszenie lokalnego samorządu i Policji (miasto/powiat/gmina).

Utworzenie **PaTPORTU** - działanie organizowane jest samodzielnie przez jednostkę edukacyjno-wychowawczą.

- **RODZICE** – to działanie **PaT/R** (dla rodziców młodzieży szkolnej). Działanie organizowane jest na zaproszenie lokalnego samorządu i Policji (miasto/powiat/gmina).
- **LIDERZY** – to działanie **PaT/L** (dla liderów młodzieżowych PaT w formie szkolenia zarządzania grupą PaT). Działanie organizowane jest przez Impresariat PaT. Szkolenie liderów PaT finansowane jest z rządowego programu ograniczania przestępczości i społecznych zachowań „Razem bezpieczniej” (MSW).
- **NAUCZYCIELE/ANIMATORZY** – **PaT/E** (dla nauczycieli/animatorów w formie szkolenia eksperckiego PaT). Działanie organizowane jest w porozumieniu z Ministerstwem Edukacji Narodowej. Obszar szkolenia obejmuje województwa wytypowane przez MEN w danym roku kalendarzowym. Biorą w nim udział osoby dorosłe zaangażowane w różne formy pracy z młodzieżą. Uczestników szkolenia typują lokalne samorządy. Szkolenie PaT/E poprzedza spotkanie na szczeblu wojewódzkim z udziałem przedstawicieli wojewody, marszałka województwa, kuratora oświaty oraz komendanta wojewódzkiego Policji. Szkolenie eksperckie PaT/E (edukacja) finansowane jest z rządowego programu „Bezpieczna i przyjazna szkoła” (MEN).

Wyraźne zróżnicowanie grup wynika z jednoznacznie odmiennego sposobu komunikowania się z adresatem. Szczegółowe informacje dotyczące struktury programu są dostępne na stronie www.pat.policja.gov.pl.

Obszar drugi = INFORMACJA

Społeczność PaT, oprócz prezentowania działań bieżących na stronie www.pat.policja.gov.pl,

promuje wartościowe inicjatywy edukacyjno-profilaktyczne realizowane na terenie całego kraju. Impresariat programu PaT udostępnia także bazę scenariuszy profilaktycznych.

Program PaT wydaje materiały informacyjne dostępne na stronie internetowej programu w formie pisanej (gazety „PaTrz!”, „PaTosfera”, „Przystankowicz”) i radiowej (internetowe Radio TRAP czyli „Tematyczna Radiowa Antena Profilaktyczna” nadająca na fali profilaktyki). Specjalną zakładkę na stronie programu stanowi galeria zdjęć oraz filmów społeczności PaT (dokument, fabuła, LipDub).

Obszar trzeci = BADANIA

To działanie zmierzające do ewaluacji i naukowego podsumowywania efektów programu jak też służące naukowemu opracowaniu obserwacji, płynące (po 10 latach funkcjonowania programu) z setek wystawionych spektakli i towarzyszących im dyskusji z udziałem 350 tysięcy młodzieży. Główny nurt tego obszaru stanowią prowadzenie badań projektowych oraz działanie PaT/E (edukacja) prowadzone we współpracy z Ministerstwem Edukacji Narodowej, w ramach którego wydany został Poradnik Metodyczny PaT.

W programie PaT podpisywane są również Deklaracje Akademickie.

Deklaracja Akademicka – obejmuje m.in. możliwość odbywania praktyk studenckich. Do 2015 roku Deklarację podpisało 12 uczelni, których wykaz znajduje się na stronie internetowej programu PaT.

Obszar czwarty = CERTYFIKAT „Wspiera nas PaT”

Certyfikat „Wspiera nas PaT” to dokument przyznawany od 2009 roku przez Impresariat programu „Profilaktyka a Ty” najciekawszym projektom profilaktyczno-artystycznym w całej Polsce. Warunkiem otrzymania Certyfikatu jest realizacja przedsięwzięcia o charakterze profilaktycznym z wykorzystaniem narzędzia sztuki. Działanie powinno być przeprowadzone z bezpośrednim bądź pośrednim udziałem Policji. Dotychczas Certyfikat otrzymało 16 najbardziej wartościowych inicjatyw, podjętych zarówno przez młodzież, jak też przez instytucje (wykaz wyróżnionych inicjatyw znajduje się na stronie internetowej programu). Certyfikat „Wspiera nas PaT” to wyraz uznania za zaangażowanie w twórczą profilaktykę.

Obszar piąty = AKCJA „PRZYSTANEK PaT”

„Przystanek PaT” to coroczne, ogólnopolskie spotkanie społeczności PaT z całego kraju promującej modę na życie wolne od uzależnień. Przez pięć dni odbywają się bezpłatne warsztaty artystyczne prowadzone przez zawodowych instruktorów. Można wziąć udział m.in. w zajęciach teatralnych, kuglarskich, wokalnych, tanecznych, literackich, recytatorskich, dziennikarskich, radiowych, etnograficznych, charakteryzatorskich i technicznych. W programie przewidziane są również warsztaty profilaktyczne, rozmowy filozoficzne, koncerty oraz spektakle w wykonaniu grup teatralnych z całej Polski.

Ostatniego dnia, podczas finału Akcji uczestnicy warsztatów prezentują efekty swojej pracy przed zaproszonymi gośćmi, mediami i lokalną społecznością.

W Akcję zaangażowane są lokalne władze oświatowe, samorządowe, Policja i media. Akcję „Przystanek PaT” odwiedzili obserwatorzy z Niemiec, Szwecji, Wielkiej Brytanii, Portugalii, Danii, Norwegii, Iranu, Ukrainy, Litwy i Węgier. Warsztaty artystyczne prowadzili zawodowi instruktorzy z Polski, a także ze Słowacji, Brazylii, Kuby, Izraela, Rosji i Niemiec.

Obszar szósty = PaH czyli Profilaktyka a Harcerstwo

Inicjatywę skierowaną do harcerzy wprowadzili do programu PaT koordynatorzy PaT z Sokołowa Podlaskiego. Głównym jej narzędziem jest Profilaktyczna Gra Miejska, którą przeprowadzają harcerze dla młodzieży szkół ponadpodstawowych (zakładka PaH na stronie internetowej programu).

Projekt Profilaktyka a Harcerstwo zaprasza do współpracy każdą organizację harcerską w kraju.

Obszar siódmy = PaTosfera

PaTosfera trwa kilka godzin i polega na promocji społeczności oraz idei PaT w centrach miast. PaTowicze zapraszają do wspólnej zabawy lokalną społeczność promując modę na życie wolne od uzależnień. W PaTosferze najczęściej stosowana jest forma happeningu i sztuki ulicy. Metodą działania PaTosfery społeczność PaT w 2012 roku przeprowadziła pierwszą akcję pod nazwą OGÓLNO-POLSKI GŁOS PROFILAKTYKI ze ZRYWEM WOLNYCH SERC. Serc wolnych od uzależnień, przemocy i obojętności na drugiego człowieka. Serc pięknych i zdrowych, w trosce o zdrowie fizyczne i społeczne. Serc silnych i pomocnych innym. Serc pokoleń. Serc ludzi, którzy mogą różnić się od siebie, ale potrafią działać wspólnie, by chronić dzieci i młodzież przed uzależnieniami i przemocą.

2. PaTPORT – oferta dla szkół

PaTPORT to najnowsze i najprostsze rozwiązanie organizacyjne dla osób zainteresowanych zainicjowaniem lub włączeniem już prowadzonych działań metodą twórczej profilaktyki rówieśniczej do ogólnopolskiego programu edukacyjno-profilaktycznego Komendy Głównej Policji „Profilaktyka a Ty” realizowanego w kraju od 2006 roku.

Fundamentem społeczności PaT jest **młodzieżowa grupa PaT** z jej liderem. Grupa PaT może być utworzona na poziomie organizacyjnym jednostki samorządowej (gmina, miasto, powiat). Nowym rozwiązaniem organizacyjnym, którym jest możliwość samodzielnego tworzenia PaTPORTÓW. Utworzenie młodzieżowej grupy PaT jest możliwe wyłącznie z bezpośrednim udziałem Impresariatu PaT.

Siedem kroków – jak utworzyć PaTPORT?

1. **Krok pierwszy** – inicjatywę utworzenia PaTPORTU w szkole ponadpodstawowej (lub innej placówce, w której uczy się lub przebywa młodzież od 13 roku życia) mogą zgłosić:
 - a) uczniowie / wychowankowie;
 - b) dyrektor / pedagog / psycholog / nauczyciel przedmiotu / wychowawca (np. Bursa);
 - c) rodzice uczniów / wychowanków;
 - d) policjanci lub przedstawiciele innych instytucji działających na rzecz bezpieczeństwa.
2. **Krok drugi** – gotowość do dobrowolnego działania na rzecz bezpieczeństwa w twórczej profilaktyce rówieśniczej powinno zgłosić **minimum 15 uczniów** jednej szkoły / placówki.
3. **Krok trzeci** – na wspólnym spotkaniu kierownictwa szkoły/placówki z młodzieżą zadeklarowaną do utworzenia PaTPORTU oraz przedstawicielami rodziców, Policji, oświaty i organu prowadzącego szkołę / placówkę, podjęta zostaje **uchwała o utworzeniu PaTPORTU szkoły ...** (tutaj nazwa szkoły / placówki).
4. **Krok czwarty** – zgłoszenie pocztą elektroniczną na adres impresariat.pat@gmail.com podjęcia uchwały o utworzeniu PaTPORTU:
 - województwo
 - miejscowość
 - szkoła / placówka
 - organ prowadzący szkołę / placówkę
 - opiekun PaTPORTU (kontakt)
 - Kapitan PaTPORTU (kontakt)
 - ilość członków PaTPORTU (w tym Kapitanatu)

- data i miejsce podjęcia uchwały o utworzeniu PaTPORTU
 - osoba zgłaszająca utworzenie PaTPORTU (stanowisko i kontakt).
5. **Krok piąty – Impresariat PaT** drogą elektroniczną prześle zwrotną korespondencję (oraz logo PaT), na podstawie której utworzony PaTPORT włączony zostanie do ogólnopolskiej społeczności programu edukacyjno-profilaktycznego Komendy Głównej Policji „Profilaktyka a Ty” i umieszczony na stronie internetowej PaT w zakładce PaTPORT.
 6. **Krok szósty** – przekazanie otrzymanego z Komendy Głównej Policji potwierdzenia Impresariatu PaT, zatwierdzającego utworzony PaTPORT, korespondencją elektroniczną do:
 - organu prowadzącego szkołę / placówkę
 - właściwej komórki organizacyjnej władz oświatowych
 - właściwej Komendy Miejskiej / Powiatowej / Rejonowej Policji.
 7. **Krok siódmy** – rozpoczęcie działalności PaTPORTU.

3. Analiza badania projektowego „Młodzież o narkotykach i profilaktyce” przeprowadzonego w trakcie projektu PaT/E w województwach: małopolskim i lubuskim

W badaniu udział wzięło ogółem 964 uczniów szkół ponadpodstawowych z województw: małopolskiego i lubuskiego.

Celem badania projektowego była chęć zrozumienia odpowiedzi na pytanie „dlaczego tak się dzieje?”. Stąd też zawarte zostały w ankiecie pytania o częstotliwość prowadzenia rozmów rodziców i nauczycieli z młodzieżą oraz pytanie badające opinię na temat narzędzi profilaktycznych metod oddziaływania.

NARKOTYKI I DOPALACZE W ZASIĘGU RĘKI?

Z zestawienia badań wynika, że dostęp do narkotyków w szkole respondentów jest na poziomie niemal 20%. Natomiast dostępność do środków odurzających w rejonie zamieszkania respondentów w sposób łatwy wynosi 40%. Obserwacja wyników z przeprowadzanych od 2006 roku badań wskazują na zwiększony dostęp do środków odurzających w dużych aglomeracjach miejskich.

Niepokojący jest wynik przy pytaniu: czy kiedykolwiek miałeś kontakt z narkotykami? Niemal 30% badanych odpowiada tak. A 6,5% uczniów deklaruje, że zdarza im się dość często. Bardzo duży wzrost odnotowujemy również przy bezpośrednim kontakcie z dopalaczami. Czyli niemal co 4 uczeń!

MŁODZIEŻ JEST ZAINTERESOWANY ROZMOWĄ!

Analizując pojedyncze wypełnione ankiety bezspornie daje się zauważyć zależność oddziaływania rozmowy z uczniem (w domu i szkole) na ich dobre wybory. Tam, gdzie zakreślano odpowiedzi „nie rozmawiają ze mną o tym”, wielokrotnie zakreślano pola o sięganiu po środki odurzające.

Z badań wynika, że co drugi rodzic w opinii uczniów nie rozmawia z nikim w ogóle lub bardzo rzadko na temat zagrożenia jakie niesie zażywanie narkotyków. Tylko co 4 rodzic podejmuje ten temat w rozmowie. Podobna sytuacja, w opinii uczniów, dotyczy nauczycieli i pedagogów. Rozmawiają z uczniami w skali 24%

Przeciwstawnie do tego plasują się wyniki opiniujące formy profilaktyki. W pytaniu nr 8 wzrasta ocena rozmowy z nauczycielem, pedagogami i profilaktykiem uzależnień w stosunku do martwego przekazu informacji (ulotka, plakat). Wskazuje to jednoznacznie na oczekiwanie i niedosyt informacji oraz na zainteresowanie dialogiem młodych ludzi z osobami kierującymi ich wychowaniem.

PROFILAKTYKA RÓWIEŚNICZA

Duży odsetek, bo aż ponad 31% młodych ludzi nikomu nie powie o sytuacji, w której byliby świadkami zażywania narkotyków/dopalaczy przez swoich rówieśników. Warto byłoby zapewne pogłębić badawczo ten wynik, żeby uzyskać odpowiedź dlaczego tak się dzieje.

Dla nas istotna jest jednak informacja, że 42,4% porozmawia o tym ze swoim rówieśnikiem. Poszukując optymalnych oddziaływań profilaktycznych w środowisku lokalnym aż prosi się o wzmocnienie i wyposażenie tej grupy młodzieży w argumentację do rozmowy z kolegą. Rówieśnik w tym rozumieniu staje się profilaktykiem pierwszego kontaktu.

ULOTKA CONTRA ROZMOWA I TWÓRCZA PROFILAKTYKA

Opinie i wyniki badań w programie PaT prowadzone od 2006 roku oraz te przeprowadzane podczas działań PaT/E, pokazują przestrzeń, w której pogubiliśmy ważne sprawy wychowania, edukacji i socjalizacji młodego pokolenia. Być może zstępujemy je dobrami pędzącego postępu technicznego, w którym autorytety kreują internet i media.

Badania wskazują jednoznacznie na docenianie ze strony młodzieży (blisko 80%) kreatywnej profilaktyki.

MŁODZIEŻ O NARKOTYKACH I PROFILAKTYCE

Tarnów – Kraków – Gorzów Wlkp. – Zielona Góra

Miasta objęte działaniem PaT/E w 2015 roku
w uzgodnieniu z Ministerstwem Edukacji Narodowej

Celem badania było poznanie opinii uczniów szkół średnich na temat kontaktu ze środkami odurzającymi oraz oczekiwań w zakresie działań profilaktycznych.

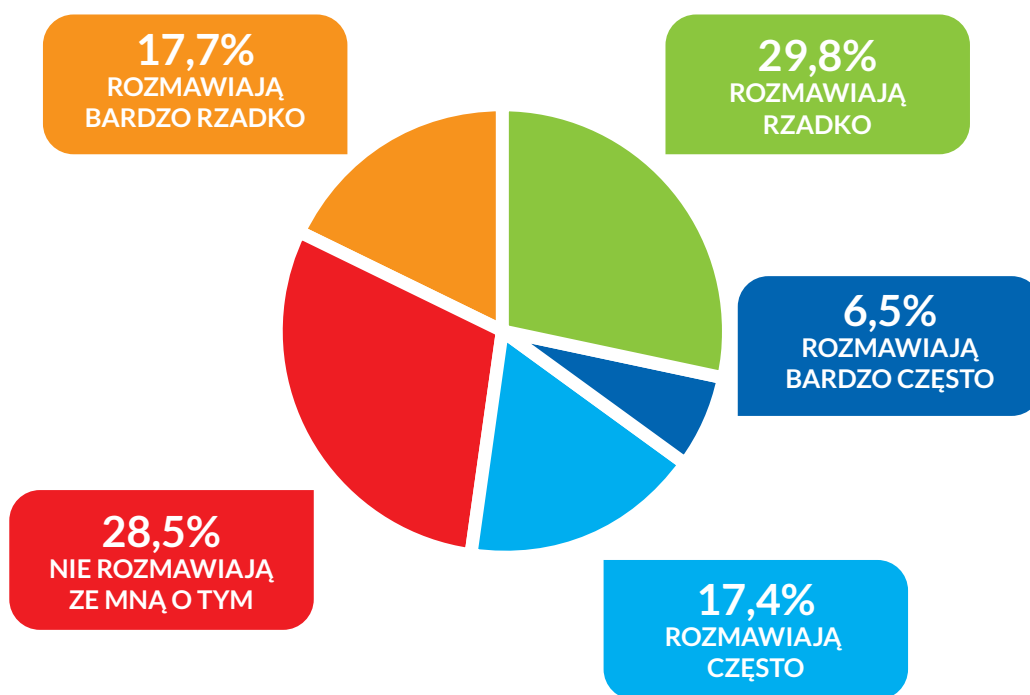
W badaniu wzięło udział 964 uczniów.

Wyniki badania należy traktować poglądowo.

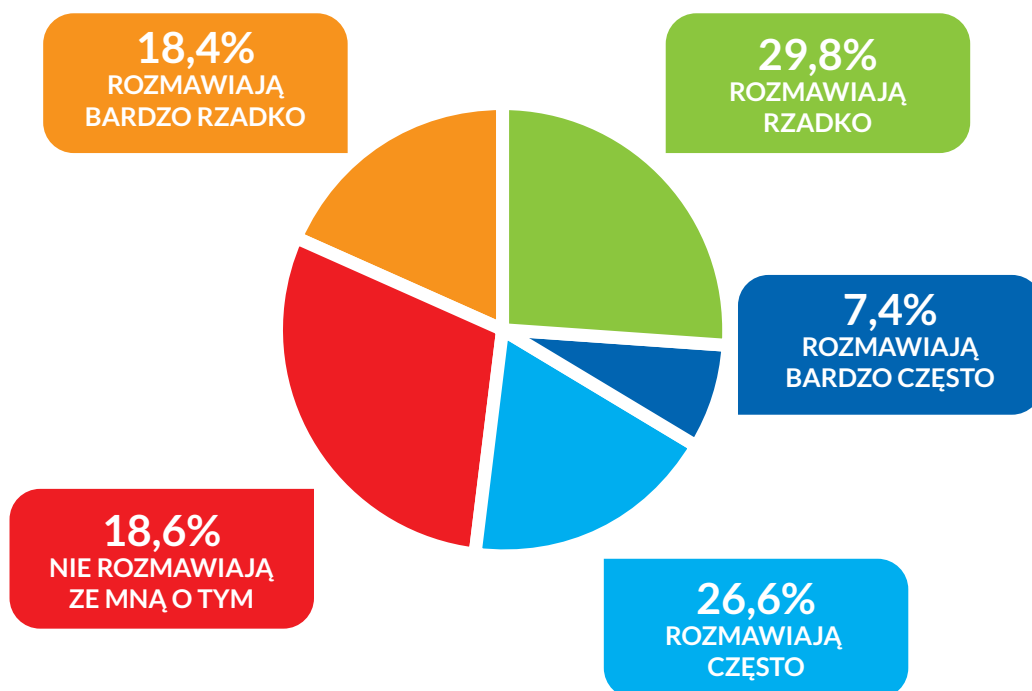
Czy na terenie Twojej szkoły pojawiają się narkotyki/dopalacze (czy są one dostępne, czy widziałeś/aś, jak ktoś je zażywa, handluje nimi itp.)? N= 964

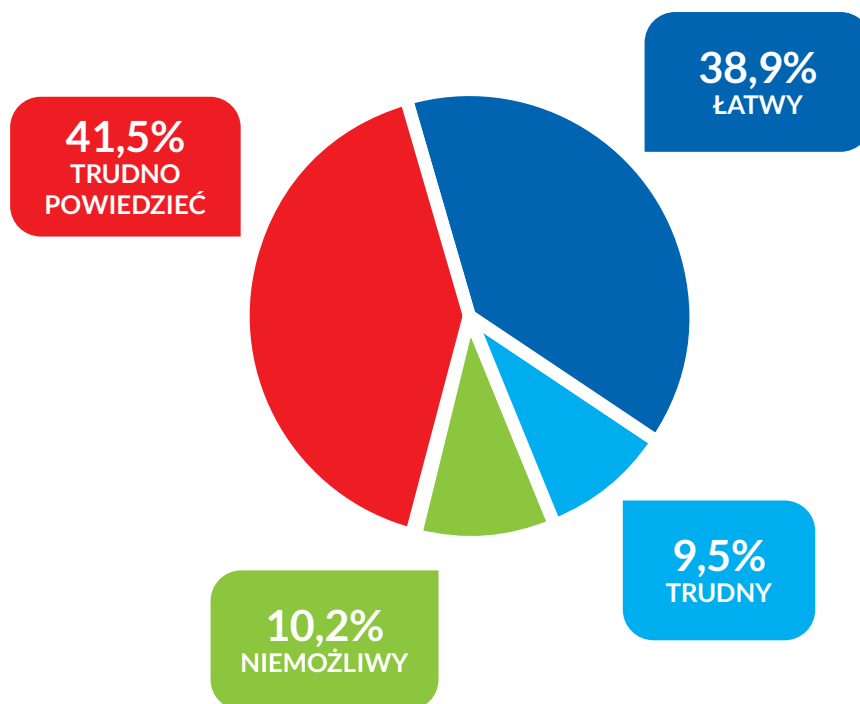
Czy rodzice rozmawiają z Tobą na temat szkodliwości zażywania narkotyków, dopalaczy? N= 964

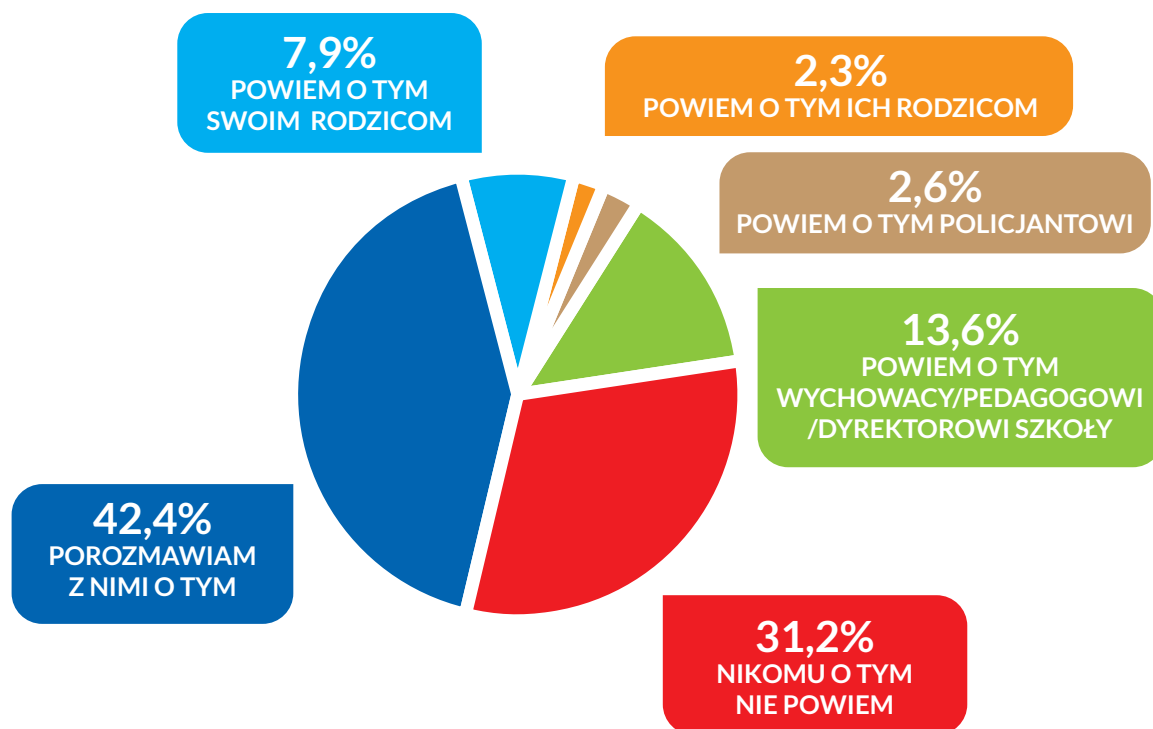
Czy nauczyciele rozmawiają z Tobą na temat szkodliwości zażywania narkotyków/dopalaczy?
N= 961

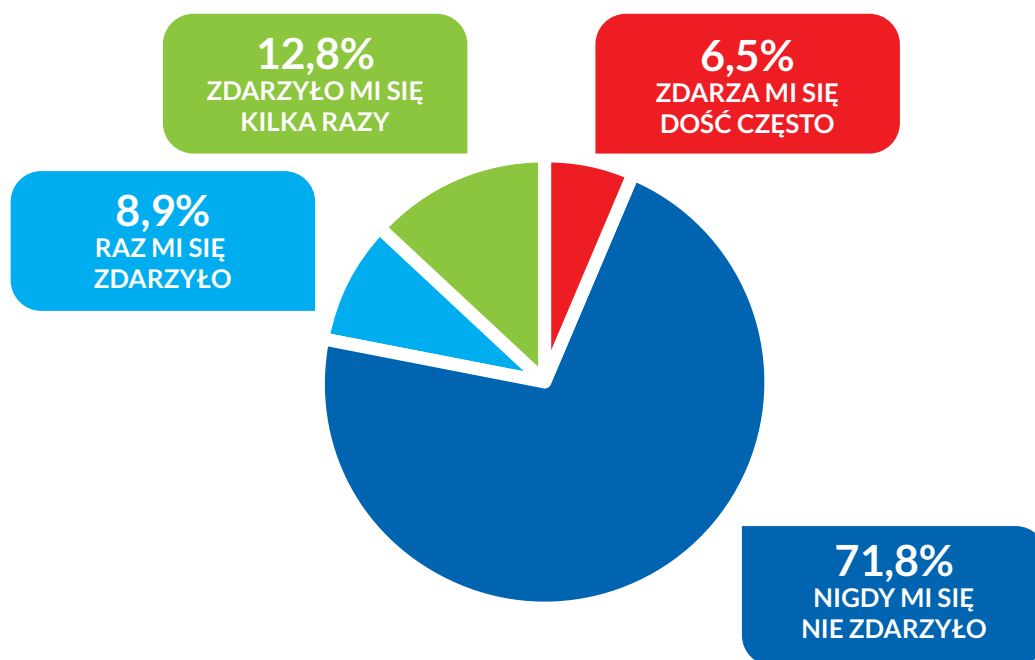
Jaki jest Twoim zdaniem dostęp do narkotyków, dopalaczy w rejonie Twojego zamieszkania (dzielnica/osiedle)? N= 962

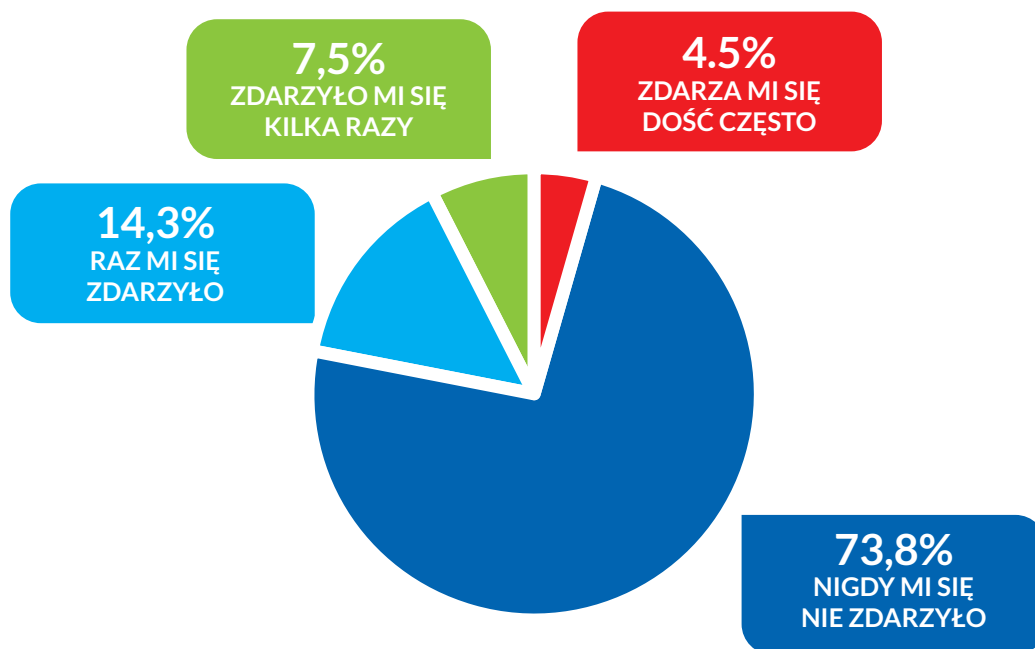
Jak zachowałbyś się w sytuacji, w której byłbyś świadkiem zażywania narkotyków/ dopalaczy przez Twoich rówieśników? (możliwość wybrania jednej odpowiedzi) N= 961

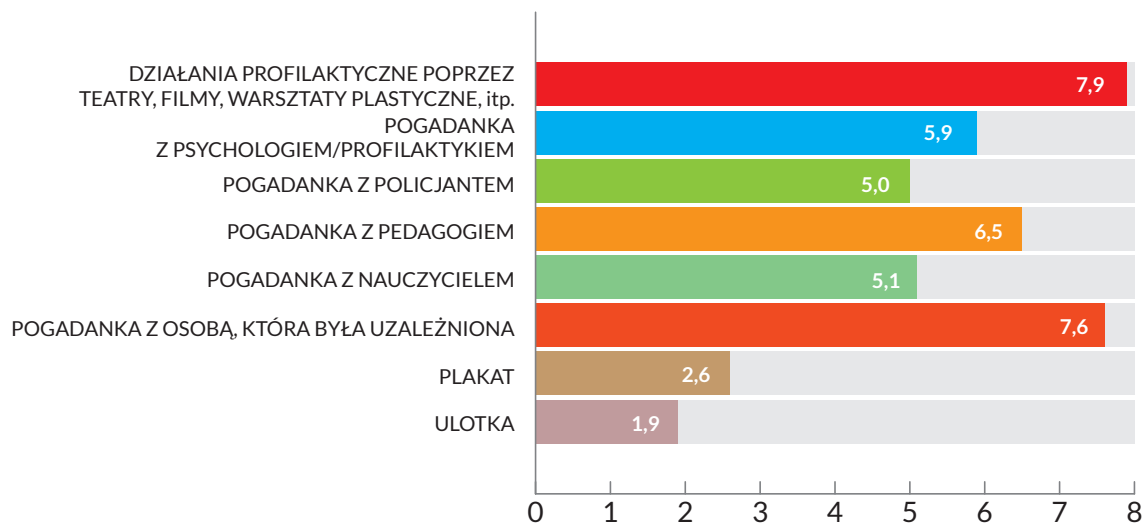
Czy kiedykolwiek miałeś bezpośredni kontakt z narkotykiem? N= 964

Czy kiedykolwiek miałeś bezpośredni kontakt z dopalaczem? N= 964

Jak oceniasz na skali od 1 do 10 skuteczność każdej z wymienionych form przeciwdziałania narkomanii? N=964

III. OPIS PROGRAMU „WSPÓLNIE PRZECIW PATOLOGIOM”

Brak spójnego systemu skoordynowanych struktur szczebla lokalnego i występowanie szeregu przejawów patologii wśród dzieci, młodzieży, jak i w rodzinie, wymusiło podjęcie nowej strategii działania w tym obszarze.

Zainicjowanie stworzenia programu przeciwdziałania patologiom społecznym na terenie województwa pomorskiego pn. „Wspólnie przeciw patologiom” spotkało się z pozytywnym przyjęciem ze strony decydentów i pracowników Sądów Okręgowych w Gdańsku i Słupsku, Urzędu Marszałkowskiego, a także przedstawicieli lecznictwa odwykowego, placówek udzielających pomocy, organizacji pozarządowych oraz kościoła katolickiego w naszym województwie. Uważają oni, że skoordynowanie i zharmonizowanie lokalnych przedsięwzięć stało się potrzebą chwili i tylko spójny system może przyczynić się do zwiększenia skuteczności podejmowanych działań.

Głównym celem programu jest utworzenie lokalnej koalicji na rzecz przeciwdziałania zagrożeniom społecznym.

W efekcie 11 września 2002 r. pomiędzy Marszałkiem i Członkiem Zarządu Województwa Pomorskiego, Wojewodą Pomorskim, Pomorskim Komendantem Policji, Prezesem Sądu Okręgowego w Gdańsku i Słupsku zostało zawarte porozumienie w sprawie powołania Zespołu Monitorującego Realizację Zadań w Zakresie Przeciwdziałania Zjawiskom Patologii Społecznej na Terenie Województwa Pomorskiego. Dzięki stałej współpracy powstał regionalny program pn. „Wspólnie przeciw patologiom”, zaś na terenie całego województwa utworzonych zostało i przeszkolonych 18 powiatowych zespołów interdyscyplinarnych, których członkowie wyrazili chęć i potrzebę współpracy w zakresie realizacji programu. W przyszłości zespoły o tym samym charakterze będą tworzyły się w obrębie gmin, a być może również dzielnic, co jest ideą programu. Obecnie obowiązek funkcjonowania zespołów interdyscyplinarnych w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie gmin nałożyła znowelizowana w 2011r. ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie¹.

1. Cele pośrednie programu

Przedsięwzięcia podejmowane w ramach programu mają przyczynić się do:

- zwiększenia poczucia bezpieczeństwa społecznego;
- skutecznego reagowania i ograniczania zjawisk patologii społecznych (narkomanii, alkoholizmu, przemocy, prostytucji itp.);
- wytworzenia w społeczności lokalnej poczucia odpowiedzialności za przestrzeganie prawa, zasad i norm społecznych;
- dokonania analizy stanu zagrożenia przestępczością na terenie powiatu i zapoznania z nią zespołu koalicyjnego;
- wypracowania form i metod pracy nad danym problemem społecznym;
- uświadomienia społeczności lokalnej o występujących zagrożeniach i sposobach przeciwdziałania im;
- pobudzenia inicjatyw społecznych w kierunku działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa.

2. Podmioty współuczestniczące w realizacji programu

- Komendy Miejskie i Powiatowe Policji,
- Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie,
- Miejskie i Gminne Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- Placówki Oświatowe,
- Wymiar Sprawiedliwości – sędzia, kurator,
- Kościół Rzymskokatolicki,

¹ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.)

- Przedstawiciele innych instytucji, organizacji np. służba zdrowia, placówki opiekuńczo- wychowawcze, kluby sportowe itp. - w zależności od potrzeb.

3. Przewidywany czas trwania programu

Program ma charakter długofalowy zakłada wieloletnią i ciągłą pracę.

4. Przewidywane koszty realizacji programu

Organizowane w ramach programu szkolenia, narady, konferencje dla lokalnych zespołów interdyscyplinarnych finansowane są ze środków przeznaczonych na realizację Wojewódzkiego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych.

5. Koordynatorzy programu

W skład Zespołu Koordynującego na szczeblu wojewódzkim wchodzi przedstawiciele:

- Wydziału Polityki Społecznej Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego;
- Pomorskiego Komendanta Wojewódzkiego Policji w Gdańsku;
- Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego;
- Sądu Okręgowego w Gdańsku;
- Sądu Okręgowego w Słupsku;

oraz

- Kurator Okręgowy Sądu Okręgowego w Gdańsku;
- Kurator Okręgowy Sądu Okręgowego w Słupsku;

Całość koordynuje Dyrektor Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego.

6. Zadania Zespołu Koordynującego

- Monitorowanie zagrożeń patologicznych na podległym terenie działania (gmina, powiat, miasto);
- Podejmowanie skoordynowanych rozwiązań w indywidualnych przypadkach zgłaszanych przez członków zespołu;
- Sukcesywna realizacja wspólnych działań objętych zakresem procedury w poszczególnych powiatach województwa pomorskiego;
- Przygotowanie propozycji działań zapobiegających zagrożeniom z uwzględnieniem środków zaradczych i organizacyjnych;
- Promocja strategii zintegrowanego działania przeciwko zjawiskom patologii społecznych;
- Ocena dotychczasowej pracy i aktualizowanie zadań w miarę bieżących potrzeb – przedstawienie wniosków.

7. Realizacja i powodzenie założeń programu „Wspólnie przeciw patologiom”

zależy przede wszystkim od:

- budżetu przeznaczonego na ten cel,
- stopnia realizacji głównych kierunków programu,
- inicjatyw i zaangażowania lokalnych samorządów, instytucji, organizacji i społeczeństwa.

W wyniku przeprowadzonych warsztatów z koordynatorami lokalnych zespołów jak i członkami tych zespołów, powstało opracowanie dot. postępowania w przypadku zetknięcia się z przejawami patologii tj. w przypadku ujawnienia nieletniego:

- którego zachowanie wskazuje na demoralizację,
- sprawcy czynu karalnego,
- będącego pod wpływem alkoholu,
- po zażyciu środków odurzających,
- żebrzącego,
- małoletniej ofiary przestępstwa,
- odebrania dziecka z rodziny w przypadku bezpośredniego zagrożenia zdrowia i życia.

Procedury, które Państwu przedkładamy, opisują modelowe sposoby postępowania w wyżej wymienionych sytuacjach.

IV. PRZESTĘPCZOŚĆ I DEMORALIZACJA NIELETNICH

OKREŚLENIE POJĘĆ I TERMINÓW

1. **Nieletni** jest pojęciem podstawowym do Ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich z dnia 26.10.1982 roku¹.

Ustawa wyodrębnia trzy kategorie osób, objęte wspólną nazwą „nieletni”. Kryteria według, których zalicza się osoby do poszczególnych kategorii, to:

- rodzaj stosowanego wobec nich postępowania,
- wiek osób, wobec których stosowane mogą być poszczególne postępowania, tzn. postępowanie mające charakter zapobiegania zwalczania demoralizacji, postępowanie o czyny karalne oraz wykonywanie orzeczonych środków wychowawczych lub poprawczych.

Ileokroć w ustawie jest mowa o **nieletnim**² – rozumie się przez to osoby:

- które nie ukończyły lat 18, jeżeli wobec nich podejmuje się środki w zakresie zapobiegania i zwalczania demoralizacji;
- które po ukończeniu lat 13, ale przed ukończeniem lat 17, dokonały czynu karalnego;
- wobec których zostały orzeczone środki wychowawcze lub poprawcze – do czasu, gdy są one wykonywane - nie dłużej jednak niż do ukończenia przez te osoby lat 21.

2. **Małoletni**, to osoba, która nie ukończyła 18 lat³.

Przez zawarcie małżeństwa małoletni uzyskuje pełnoletność. Nie traci jej w razie unieważnienia małżeństwa. W postępowaniu karnym, jeżeli pokrzywdzonym jest małoletni albo ubezwłasnowolniony całkowicie lub częściowo, prawa jego wykonuje przedstawiciel ustawowy albo osoba, pod której stałą pieczę pokrzywdzony pozostaje⁴.

Natomiast w postępowaniu cywilnym czynności procesowe podejmuje:

- tylko przedstawiciel ustawowy w przypadku małoletniego do lat 13,
- małoletni, który ukończył lat 13, przy czynnościach prawnych, których może dokonać samodzielnie, a w pozostałych przypadkach – przedstawiciel ustawowy.

Dziecko nie może samodzielnie bronić swoich praw. Przed sądem reprezentuje je uprawniona osoba tj. rodzice lub opiekunowie.

Przed sądem reprezentuje je uprawniona osoba tj. rodzice lub opiekunowie. W przypadku gdy rodzice lub opiekunowie z jakiegokolwiek przyczyn nie mogą reprezentować małoletniego, jego interesy reprezentuje kurator ustanowiony przez sąd rodzinny zgodnie z art. 99 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Zgodnie z prawem małoletni może występować jako świadek w postępowaniu cywilnym (poza zastrzeżeniem wynikającym z ustawy) oraz karnym.

3. Małoletni jako świadek w postępowaniu karnym

Jeżeli osoba przesłuchiwana nie ukończyła 15 lat, czynności z jej udziałem powinny być, w miarę możliwości przeprowadzone w obecności przedstawiciela ustawowego lub faktycznego opiekuna, chyba że dobro postępowania stoi temu na przeszkodzie⁵.

Ponadto art. 177 § 1 k.p.k. mówi, że każda osoba wezwana w charakterze świadka, ma obowiązek stawić się i złożyć zeznania. W przepisie tym nie ma mowy o wieku takiej osoby. Należy pamiętać, że świadek w myśl k.p.k., w szczególnych przypadkach ma prawo do odmowy zeznań, zwolnienia od zeznania i prawo do uchylenia się od odpowiedzi na pytanie. Sąd lub prokurator może

¹ Tekst jednolity Dz. U. 2010 r. Nr 33, poz. 178 z późn. zm.,

² Tamże, art. 1 § 1;

³ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, art. 10 (Dz. U. z 1964 r. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.);

⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego, art. 51 § 2 (Dz. U. z 1997r. Nr 89, poz. 555 z późn. zm);

⁵ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1997r. Nr 89, poz. 555 z późn. zm), art. 51 § 2, art. 171 § 3.

zarządzić przesłuchanie z udziałem biegłego psychologa, w przypadku gdy istnieją wątpliwości co do zdolności postrzegania i przedstawiania faktów przez małoletniego świadka. Funkcjonariusz Policji nie może przesłuchiwać jako świadka małoletniego pokrzywdzonego czynem określonym w rozdziale XXV k.k., który w chwili przestępstwa nie ukończył 15 lat, a w chwili czynności – 18 lat.

4. Młodociany to sprawca, który w chwili popełnienia czynu zabronionego nie ukończył 21 lat i w czasie orzekania w pierwszej instancji lat 24¹.

5. Pokrzywdzony jest osobą fizyczną lub prawną, której dobro prawne zostało bezpośrednio naruszone lub zagrożone przez przestępstwo².

Jeżeli pokrzywdzonym jest małoletni albo ubezwłasnowolniony całkowicie lub częściowo, prawa jego wykonuje przedstawiciel ustawowy albo osoba, pod której stałą pieczęć pokrzywdzony pozostaje³.

Jeśli karalność czynu uzależniona jest od stanu zdrowia pokrzywdzonego, nie może on sprzeciwiać się oględzinom i badaniom niepołączonym z zabiegiem chirurgicznym lub obserwacją w zakładzie leczniczym.

Pokrzywdzony w postępowaniu w sprawie nieletniego nie jest stroną, jednakże przysługują mu uprawnienia, takie jak: przeglądanie akt sprawy (za zgodą sędziego rodzinnego) i robienie z nich odpisów (z wyłączeniem wywiadów środowiskowych i opinii o nieletnim), zgłaszanie wniosków dowodowych. Ponadto ma prawo do obecności na rozprawie, do informacji o wszczęciu postępowania oraz treści orzeczenia kończącego postępowanie.

W sprawach o przestępstwa określone w rozdziale XXV k.k. - Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności - pokrzywdzonego, który w chwili czynu nie ukończył 15 lat, powinno się przesłuchiwać w charakterze świadka tylko raz chyba, że wyjdą na jaw istotne okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania, lub zażąda tego oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania⁴. Art. 185 a § 2 k.p.k. mówi, że przesłuchanie przeprowadza sąd na posiedzeniu z udziałem biegłego psychologa. Prokurator, obrońca oraz pełnomocnik pokrzywdzonego mają prawo wziąć udział w przesłuchaniu, jeżeli nie ogranicza to swobody wypowiedzi przesłuchiwanego.

Prokurator jako rzecznik interesu publicznego reprezentuje pośrednio interes pokrzywdzonego w postępowaniu w sprawach nieletnich.

6. Funkcjonariuszem publicznym jest m.in. osoba będąca pracownikiem administracji rządowej, innego organu państwowego lub samorządu terytorialnego, chyba że pełni wyłącznie funkcje usługowe⁵.

7. Demoralizacja nieletnich oznacza stan bądź proces charakteryzujący negatywne postawy i zachowania nieletniego w stosunku do obowiązujących w społeczeństwie podstawowych norm i zasad postępowania. Przykładowy katalog okoliczności i zachowań, świadczących o demoralizacji nieletniego zawiera art. 4 § 1 u.p.n. - „... w szczególności naruszanie zasad współżycia społecznego, popełnienie czynu zabronionego, systematyczne uchylanie się od obowiązku szkolnego lub kształcenia zawodowego, używanie alkoholu lub innych środków w celu wprowadzenia się w stan odurzenia, uprawianie nierządu, włóczęgostwo, udział w grupach przestępczych...”. Należy pamiętać, że poprzez art. 37 ust. 1 Ustawy o ochronie zwierząt⁶ uchylony został art. 62 k.w., w świetle którego znęcanie się nad zwierzętami przez nieletniego jest czynem karalnym. Aktualnie takie zachowanie należy również rozpatrywać jako przejaw demoralizacji.

Zakres okoliczności świadczących o demoralizacji nieletniego określony jest w ustawie jedynie

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.), art. 115 § 10;

² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1997r. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.), art. 49 § 1;

³ Tamże, art. 51 § 2;

⁴ Tamże, art. 185 a § 1;

⁵ Tamże, art. 115 § 13 pkt 4.

⁶ Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (tekst jednolity Dz. U. z 2003 r. Nr 106, poz. 1002, z późn. zm.);

przykładowo, przez wyliczenie najbardziej typowych i najczęściej występujących objawów demoralizacji. Zachowania tego rodzaju pozwalają na ocenę nieletniego jako społecznie nieprzystosowanego wówczas, gdy jako zespoły występują po 2 – 3 różnego rodzaju, przy czym powinny powtarzać się wielokrotnie, przybierając postać systematycznego postępowania¹. Demoralizacja jest wynikiem, a jednocześnie przejawem nieprzystosowania społecznego.

8. Nieprzystosowanie społeczne to takie zachowania jednostki, które są nieadekwatnymi, powtarzającymi się uporczywie reakcjami na wymogi i nakazy zawarte w przypisanych jej rolach społecznych. Wspomniana nieadekwatność reagowania na przepisy i nakazy ról społecznych ujawnia się w łamaniu norm społecznych (prawnych, moralnych, obyczajowych) i lekceważeniu przez jednostkę powszechnie uznawanych oczekiwań społecznych.

Brak podatności dzieci i młodzieży na normalne (stosowane powszechnie) metody wychowawcze, skłania rodziców oraz inne instytucje wychowawcze do poszukiwania specjalnych metod wychowawczych, medyczno-psychologicznych i medycznych.

9. Czyn zabroniony to czyn określony w ustawie karnej jako przestępstwo lub wykroczenie, z tym że pojęcie czynu zabronionego jest szersze od pojęcia przestępstwa i wykroczenia razem wziętych. Każde przestępstwo lub wykroczenie jest czynem zabronionym, natomiast nie każdy czyn zabroniony jest przestępstwem lub wykroczeniem. Jeżeli ustawa przewiduje karę za popełnienie czynu zabronionego, to czyn ten stanowi przestępstwo, przestępstwo skarbowe, wykroczenie, lub wykroczenie skarbowe. Istnieją czyny zabronione, które nie należą do powyższej kategorii, a mimo to ich sprawca może być ukarany administracyjnie, np. za korzystanie ze środków komunikacji miejskiej bez ważnego biletu, lub niepłacenie abonamentu RTV. Zgodnie z art. 6 § 1 k.k., czyn zabroniony uważa się za popełniony w czasie, w którym sprawca działał lub zaniechał działania, do którego był obowiązany.

10. Przestępstwo to czyn człowieka bezprawny i zawiniony, a więc zabroniony pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia. Istota przestępstwa określona jest w art. 1 § 1 k.k.

Przestępstwo jest zbrodnią albo występkiem².

Zbrodnią jest czyn zabroniony zagrożony karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3 albo karą surowszą³.

Występkiem jest czyn zabroniony zagrożony grzywną powyżej 30 stawek dziennych, karą ograniczenia wolności albo karą pozbawienia wolności przekraczającą miesiąc⁴.

11. Wykroczeniem może być działanie (postępek, uczynek) albo zaniechanie działania. Odpowiedzialności za wykroczenie podlega tylko ten, kto popełnia czyn społecznie szkodliwy, zabroniony przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia pod groźbą kary aresztu, ograniczenia wolności, grzywny do lub nagany.⁵

Dla bytu przestępstwa lub wykroczenia konieczna jest wina, której u.p.n. nie zna. Problem winy nie występuje przy przekroczeniu dolnej granicy wieku, czyli 13 lat, bowiem nieletni przed 13 rokiem życia nie popełnia w rozumieniu ustawy czynu karalnego. Wiek nieletniego i charakter czynu oraz sposób jego popełnienia ma istotny wpływ także na tryb postępowania i rodzaj organu właściwego do prowadzenia postępowania.

12. Przestępczość nieletnich to czyny zabronione przez ustawę jako przestępstwo, przestępstwo skarbowe lub niektóre wykroczenia, dokonane przez osoby nieletnie w rozumieniu ustawy o po-

¹ K. Gromek – Komentarz do Ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, Wyd. Prawnicze W-wa, 2001 r. s. 44;

² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.), art. 7 § 1;

³ Tamże, § 2;

⁴ Tamże, § 3;

⁵ Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 1971 r. Nr 12, poz. 114 z późn. zm.), art. 1 § 1.

stępowaniu w sprawach nieletnich.

13. Czyn karalny to czyn zabroniony przez Ustawę o postępowaniu w sprawach nieletnich¹ jako przestępstwo² (a więc zbrodnia lub występki³), przestępstwo skarbowe⁴, albo wykroczenie określone w artykułach:

- 51 - zakłócanie porządku publicznego,
- 62 – (uchylony)⁵
- 69 - niszczenie i uszkodzanie znaków umieszczonych przez organ państwowy,
- 74 - uszkodzanie znaków lub urządzeń zapobiegających niebezpieczeństwu,
- 76 - rzucanie kamieniami w pojazd będący w ruchu,
- 85 - samowolna zmiana znaków lub sygnałów drogowych,
- 87 - prowadzenie pojazdów przez osobę będącą po użyciu alkoholu,
- 119 - kradzież lub przywłaszczenie mienia,
- 122 – nabywanie, przywłaszczanie lub zbywanie mienia pochodzącego z kradzieży,
- 124 - niszczenie lub uszkodzanie mienia,
- 133 – nabywanie w celu odsprzedaży z zyskiem biletów wstępu na imprezy artystyczne, rozrywkowe lub sportowe,
- 143 – utrudnianie lub uniemożliwianie korzystania z urządzeń użytku publicznego tj. przyrządy alarmowe, instalację oświetleniową, zegar, automat, telefon, oznaczenie nazwy miejscowości, ulicy, placu, urządzenie służące do utrzymania czystości, ławka.

Nieletni nie ponosi odpowiedzialności za wykroczenia inne niż wskazane wcześniej, jak również za wykroczenia skarbowe, chyba że uznane zostały za przejaw demoralizacji.

Czyn karalny obejmuje wszystkie przestępstwa ścigane: z oskarżenia publicznego, na wniosek oraz z oskarżenia prywatnego, jak również wszystkie jego formy stadialne, takie jak dokonanie, usiłowanie, przygotowanie, a także formy zjawiskowe przestępstwa, takie jak sprawstwo, podżeganie i pomocnictwo. Jednakże usiłowanie, przygotowanie, podżeganie i pomocnictwo jest czynem karalnym jedynie wówczas, jeżeli ustawa tak stanowi.

14. Wiek a odpowiedzialność karna

Zgodnie z zasadami kodeksu karnego odpowiada ten, kto popełnia czyn zabroniony po ukończeniu 17 lat.

Natomiast § 2 tegoż artykułu określa, iż nieletni, który po ukończeniu 15 lat dopuszcza się czynu zabronionego określonego w:

- art. 134 - zamachu na Prezydenta RP,
- art. 148 § 1, 2 lub - zabójstwa,
- art. 156 § 1 lub 3 - ciężkiego uszkodzenia ciała,
- art. 163 § 1 lub 3 - spowodowania zdarzeń, które zagrażają życiu lub zdrowiu wielu osób albo mieniu w wielkich rozmiarach,
- art. 166 - przejęcia kontroli nad statkiem wodnym lub powietrznym,
- art. 173 § 1 lub 3 - spowodowania katastrofy w komunikacji, zagrażającej życiu lub zdrowiu wielu osób albo mieniu w wielkich rozmiarach,
- art. 197 § 3 - zgwałcenia ze szczególnym okrucieństwem lub wspólnie z inną osobą,
- art. 252 § 1 lub 2 - wzięcia lub przetrzymywania zakładnika,
- art. 280 - rozboju, może odpowiadać na zasadach określonych w k.k., jeżeli okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają,

¹ Tamże, art. 18 pkt 1;

² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.), art. 1;

³ Tamże, art. 7 § 2 i 3;

⁴ Ustawa z dnia 10 września 1999 r. Kodeks karny skarbowy (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r. poz. 186), art. 53 § 2;

⁵ Obowiązuje art. 37 ust. 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (tekst jednolity Dz. U. z 2003 r. Nr 106, poz. 1002, z późn. zm.), który jest wykroczeniem, ale nie czynem karalnym.

a w szczególności, jeżeli poprzednio stosowane środki wychowawcze lub poprawcze okazały się bezskuteczne.

Art. 10 § 4 k.k. wskazuje, że w stosunku do sprawcy, który popełnił występki po ukończeniu lat 17, lecz przed ukończeniem lat 18, sąd zamiast kary stosuje środki wychowawcze, lecznicze albo poprawcze przewidziane dla nieletnich, jeżeli okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają.

Prawo karne określa granicę wiekową, z którą wiąże zdolność do podnoszenia odpowiedzialności karnej, będącą jedną z przesłanek warunkujących przypisanie winy sprawcy czynu karalnego. W polskim prawie granicę tę stanowi ukończenie 17 lat w czasie popełnienia czynu zabronionego (art. 10 § 1 k.k.).

Art. 10 § 2 k.k. przewiduje wyjątkowo odpowiedzialność karną tych nieletnich, którzy po ukończeniu 15 lat dopuszczają się szczególnie groźnych przestępstw. Ich katalog podany został wcześniej.

Wymierzając karę nieletnim, albo młodocianym, sąd kieruje się przede wszystkim tym, aby sprawcę wychować. Wobec sprawcy, który w czasie przestępstwa nie ukończył 18 lat, nie orzeka się kary dożywotniego pozbawienia wolności (art. 54 k.k.).

V. WŁADZA RODZICIELSKA

1. **Władza rodzicielska** według kodeksu rodzinnego i opiekuńczego to przede wszystkim zespół obowiązków rodziców względem dziecka.

Generalną zasadą wykonywania władzy rodzicielskiej jest dobro dziecka. Oznacza to, że rodzice powinni władzę rodzicielską tak sprawować, aby wszystkie ich poczynania były zgodne z interesem dziecka. Zawierający tę zasadę art. 95 § 3, ma charakter bezwzględnie obowiązujący. Wskazane w nim kryteria sposobu wykonywania tej władzy – dobro dziecka i interes społeczny – są ze sobą zbieżne, gdyż działanie zgodne z interesem dziecka nie może być sprzeczne z interesem ogólnospołecznym.

Interes dziecka należy oceniać według kryteriów obiektywnych, przyjętych jako reguły prawidłowego postępowania w społeczeństwie, z uwzględnieniem wieku dziecka, jego stanu zdrowia, uzdolnień, cech charakterologicznych, właściwości rodziny i środowiska, w którym się wychowuje.

2. **Obowiązki i prawa rodziców**

O władzy rodzicielskiej mówią poniższe przepisy:

Art. 92 k.r.o. Dziecko pozostaje aż do pełnoletniości pod władzą rodzicielską.

Władza rodzicielska to ogół obowiązków spoczywających na rodzicach i praw im przysługujących względem dziecka, w celu należytego wykonywania pieczy nad jego osobą i majątkiem, to zespół obowiązków rodziców względem dziecka. Decydującym kryterium, na podstawie którego rozstrzyga się treść oraz wykonywanie władzy rodzicielskiej, stanowi dobro dziecka. Podstawowa zaś funkcja władzy rodzicielskiej to taka, którą można określić ochronną.

Art. 95 k.r.o. Władza rodzicielska obejmuje w szczególności obowiązek i prawo rodziców do wykonywania pieczy nad osobą i majątkiem dziecka oraz do wychowania dziecka.

§ 3. Władza rodzicielska powinna być wykonywana tak, jak tego wymaga dobro dziecka i interes społeczny.

Art. 96 k.r.o. Rodzice wychowują dziecko pozostające pod ich władzą rodzicielską i kierują nim. Obowiązani są troszczyć się o fizyczny i duchowy rozwój dziecka i przygotować je należycie do pracy dla dobra społeczeństwa odpowiednio do jego uzdolnień.

Przepis ten uzupełnia normę art. 55 k.r.o., określając najogólniej prawa i obowiązki rodziców w stosunku do dzieci. W ramach wychowania fizycznego rodzice powinni zadbać o zdrowie i życie dziecka, jego pełną sprawność fizyczną. Wychowanie duchowe obejmuje wpajanie dziecku zasad moralnych i współżycia społecznego, kształtowanie prawego charakteru, wyrabianie w dziecku sumienności, pracowitości i poczucia obowiązku, nawyku poszanowania cudzej własności, wreszcie zapewnienie dziecku odpowiedniego do jego uzdolnień wykształcenia i przygotowania do pracy zawodowej. W ujęciu ogólnym można przyjąć, że wychowanie powinno zmierzać do takiego ukształtowania osobowości dziecka, aby wyrosło ono na prawego i zdrowego człowieka oraz dobrego obywatela.

Ochrona dziecka przed niebezpieczeństwem obejmuje zarówno niebezpieczeństwo fizyczne jak i duchowe, bez względu na źródło zagrożenia. Kierowanie dzieckiem stanowi w istocie rzeczy środek należytego jego wychowania. Prawo kierowania dzieckiem, a więc decydowania o jego trybie życia, jest konieczną przesłanką kształtowania jego osobowości. Najogólniej rzecz ujmując, kierowanie dzieckiem obejmuje regulowanie jego trybu życia, kontrolowanie, w jakim przebywa towarzystwie, jak spędza czas, a także jakim oddaje się rozrywkom, jakie ogląda filmy i czyta książki, a w szczególności pilnowanie, aby dziecko należycie wypełniało swoje obowiązki, w tym obowiązek nauki.

3. Wadliwe wykonywanie lub niewykonywanie prawidłowo władzy rodzicielskiej jest uregulowane w kodeksie karnym, kodeksie wykroczeń oraz w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym. Pociąga za sobą ujemne konsekwencje na podstawie np. artykułu:

51 k.k. Sąd, uznając za celowe orzeczenie pozbawienia lub ograniczenia praw rodzicielskich lub opiekuńczych w razie popełnienia przestępstwa na szkodę małoletniego lub we współdziałaniu z małoletnim, zawiadamia o tym właściwy sąd rodzinny.

160 § 1 k.k. Kto naraża człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Jeżeli na sprawcy ciąży obowiązek opieki nad osobą narażoną na niebezpieczeństwo, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat.

210 § 1 k.k. Kto wbrew obowiązkowi troszczenia się o małoletniego poniżej lat 15 albo o osobę nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny osobę tę porzuca, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2 Jeżeli następstwem czynu jest śmierć osoby określonej w § 1, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

33 § 4 k.w. Jako okoliczności obciążające uwzględnia się w szczególności:

8) popełnienie wykroczenia na szkodę osoby bezradnej lub osoby, której sprawca powinien okazać szczególne względy;

105 § 1 k.w. Kto przez rażące naruszenie obowiązków wynikających z władzy rodzicielskiej dopuszcza do popełnienia przez nieletniego czynu zabronionego przez ustawę jako przestępstwo lub wykroczenie i wskazującego na demoralizację nieletniego, podlega karze grzywny albo karze nagany.

§ 2. Jeżeli czyn określony w § 1 popełniła osoba, pod której nadzór odpowiedzialny oddano nieletniego, podlega karze ograniczenia wolności, grzywny albo karze nagany.

§ 3. W wypadkach określonych w § 1 i 2, jeżeli nieletni czynem swym wyrządził szkodę, można orzec nawiązkę do wysokości 1000 zł.

Odpowiedzialność, z art. 105 ponosi ten sprawca, który dopuścił się rażącego zaniedbania swoich obowiązków wynikających z władzy rodzicielskiej np. dopuścił do długotrwałego przebywania nieletniego poza domem, tolerował picie przez niego alkoholu czy używanie narkotyków, nie interesował się jego losem. Nie odpowiada rodzic, który nie był w stanie przeciwdziałać postępowaniu nieletniego np. wskutek dużej agresywności nieletniego. Matka 17-letniego syna, który nadużywa alkoholu i agresywnie zachowuje się wobec niej, nie będzie w stanie powstrzymać go przed popełnieniem zamierzonego przestępstwa. Niekiedy może być tak sterroryzowana, że nawet nie jest w stanie wyrazić swojej dezaprobaty wobec zachowania syna. W takiej sytuacji nie można zarzucać jej, że dopuszcza do popełnienia czynu zabronionego.

Odpowiedzialność za dopuszczenie do popełnienia czynu zabronionego jest ściśle powiązana z zaniedbaniem obowiązków rodzicielskich. Nie należy oczekiwać, że rodzice mieliby np. nie dopuszczać do popełnienia czynu zabronionego przez ich syna poprzez zawiadomienie policji o jego zamiarach. Takie oczekiwanie byłoby bezpodstawne.

106 k.w. Kto, mając obowiązek opieki lub nadzoru nad małoletnim do lat 7 albo nad inną osobą niezdolną rozpoznać lub obronić się przed niebezpieczeństwem, dopuszcza do jej przebywania w okolicznościach niebezpiecznych dla zdrowia człowieka.

Formuła „okoliczności niebezpieczne dla życia i zdrowia” jest ujęta dość szeroko. Chodzi o sytuacje, w których dziecku może stać się jakaś krzywda. Niebezpieczeństwo nie musi być bezpośrednie, wystarczy, że jest realne.

89 k.w. Kto, mając obowiązek opieki lub nadzoru nad małoletnim do lat 7, dopuszcza do przebywania małoletniego na drodze publicznej lub na torach pojazdu szynowego, podlega karze grzywny albo karze nagany.

4. Pozbawienie władzy rodzicielskiej

Art. 111 § 1 k.r.o. Jeżeli władza rodzicielska nie może być wykonywana z powodu trwałej przeskody albo jeżeli rodzice nadużywają władzy rodzicielskiej lub w sposób rażący zaniedbują swe obowiązki względem dziecka, sąd opiekuńczy pozbawi rodziców władzy rodzicielskiej. Pozbawienie władzy rodzicielskiej może być orzeczone także w stosunku do jednego z rodziców.

Art. 111 § 1a k.r.o. Sąd opiekuńczy może pozbawić rodziców władzy rodzicielskiej, jeżeli mimo udzielonej pomocy nie ustały przyczyny zastosowania art. 109 § 2 pkt 5, a w szczególności gdy rodzice trwale nie interesują się dzieckiem.

5. Udzielenie pomocy rodzinie

Art. 100 k.r.o. Sąd opiekuńczy i inne organy władzy publicznej są obowiązane udzielać pomocy rodzicom, jeżeli jest ona potrzebna do należytego wykonywania władzy rodzicielskiej. W szczególności każde z rodziców może zwrócić się do sądu opiekuńczego o odebranie dziecka od osoby nieuprawnionej, a także zwrócić się do sądu opiekuńczego lub innego właściwego organu władzy publicznej o zapewnienie dziecku pieczy zastępczej.

Art. 109 § 1 k.r.o. Jeżeli dobro dziecka jest zagrożone, sąd opiekuńczy wyda odpowiednie zarządzenia.

§ 2. Sąd opiekuńczy może w szczególności:

- a. zobowiązać rodziców oraz małoletniego do określonego postępowania, w szczególności do pracy z asystentem rodziny, realizowania innych form pracy z rodziną, skierować małoletniego do placówki wsparcia dziennego, określonych w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej lub skierować rodziców do placówki albo specjalisty zajmujących się terapią rodzinną, poradnictwem lub świadczących rodzinie inną stosowną pomoc z jednoczesnym wskazaniem sposobu kontroli wykonania wydanych zarządzeń,
- b. określić, jakie czynności nie mogą być przez rodziców dokonywane bez zezwolenia sądu, albo poddać rodziców innym ograniczeniom, jakim podlega opiekun,
- c. poddać wykonywanie władzy rodzicielskiej stałemu nadzorowi kuratora sądowego,
- d. skierować małoletniego do organizacji lub instytucji powołanej do przygotowania zawodowego albo do innej placówki sprawującej częściową pieczę nad dzieckiem,
- e. zarządzić umieszczenie małoletniego w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka albo w instytucjonalnej pieczy zastępczej albo powierzyć tymczasowo pełnienie funkcji rodziny zastępczej małżonkom lub osobie, niespełniającym warunków dotyczących rodzin zastępczych, w zakresie niezbędnych szkoleń, określonych w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

§ 4. W przypadku, o którym mowa w § 2 pkt 5, a także w razie zastosowania innych środków określonych w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, sąd opiekuńczy zawiadamia o wydaniu orzeczenia właściwą jednostkę organizacyjną wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, która udziela rodzinie małoletniego odpowiedniej pomocy i składa sądowi opiekuńczemu, w terminach określonych przez ten sąd, sprawozdania dotyczące sytuacji rodziny i udzielanej pomocy, w tym prowadzonej pracy z rodziną, a także współpracuje z kuratorem sądowym.

W oparciu o te sprawozdania sąd może stwierdzić, czy ustały przyczyny umieszczenia dziecka poza rodziną, czy rodzice podejmują działania w celu zmiany dotychczasowych postaw (np. interesują się dzieckiem, podjęli pracę, leczenie odwykowe). W zależności od ustaleń faktycznych, sąd

opiekunicy może pozbawić rodziców władzy rodzicielskiej w trybie art. 111 § 1 a (jw.).

Przesłankami zastosowania art. 109 są: zagrożenie dobra dziecka i nienależyte wykonywanie władzy rodzicielskiej.

W rozdziale tym należy również przytoczyć przepisy zawarte w Ustawie o pomocy społecznej.

Art. 17 ust. 1 u.p.s. Do zadań własnych gminy należy m.in. opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka, praca socjalna, dożywianie dzieci¹.

Art. 19 u.p.s. Do zadań własnych powiatu należy m.in. opracowanie i realizacja powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, wspierania osób niepełnosprawnych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka – po konsultacji z właściwymi terytorialnie gminami, prowadzenie specjalistycznego poradnictwa, przyznawanie pomocy pieniężnej na usamodzielnienie oraz na kontynuowanie nauki osobom opuszczającym domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, specjalne ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii zapewniające całodobową opiekę lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze, prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej, prowadzenie mieszkań chronionych dla osób z terenu więcej niż jednej gminy oraz powiatowych ośrodków wsparcia, w tym domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, z wyłączeniem środowiskowych domów samopomocy i innych ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi².

¹ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r. poz. 182, z późn. zm.);

² Tamże.

VI. SZKOŁA

Szkoła realizuje cele i zadania określone w Ustawie o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 r.¹ oraz przepisach wykonawczych, wydanych na jej podstawie.

Są to zadania opiekuńcze, wychowawcze i dydaktyczne uwzględniające poziom rozwoju psychofizycznego ucznia i jego sytuację rodzinną. Realizują je:

- dyrektor
- pedagog szkolny
- wychowawca klasy
- nauczyciel

1. Dyrektor szkoły ma obowiązek zapewnienia uczniom oraz pracownikom szkoły bezpiecznych, higienicznych warunków pracy i nauki w czasie ich pobytu w szkole, jak również podczas zajęć obowiązkowych i nieobowiązkowych organizowanych przez szkołę poza jej terenem. Dyrektor szkoły na mocy Ustawy o systemie oświaty² kieruje działalnością szkoły, sprawuje nadzór pedagogiczny i opiekę nad uczniami oraz stwarza warunki harmonijnego rozwoju psychofizycznego poprzez aktywne działania prozdrowotne, realizuje uchwały rady szkoły oraz rady pedagogicznej podjęte w ramach ich kompetencji. Nadzorowi pedagogicznemu w szczególności podlega przestrzeganie statutu szkoły, w tym też w zakresie przepisów dotyczących praw ucznia.

Dyrektor szkoły może w drodze decyzji skreślić ucznia z listy uczniów wyłącznie w przypadkach określonych w statucie. Skreślenie następuje na podstawie uchwały rady pedagogicznej, po zasięgnięciu opinii samorządu uczniowskiego. Skreślenie nie dotyczy ucznia objętego obowiązkiem szkolnym. W uzasadnionych przypadkach uczeń ten, na wniosek dyrektora szkoły, może zostać przeniesiony przez kuratora oświaty do innej szkoły³.

2. Pedagog szkolny organizuje pomoc psychologiczno - pedagogiczną na terenie szkoły. Do jego głównych zadań należy:

- diagnozowanie środowiska ucznia,
- rozpoznawanie potencjalnych możliwości oraz indywidualnych potrzeb ucznia i umożliwianie ich zaspokojenia,
- rozpoznawanie przyczyn trudności w nauce i niepowodzeń szkolnych,
- wspieranie ucznia z wybitnymi uzdolnieniami,
- organizowanie i prowadzenie różnych form pomocy psychologiczno - pedagogicznej dla uczniów, rodziców, nauczycieli,
- podejmowanie działań wychowawczych i profilaktycznych wynikających z programu wychowawczego i profilaktyki szkoły w stosunku do uczniów z udziałem rodziców i nauczycieli,
- wspieranie działań wychowawczych i opiekuńczych nauczycieli, wynikających z programów: wychowawczego i profilaktyki,
- planowanie i koordynowanie zadań realizowanych przez szkołę na rzecz uczniów, rodziców, nauczycieli w zakresie wyboru zawodu i kierunku dalszego kształcenia,
- działanie na rzecz zorganizowania opieki i pomocy materialnej uczniom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej.

Ponadto pedagog szkolny z racji swojej funkcji nadzoruje i koordynuje obszar przestrzegania i respektowania praw człowieka.

¹ Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jednolity: Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn.zm.);

² Tamże, art. 39;

³ Tamże, art.39 ust. 2 i 2a.

- 3. Wychowawca** klasy tworzy warunki wspomagające rozwój ucznia, proces jego uczenia się oraz przygotowania do życia w rodzinie i społeczeństwie. Inspiruje i wspomaga działania zespołowe uczniów, podejmuje działania umożliwiające rozwiązywanie konfliktów w grupie, pomiędzy uczniami i innymi członkami społeczności szkolnej. Wychowawca diagnozuje sytuację rodzinną ucznia, otacza indywidualną opieką każdego wychowanka. Planuje i organizuje wspólnie z rodzicami i uczniami różne formy życia zespołowego integrujące grupę, a także ustala treści i formy zajęć tematycznych podczas godzin wychowawczych.

Współpracuje również z nauczycielami uczącymi w jego klasie uzgadniając i koordynując działania wychowawcze wobec uczniów, którzy wymagają indywidualnej pomocy, a także szczególnie uzdolnionych.

Wychowawca jest zobligowany do utrzymywania stałego kontaktu z rodzicami w celu poznania i ustalenia potrzeb uczniów, udzielenia i okazywania pomocy w ich działaniach wychowawczych, włączenia rodziców w sprawy życia klasy i szkoły. Wychowawca również współpracuje z pedagogiem i specjalistami świadczącymi pomoc w rozpoznawaniu potrzeb i trudności. Wychowawca oraz pedagog z racji swoich funkcji są rzecznikami ucznia.

Sposób doboru wychowawcy klasy powinien być zapisany w statucie szkoły.

4. Obowiązki szkoły, dyrektora, wychowawcy, nauczyciela i pedagoga

Obowiązki szkoły:

Instytucje państwowe i samorządowe, które w związku ze swoją działalnością dowiedziały się o popełnieniu przez nieletniego czynu karalnego ściganego z urzędu, są obowiązane niezwłocznie zawiadomić o tym sąd rodzinny lub Policję oraz przedsięwziąć czynności niecierpiące zwłoki, aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów popełnienia czynu¹.

Obowiązki dyrektora jako funkcjonariusza publicznego:

Funkcjonariusz publiczny, który przekraczając swoje uprawnienia lub nie dopełniając obowiązków, działa na szkodę interesu publicznego lub prywatnego, podlega karze pozbawienia wolności do lat trzech².

Obowiązki wychowawcy, nauczyciela, pedagoga:

Każdy dowiedziawszy się o popełnieniu przez nieletniego czynu karalnego ściganego z urzędu ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym sąd rodzinny lub Policję³.

5. Objęcie ucznia programem profilaktycznym

W sytuacji, gdy w środowisku ucznia występują czynniki ryzyka o nasileniu destrukcyjnym lub zawodzą działania wychowawcze, koniecznością stają się działania profilaktyczne.

Profesjonalna profilaktyka zachowań problemowych dzieci i młodzieży polega na:

- ograniczaniu i likwidowaniu czynników ryzyka, zaburzających rozwój i dezorganizujących zdrowy styl życia,
- wspomaganiu dzieci i młodzieży w radzeniu sobie z zagrażającymi rozwojowi trudnościami,
- wzmacnianiu czynników ochronnych, które sprzyjają prawidłowemu rozwojowi.

Profilaktyka, tj. zapobieganie dysfunkcjom może być realizowana na trzech poziomach:

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1997r. Nr 89, poz. 555, z późn. zm), art. 304 § 2 i Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jednolity Dz. U. 2010 r. Nr 33, poz. 178 z późn. zm.), art. 4 § 3;

² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.), art. 231 § 1;

³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1997r. Nr 89, poz. 555 z późn. zm), art. 304 § 1 i Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jednolity Dz. U. 2010 r. Nr 33, poz. 178 z późn. zm.), art.4.

- **Profilaktyka pierwszorzędowa** obejmuje działania promocji zdrowia, zapobieganie pojawieniu się problemów i dotyczy wszystkich uczniów.
- **Profilaktyka drugorzędowa** ma na celu ujawnienie osób z pierwszymi objawami zaburzeń i pomoc im w zrozumieniu istoty problemu oraz wycofaniu się z dysfunkcji.
- **Profilaktyka trzeciorzędowa** rozumiana jest jako interwencja po zakończeniu pomocy terapeutyczno - rehabilitacyjnej. Umożliwienie powrotu do społeczeństwa i przeciwdziałanie nawrotowi zaburzeń.

Profilaktyka powinna:

- wynikać ze świadomości zagrożeń prawidłowego procesu wychowawczego,
- dotyczyć wychowanka, nauczyciela, rodziców,
- toczyć się na różnych poziomach,
- uwzględniać różnorodne strategie i ewaluację.

Tylko w takim przypadku możemy mówić o kompleksowej opiece profilaktycznej. Uczniowie otrzymują pomoc na wszystkich etapach rozwoju dysfunkcjonalności i wychodzenia z zachowań problemowych.

6. Działalność szkoły polega na:

- systematycznym rozpoznawaniu i diagnozowaniu zagrożeń,
- informowaniu o nich i o ich skutkach,
- współpracy z rodzicami dzieci i młodzieży zagrożonej,
- poradnictwie w zakresie zapobiegania zjawiskom patologicznym,
- przygotowaniu nauczycieli i osób zajmujących się wychowaniem do przeciwdziałania zjawiskom patologicznym.

Szkoły i placówki prowadzą działalność wychowawczą i zapobiegawczą wśród dzieci i młodzieży. W sytuacjach kryzysowych szkoła podejmuje działania interwencyjne¹.

Za organizację powyższego wśród dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniami oraz przygotowanie nauczycieli do tych zadań odpowiada dyrektor szkoły.

7. Pomoc psychologiczno – pedagogiczna

Zasady udzielania i organizacji pomocy psychologiczno – pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach reguluje Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r.²

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna udzielana uczniowi w szkole, wychowankowi w przedszkolu i placówce polega na rozpoznawaniu i zaspokajaniu indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych ucznia oraz rozpoznawaniu jego indywidualnych możliwości psychofizycznych.

Korzystanie z pomocy jest dobrowolne i nieodpłatne. Może być ona udzielana na wniosek: ucznia, rodzica, dyrektora, nauczyciela, wychowawcy grupy lub specjalisty prowadzącego zajęcia z uczniem, poradni, pielęgniarki środowiska nauczania i wychowania lub higienistki szkolnej, asystenta edukacji romskiej, pomocy nauczyciela, pracownika socjalnego, asystenta rodziny, kuratora sądowego.

Aby pomoc psychologiczno-pedagogiczna była skuteczna, należy najpierw właściwie rozpoznać potrzeby ucznia, a następnie jak najlepiej je zaspokoić, określając dla niego takie formy wsparcia, które rzeczywiście przyniosą zamierzone efekty. Te potrzeby wynikać będą w szczególności z przedstawionego w rozporządzeniu katalogu, w którym wymienia się specjalne potrzeby edukacyjne wynikające z:

¹ Rozporządzenie MENiS z dnia 31 stycznia 2003 r. w sprawie szczegółowych form działalności wychowawczej i zapobiegawczej wśród dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniem (Dz. U. z 2003 r. Nr 26, poz. 226);

² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. z 2013 r. poz. 532).

- 1) z niepełnosprawności,
- 2) z niedostosowania społecznego,
- 3) z zagrożenia niedostosowaniem społecznym,
- 4) ze szczególnych uzdolnień,
- 5) ze specyficznych trudności w uczeniu się,
- 6) z zaburzeń komunikacji językowej,
- 7) z choroby przewlekłej,
- 8) z sytuacji kryzysowych lub traumatycznych,
- 9) z niepowodzeń edukacyjnych,
- 10) z zaniedbań środowiskowych związanych z sytuacją bytową ucznia i jego rodziny, sposobem spędzania czasu wolnego, kontaktami środowiskowymi,
- 11) z trudności adaptacyjnych związanych z różnicami kulturowymi lub ze zmianą środowiska edukacyjnego, w tym związanych z wcześniejszym kształceniem za granicą.

Katalog ten nie jest katalogiem zamkniętym - nie sposób wskazać wszystkich specjalnych potrzeb ucznia, bowiem taka identyfikacja najlepiej zrobiona jest właśnie w przedszkolu, szkole czy placówce.

Osobami uprawnionymi do korzystania z pomocy są wszyscy uczniowie, którzy wymagają wsparcia ze względu na rozpoznane indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne. Uczeń powinien mieć zapewnioną pomoc psychologiczno-pedagogiczną zgodną także z jego możliwościami psychofizycznymi, rozpoznanymi przez nauczyciela lub specjalistę, prowadzącego z nim zajęcia. Rozpoznanie indywidualnych potrzeb i możliwości ucznia może dotyczyć zarówno trudności w uczeniu się, jak i szczególnych uzdolnień.

Potrzeby uczniów są najczęściej identyfikowane przez nauczycieli, wychowawców grup wychowawczych i specjalistów podczas pracy z uczniem, w szczególności podczas prowadzenia zajęć. Nie zwalnia to jednak przedszkola, szkoły i placówki z obowiązku obserwacji ucznia pod kątem innych indywidualnych potrzeb, które mogą pojawić się u niego w związku ze specyfiką konkretnego środowiska.

W rozporządzeniach podkreśla się zespołową formułę pracy nauczycieli, wychowawców grup wychowawczych i specjalistów, prowadzących zajęcia z danym uczniem. Proponowana forma współpracy umożliwi także ustalenie działań o znaczeniu priorytetowym wobec danego ucznia.¹

Pomoc psychologiczno - pedagogiczna w szkole jest organizowana w szczególności w formie:

- klas terapeutycznych,
- zajęć rozwijających uzdolnienia,
- zajęć dydaktyczno-wyrównawczych,
- zajęć specjalistycznych: korekcyjno-kompensacyjnych, logopedycznych, socjoterapeutycznych oraz innych zajęć o charakterze terapeutycznym,
- zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu oraz planowaniem kształcenia i kariery zawodowej - w przypadku uczniów gimnazjum i szkół ponadgimnazjalnych,
- warsztatów,
- porad i konsultacji.

Zajęcia specjalistyczne, socjoterapeutyczne oraz terapeutyczne prowadzą nauczyciele posiadający odpowiednie przygotowanie w zakresie pracy o charakterze terapeutycznym lub socjoterapeutycznym.

Pomocy udzielają również poradnie psychologiczno-pedagogiczne - specjalistyczne placówki prowadzące działalność diagnostyczną, terapeutyczną, profilaktyczną i doradczą w środowiskach wychowujących dzieci i młodzież.

Mogą z nich korzystać dzieci, młodzież, rodzice i nauczyciele w sprawach związanych z wychowaniem i kształceniem.

¹ Źródło: www.men.gov.pl / życie szkoły/ pomoc psychologiczno-pedagogiczna.

Do zadań poradni należy¹:

- 1) wspomaganie wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży, efektywności uczenia się, nabywania i rozwijania umiejętności negocjacyjnego rozwiązywania konfliktów i problemów oraz innych umiejętności z zakresu komunikacji społecznej,
- 2) profilaktyka uzależnień i innych problemów dzieci i młodzieży, udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej dzieciom i młodzieży z grup ryzyka,
- 3) terapia zaburzeń rozwojowych i zachowań dysfunkcyjnych,
- 4) pomoc uczniom w dokonywaniu wyboru kierunku kształcenia, zawodu i planowaniu kariery zawodowej,
- 5) prowadzenie edukacji prozdrowotnej wśród uczniów, rodziców i nauczycieli,
- 6) pomoc rodzicom i nauczycielom w diagnozowaniu i rozwijaniu potencjalnych możliwości oraz mocnych stron uczniów,
- 7) wspomaganie wychowawczej i edukacyjnej funkcji rodziny,
- 8) wspomaganie wychowawczej i edukacyjnej funkcji szkoły.

Zadania te są realizowane poprzez diagnozę, terapię, zajęcia psychoedukacyjne, doradztwo, konsultacje, działania profilaktyczne i interwencje w środowisku ucznia.

Korzystanie z pomocy poradni jest dobrowolne i bezpłatne. W każdym powiecie znajduje się przynajmniej jedna tego typu publiczna poradnia.

8. Rodzice w szkole

Współczesne tendencje w pedagogice podkreślają, że rodzice to najlepsi współpracownicy szkoły nie tylko w zakresie wspierania bazy materialnej, ale także całego procesu edukacji młodego człowieka.

W dobie dzisiejszych licznych kryzysów jesteśmy wszyscy zobowiązani do poszukiwania nowych dróg skutecznego wychowania, które w dużym stopniu tkwią we współpracy pomiędzy gronem pedagogicznym, rodzicami i uczniami. Odpowiedzialność rodziców (ich prawa i obowiązki) wobec dzieci w zakresie obowiązku szkolnego regulują w polskim systemie oświaty między innymi:

- Konwencja o Prawach Dziecka - m. in. art. 5, 14, 182;
- Ustawa o systemie oświaty³ (kompetencje rad rodziców);
- Rozporządzenie MEN z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół.⁴ Zobowiązuje ono każdą placówkę do posiadania programu wychowawczego i profilaktycznego uchwalonego przez radę pedagogiczną po zasięgnięciu opinii rady rodziców i samorządu uczniowskiego.

Rada rodziców może występować do rady szkoły, rady pedagogicznej i dyrektora szkoły z wnioskami, opiniami dotyczącymi wszystkich spraw szkoły, może również gromadzić fundusze z dobrowolnych składek rodziców. Regulaminy rady szkoły nie mogą narzucać na rodziców obowiązku wpłat. Rozporządzenie wyraźnie mówi o dobrowolności składek.

Prawa oraz obowiązki rodziców często zawierają statuty szkół. Do podstawowych zadań rodziców należy dbanie o dobro dziecka oraz jego pełny rozwój fizyczny, psychiczny, społeczny, a w przypadku zagrożenia rodzice są zobligowani do ścisłej współpracy z wychowawcą, nauczycielem, pedagogiem.

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz. U. 2013, poz.199);

² Konwencja o Prawach Dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych z dnia 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526 z późn. zm.);

³ Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jednolity Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.);

⁴ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz. U. z 2001 r. Nr 61, poz. 624 z późn. zm.).

9. Prawa rodziców i ucznia

Realizowana współcześnie koncepcja edukacji postrzega ucznia w kategoriach jego podmiotowości, czego konsekwencją jest poszanowanie jego godności, praw i wolności. Nauczyciel nie może być wyłącznie dydaktykiem, ale jest także opiekunem, autorytetem, doradcą wspierającym wychowanka.

Instytucją wspomagającą rodziców w procesie wychowania i rozwoju dziecka jest przedszkole, szkoła oraz inne placówki opiekuńczo – wychowawcze.

Placówki oświatowe kierują się w swojej działalności prawami zawartymi w określonych przepisach oświatowych.

Do najważniejszych dokumentów regulujących prawa uczniów należą:

- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty;
- Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela¹;
- Konwencja o Prawach Dziecka;
- Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności²;
- Rozporządzenie MEN z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół³;
- Rozporządzenie MENiS z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych⁴;
- Rozporządzenie MENiS z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie zasad udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach⁵;
- Rozporządzenie MENiS z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach⁶;
- Rozporządzenie MEN z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach⁷;

Na bazie wyżej wymienionych przepisów szkoły i placówki oświatowe tworzą wewnętrzną konstytucję, w postaci statutu. Statut zawiera szczegółowe kompetencje wszystkich organów placówek, w tym samorządu uczniowskiego, oraz zasady współdziałania między nimi.

W statucie znajdują się między innymi: szczegółowo opracowany system praw (materiałnych i proceduralnych), obowiązków, uprawnień, przywilejów uczniów, nagród i kar oraz sposób rozwiązywania problemów spornych. Statut określa także tryb odwoływania się oraz procedury ukazujące możliwości dochodzenia swoich praw w przypadku ich łamania bądź nierespektowania.

W sytuacjach konfliktowych uczeń – wychowanek ma prawo zwrócić się do:

- wychowawcy;
- pedagoga szkolnego;
- dyrektora;
- rady pedagogicznej;
- Kuratorium Oświaty w Gdańsku;
- Ministerstwa Edukacji Narodowej w Warszawie;
- Rzecznika Praw Obywatelskich w Warszawie;
- Rzecznika Praw Dziecka w Warszawie.

Zarówno uczeń, jak i rodzic, powinni dokładnie wiedzieć w jakich sprawach, w jakim trybie

¹ tekst jednolity Dz. U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674 z późn. zm.;

² sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. zm. następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284);

³ Dz. U. z 2001 r. Nr 61, poz. 624 z późn. zm.;

⁴ Dz. U. z 2007 r. Nr 83, poz. 562 z późn. zm.;

⁵ Dz. U. z 2013 r., poz. 199;

⁶ Dz. U. z 2003 r. Nr 6, poz. 69 z późn. zm.;

⁷ Dz. U. z 1992 r. Nr 36, poz. 155 z późn. zm.

i przed kim mogą dochodzić swoich praw. Konieczne jest, aby w szkole lub placówce obowiązywały jasne i zrozumiałe dla wszystkich zasady współżycia, aby nikt nie przekraczał granic wolności drugiego człowieka.

Rodzice mają prawo i obowiązek zapoznać się z treścią statutu placówek, a także mieć prawo wglądu do każdej dokumentacji szkolnej dotyczącej ich dzieci.

Rodzice mają prawo i powinni czuć się zobowiązani do aktywnego współudziału w tworzeniu prawa wewnątrzszkolnego.

Rodzice mają prawo do pełnej informacji o zasadach i sposobach funkcjonowania wewnątrzszkolnego systemu oceniania (WSO) oraz rzetelnej i systematycznej informacji o postępach w edukacji dziecka.

10. Młodzieżowe Ośrodki Socjoterapii¹ przeznaczone są dla dzieci i młodzieży, które z powodu zaburzeń rozwojowych, trudności w uczeniu się i zaburzeń w funkcjonowaniu społecznym są zagrożone niedostosowaniem społecznym i wymagają stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy, wychowania i socjoterapii.

W skład młodzieżowego ośrodka socjoterapii wchodzi co najmniej jedna z następujących szkół: szkoła podstawowa specjalna, gimnazjum specjalne lub szkoła ponadgimnazjalna specjalna.

W uzasadnionych przypadkach może funkcjonować MOS, który nie zapewnia całodobowej opieki wychowankom.

Do zadań MOS należy eliminowanie przyczyn i przejawów zaburzeń zachowania oraz przygotowanie wychowanków do życia zgodnego z obowiązującymi normami społecznymi i prawnymi.

Rekrutacja

- na wniosek rodziców oraz orzeczenie Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej o potrzebie kształcenia specjalnego².

11. Młodzieżowe Ośrodki Wychowawcze przeznaczone są dla dzieci i młodzieży niedostosowanych społecznie wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy, wychowania i resocjalizacji jako resocjalizacyjno-wychowawcze, a dla dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim jako resocjalizacyjno-rewalidacyjne.

Do zadań MOW należy eliminowanie przyczyn i przejawów niedostosowania społecznego oraz przygotowanie wychowanków do życia zgodnego z obowiązującymi normami społecznymi i prawnymi.

Rekrutacja

Młodzieżowe Ośrodki Wychowawcze przeznaczone są wyłącznie dla młodzieży, wobec której Sądy Rodzinne i Nieletnich zastosowały (w trybie Ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich) środek wychowawczy w postaci umieszczenia w MOW³.

¹ Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 maja 2011 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach (Dz. U. z 2011 r. Nr 109 poz. 631);

² Zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r. poz. 135), zmieniającą ustawę o postępowaniu w sprawach nieletnich, środek wychowawczy w postaci umieszczenia w MOS mógł być stosowany przez sąd do 31.12.2011 roku;

³ Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 grudnia 2011r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym (Dz. U. z 2011 Nr 296, poz. 1755).

VII. POMOC SPOŁECZNA

Od 1 maja 2004 roku obowiązuje znowelizowana Ustawa o pomocy społecznej¹.

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości².

1. Powody udzielania pomocy

Artykuł 7 Ustawy o pomocy społecznej wymienia powody udzielania pomocy np.:

- przemoc w rodzinie,
- potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności,
- bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych,
- brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze,
- trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego,
- alkoholizm lub narkomania czy zdarzenia losowe i sytuacje kryzysowe itd.

2. Instytucje realizujące zadania pomocy społecznej

Zgodnie z art. 110 ustawy o pomocy społecznej, zadania gminy w zakresie pomocy społecznej realizują **ośrodki pomocy społecznej (ops)**. Natomiast na podstawie art. 112 ustawy, zadania powiatu w zakresie pomocy społecznej wykonują **powiatowe centra pomocy rodzinie (pcpr)**, z tym, że zadania pcpr w miastach na prawach powiatu realizują miejskie ośrodki pomocy społecznej, które mogą być nazwane „miejskimi ośrodkami pomocy rodzinie”.

Ops i pcpr odpowiedzialne są za opracowanie i realizację – odpowiednio: gminnej i powiatowej - strategii rozwiązywania problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz innych programów, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka³.

W ramach strategii ops i pcpr udzielają świadczeń z pomocy społecznej, szczegółowo określonych w art. 17 i art. 19 ustawy.

3. Rodzaje świadczeń

Świadczeniami z pomocy społecznej są świadczenia pieniężne i niepieniężne np. praca socjalna, poradnictwo specjalistyczne, interwencja kryzysowa, schronienie, usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania, w ośrodkach wsparcia oraz w rodzinnych domach pomocy, pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym w mieszkaniu chronionym, pomoc w uzyskaniu zatrudnienia, pomoc na zagospodarowanie.⁴

4. Sposoby przyznawania świadczeń

Artykuł 102 mówi, że świadczenia z pomocy społecznej są udzielane na wniosek osoby zainteresowanej, jej przedstawiciela ustawowego albo innej osoby, za zgodą osoby zainteresowanej lub jej przedstawiciela a także mogą być udzielane z urzędu.

Przyznanie świadczeń z pomocy społecznej następuje w formie decyzji administracyjnej⁵ wydanej po przeprowadzeniu wywiadu środowiskowego np. według art. 51, osobie wymagającej ze

¹ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r., poz. 182 z późn. zm.);

² Tamże, art. 2;

³ Tamże, art. 17 ust. 1 pkt 1 oraz art. 19 pkt 1;

⁴ Tamże, art. 36.

⁵ Tamże, art. 106;

względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność częściowej opieki i pomocy w zaspakajaniu niezbędnych potrzeb życiowych, mogą być przyznane usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze świadczone w ośrodku wsparcia, tj. środowiskowym domu samopomocy, dziennym domu pomocy, domu dla samotnych matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schronisku i domu dla bezdomnych oraz klubie samopomocy.

Artykuł 107 precyzuje, że rodzinny wywiad środowiskowy przeprowadza pracownik socjalny w celu ustalenia sytuacji osobistej, rodzinnej, dochodowej i majątkowej osób i rodzin.

W przypadku stwierdzenia przemocy w rodzinie pracownik socjalny wypełnia formularz „Pomoc Społeczna – Niebieska Karta” stanowiący załącznik do rodzinnego wywiadu środowiskowego. W przypadku osób korzystających ze stałych form pomocy aktualizację wywiadu sporządza się nie rzadziej niż co 6 miesięcy, mimo braku zmiany danych.

Obecnie działania oparte będą o ustawę o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005 r. (Dz. U. Nr180, poz. 1493), która zakłada realizację wieloletniego Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

5. Kontrakt socjalny, osoba bezdomna

Artykuł 108 przewiduje, iż w celu określenia sposobu współdziałania w rozwiązywaniu problemów osoby lub rodziny znajdującej się w trudnej sytuacji życiowej ośrodek pomocy społecznej zawiera kontrakt socjalny z tą osobą lub rodziną.

W przypadku bezdomności osoba ta może zostać objęta indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności, polegającym na wspieraniu w rozwiązywaniu jej problemów życiowych, w szczególności rodzinnych i mieszkaniowych oraz udzieleniu pomocy w uzyskaniu zatrudnienia.¹

6. Zasilek rodzinny

Od 1 maja 2004 roku obowiązuje znowelizowana Ustawa o świadczeniach rodzinnych². Akt ten, jak i Ustawa o pomocy społecznej, zmieniają dotychczasowe zasady i kryteria dochodowe. Są one jednolite, oparte na kosztach utrzymania rodziny 4-osobowej i 2-osobowej, obliczonych przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych. Jest to obecnie 504 zł netto na osobę, a 583 zł, gdy na utrzymaniu jest dziecko niepełnosprawne. Z systemu pomocy społecznej wyprowadzono świadczenia rodzinne.

Obecnie jest tylko jeden zasilek rodzinny i siedem dodatków z tytułu:

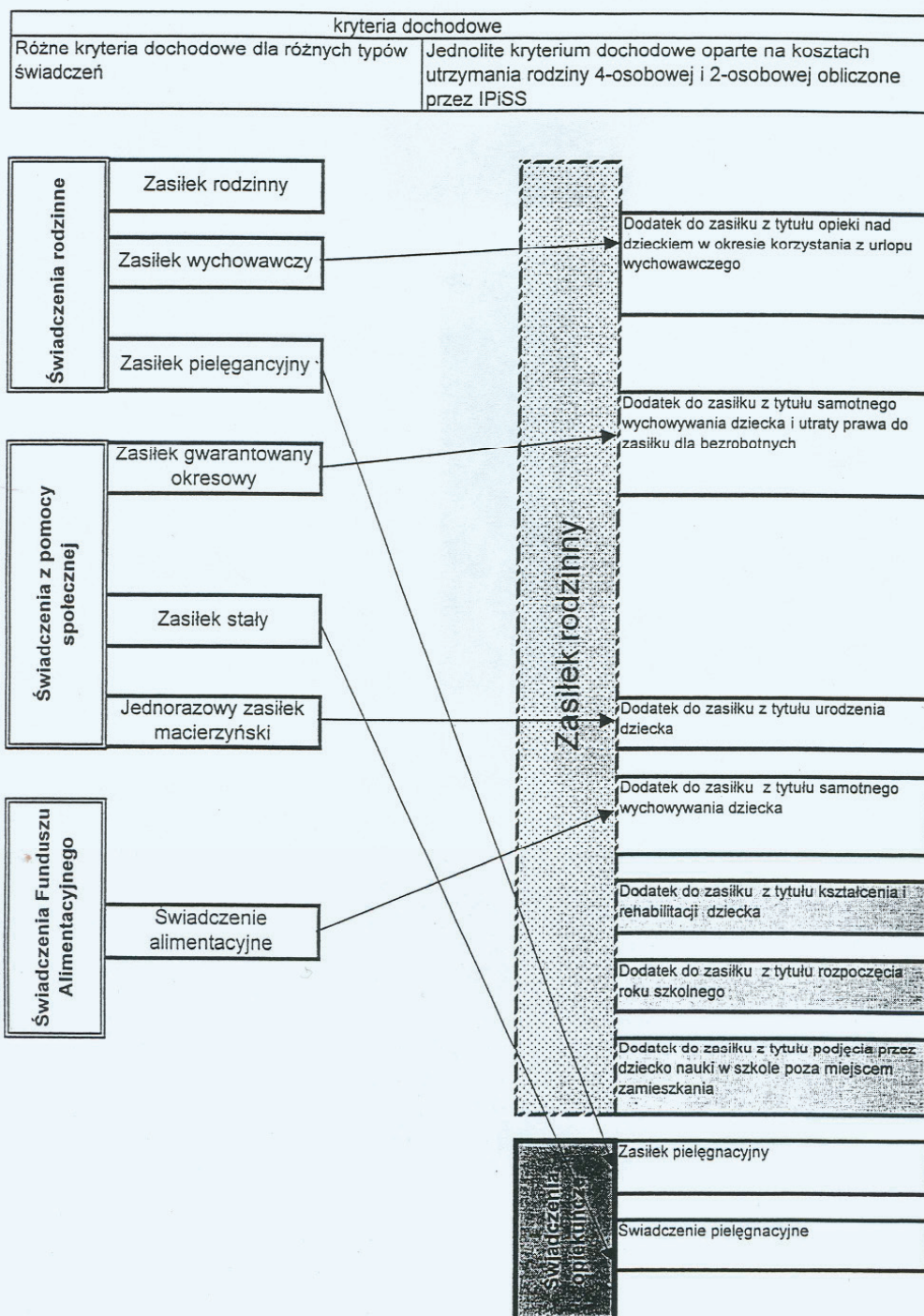
- opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego;
- samotnego wychowywania dziecka i wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej;
- urodzenia dziecka;
- kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego;
- rozpoczęcia roku szkolnego;
- podjęcia nauki poza miejscem zamieszkania.
- Działania pomocowe opierają się na ustaleniach zawartych w Rozporządzeniu Ministra Polityki Społecznej z dnia 7 października 2005 r. w sprawie progu interwencji socjalnej.

¹ Tamże, art. 49;

² Ustawa z dnia 30 lipca 2004 r. (Dz. U z 2004 r. Nr 192, poz. 1963, z późn. zm).

7. Zmiany w systemie świadczeń rodzinnych tabela

Zmiany w systemie świadczeń rodzinnych

VIII. UDZIAŁ POLICJI W POSTĘPOWANIU W SPRAWACH NIELETNICH

Policja jako organ działający na podstawie szczególnego upoważnienia Ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji¹ zobowiązana jest między innymi do ujawniania źródeł demoralizacji nieletnich oraz współudziału w ich likwidowaniu.

Zadania w zakresie ujawniania nieletnich zagrożonych demoralizacją i rozpoznawania środowisk kryminogennych wykonują w toku codziennej służby wszyscy policjanci.

Policja działania swoje opiera na:

- Ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich;
- Ustawie o Policji;
- Zarządzeniu nr 1619 Komendanta Głównego Policji z dnia 3 listopada 2010 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań przez policjantów w zakresie przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich oraz działań podejmowanych na rzecz małoletnich².
- Zarządzeniu nr 1426 Komendanta Głównego Policji z dnia 23 grudnia 2004 roku w sprawie metodyki wykonywania czynności dochodzeniowo – śledczych przez służby policyjne wyznaczone do wykrycia przestępstw i ściganie ich sprawców³.

Policja zajmuje się nieletnimi:

- do 18 roku życia w zakresie zapobiegania i zwalczania demoralizacji;
- w wieku 13 - 17 lat, wobec których prowadzone są postępowania o czyny karalne.

W szczególności ta grupa osób pozostaje w zainteresowaniu organów ścigania z uwagi na ujawnione nieprzystosowanie społeczne, które decyduje o demoralizacji i przestępczości nieletnich.

Policjanci wszystkich służb zobowiązani są do reagowania na zachowanie nieletniego niezgodne z obowiązującym porządkiem prawnym oraz na zachowanie świadczące o objawach demoralizacji. Są także zobligowani do podejmowania interwencji w interesie małoletniego w przypadku, gdy znajduje się on w sytuacji zagrażającej jego życiu lub zdrowiu bądź sytuacji grożącej demoralizacją.

Policjantom, wykonującym czynności służbowe przysługują między innymi uprawnienia do⁴:

- legitymowania osób;
- ujęcia nieletniego;
- kontroli osobistej;
- przeglądania zawartości bagażu.

Ponadto, Policja wykonując czynności w stosunku do nieletniego sprawcy czynu karalnego ma prawo do:

- przeszukania;
- zatrzymania;
- przesłuchania.

¹ Ustawa o Policji (tekst jednolity Dz.U. z 2011 r. Nr 287, poz.1687 z późn. zm.);

² Dz. Urz. Komendy Głównej Policji Nr 11, poz. 64;

³ Dz. Urz. Komendy Głównej Policji z 2005 r. nr 1 poz. 1;

⁴ Ustawa o Policji (tekst jednolity Dz. U. z 2011 r. Nr 287, poz. 1687 z późn. zm.), art. 15 ust. 1 pkt 1 i Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 września 1990 r. w sprawie trybu legitymowania, zatrzymania osób, dokonania kontroli osobistej oraz przeglądania bagażu i sprawdzenia ładunku przez Policjantów (Dz.U. z 1990 r. Nr 70, poz. 409 z późn. zm.), § 1 i § 3.

1. Legitymowanie osób

W celu ustalenia tożsamości policjant ma prawo zażądać od każdego obywatela, np. na ulicy, okazania dokumentu tożsamości, ale nie może tego zrobić bez powodu.

Legitymowanie następuje, gdy ustalenie tożsamości osoby jest niezbędne do wykonywania czynności służbowych, a w szczególności w celu:

- identyfikacji osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa lub wykroczenia,
- ustalenia świadków zdarzenia powodującego naruszenie bezpieczeństwa lub porządku publicznego,
- identyfikacji osób wskazanych przez pokrzywdzonych jako sprawców przestępstw lub wykroczeń.

Policjant umundurowany podczas legitymowania winien się przedstawić, podając swój stopień, imię i nazwisko, a nieumundurowany okazać legitymację służbową w taki sposób, aby można było odczytać i zanotować jego dane. Jeśli osoba legitymowana nie posiada dokumentu, tożsamość jej może potwierdzić wskazana przez legitymowanego osoba m.in. na podstawie telefonicznego lub osobistego skontaktowania się. Natomiast zasadne jest, aby osobę, która odmawia wylegitymowania się, doprowadzić do jednostki Policji w celu ustalenia jej tożsamości.

2. Kontrola osobista

Policjant ma prawo dokonać kontroli osobistej w razie istnienia uzasadnionego podejrzenia popełnienia przez osobę poddawaną kontroli czynu zabronionego pod groźbą kary np. jest osobą podejrzaną o ukrywanie rzeczy pochodzących z przestępstwa. Kontrola ma na celu zabezpieczenie lub ujawnienie dowodów albo rzeczy mających związek z realizacją czynu zabronionego.

3. Przeglądanie zawartości bagażu

Policjant ma prawo do przeglądania zawartości bagażu (np. ma prawo sprawdzić zawartość plecaka, torby czy też bagażnika samochodu, ale tylko w obecności właściciela np. samochodu, chyba, że samochód stoi pusty i ma np. wybitą szybę), ale tylko w przypadkach takich, jak kontrola osobista.

Gdy okoliczności wskazują, że należy przeglądać zawartość bagażu a obecność właściciela np. plecaka w danym momencie jest niemożliwa – policjant może tę czynność wykonać w obecności osoby przez siebie przybranej do tej konkretnej czynności.

4. Przeszukanie

Jest czynnością procesową¹, której celem jest w szczególności wykrycie lub zatrzymanie osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa, a także znalezienie rzeczy mogących stanowić dowód w sprawie (np. odnalezienie przedmiotów pochodzących z przestępstwa).

Przeszukanie może być dokonane w pomieszczeniach np. mieszkaniu oraz w innych miejscach tj. piwnicach, garażach, komórkach, itd. Można także dokonać przeszukania osób, ich odzieży oraz podręcznych przedmiotów (np. torebki, plecaka). Osobę, u której ma być dokonane przeszukanie, należy poinformować o jego celu i wezwać do wydania poszukiwanych przedmiotów. Przeszukanie rozpoczyna się w godzinach 6.00 – 22.00, a w porze nocnej tylko w wypadkach niecierpiących zwłoki.

Przeszukania policjant może dokonać na podstawie:

- postanowienia sądu lub prokuratora,
- nakazu kierownika jednostki Policji, albo legitymacji służbowej - w wypadkach niecierpiących zwłoki.

5. Ujęcie nieletniego to „schwytywanie” go na gorącym uczynku czynu zabronionego lub w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnieniu czynu. Po ujęciu nieletniego policjant powinien poinformować go o przyczynie ujęcia i pouczyć o prawie złożenia zażalenia do sędziego rodzinnego na czynność naruszającą jego prawo. Jeżeli nie wystąpią przesłanki do zatrzymania nieletniego,

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1997 r. Nr 89, poz. 555, z późn. zm), art. 219.

po dokonaniu zgodnie z przepisami u.p.n. czynności z jego udziałem, winien on być niezwłocznie przekazany rodzicom lub opiekunom, którzy pisemnie potwierdzają przejęcie nieletniego.

6. Zatrzymanie nieletniego

Jeżeli jest to konieczne ze względu na okoliczność sprawy, Policja może zatrzymać, a następnie umieścić w policyjnej izbie dziecka nieletniego, co do którego istnieje uzasadnione podejrzenie, że popełnił czyn karalny, a zachodzi uzasadniona obawa ukrycia się nieletniego lub zatarcia śladów tego czynu, albo gdy nie można ustalić tożsamości nieletniego¹.

Policja o zatrzymaniu nieletniego niezwłocznie zawiadamia jego rodziców lub opiekunów. Przez niezwłoczne powiadomienie należy rozumieć dopełnienie obowiązku powiadomienia tych osób, gdy tylko zostanie ustalony ich adres, numer telefonu itp.

Jeżeli zachodzi konieczność dokonania z udziałem nieletniego czynności w wypadkach nie cierpiących zwłoki, a przed rozpoczęciem tych czynności brak jest podstaw do zatrzymania nieletniego, Policja doprowadza go do jednostki albo w miarę potrzeby – dokonuje czynności w miejscu jego zamieszkania. Jeżeli nie zajądą przesłanki do zatrzymania nieletniego, po zakończeniu czynności dokonywanych z jego udziałem poza miejscem zamieszkania, przekazuje go rodzicom lub opiekunom (za pisemnym potwierdzeniem przejęcia nieletniego).

O zatrzymaniu nieletniego należy niezwłocznie, nie później niż w ciągu 24 godzin od chwili zatrzymania, zawiadomić właściwy sąd rodzinny.

7. Przesłuchanie nieletniego

Podstawą prawną do przesłuchania nieletniego przez Policję jest art. 39 u.p.n.

Przesłuchanie sprawcy czynu karalnego odbywa się w obecności rodziców (ojca albo matki) lub opiekuna, albo obrońcy (gdy jest ustanowiony w sprawie), a jeżeli zapewnienie ich obecności jest w danym wypadku niemożliwe, należy wezwać nauczyciela, przedstawiciela powiatowego centrum pomocy rodzinie lub przedstawiciela organizacji społecznej, do której zadań statutowych należy oddziaływanie wychowawcze na nieletnich lub wspomaganie procesu resocjalizacji. Przesłuchanie nieletniego bez udziału którejkolwiek z osób wymienionych stanowi istotne naruszenie procedury.

Przez „niemożliwość” wzięcia udziału w przesłuchaniu nieletniego jego rodziców, opiekuna lub obrońcy należy rozumieć przeszkodę natury faktycznej, której w danym wypadku nie można pokonać, np. chorobę, pobyt za granicą, pobyt w zakładzie karnym, itp., a w czynnościach nie cierpiących zwłoki również znaczną odległość od miejsca pobytu rodzica, opiekuna do miejsca dokonywania czynności.

8. W przeciwieństwie do Policji sędzia **wysłuchuje nieletniego**. Wysłuchanie powinno odbywać się w warunkach zbliżonych do naturalnych, w miarę potrzeby w miejscu zamieszkania nieletniego lub szkole, o czym mówi art. 19 u.p.n.

9. Uprawnienia nieletniego sprawcy czynu karalnego, to:

- prawo do składania wyjaśnień,
- odmowa składania wyjaśnień lub odmowa odpowiedzi na pytania,
- złożenie przed Policją wyjaśnień na piśmie w przypadku, gdy nieletni będzie wolał opisać zdarzenie niż o nim mówić,²
- korzystanie z pomocy obrońcy,
- składanie wniosków o dokonanie czynności w postępowaniu,
- złożenie zażalenia na czynności naruszające jego prawa³,
- żądanie przesłuchania z udziałem ustanowionego obrońcy, którego niestawiennictwo nie

¹ Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jednolity Dz. U. 2010 r. Nr 33, poz. 178 z późn. zm.), art. 40 § 1;

² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1997 r. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.), art. 176 § 1.

³ Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jednolity Dz. U. 2010 r. Nr 33, poz. 178 z późn. zm.), art. 38 § 1;

- tamuje przesłuchania¹,
- wystąpienie z inicjatywą o przeprowadzenie mediacji².

10. Obowiązki nieletniego sprawcy czynu karalnego, to:

- poddanie się oględzinom zewnętrznym ciała lub innym badaniom niepołączonym z naruszeniem integralności ciała,
- poddanie się czynnościom fotografowania i daktyloskopowania,
- poddanie się niezbędnym dla postępowania badaniom psychologicznym i psychiatrycznym oraz badaniom połączonym z dokonaniem zabiegów na jego ciele (z wyjątkiem chirurgicznych) pod warunkiem, że dokonane są przez uprawnionego do tego pracownika służby zdrowia z zachowaniem wskazań wiedzy lekarskiej i nie zagrażają zdrowiu nieletniego, a przeprowadzenie ich jest nieodzowne. W szczególności nieletni obowiązany jest przy zachowaniu tych warunków poddać się pobraniu krwi, włosów lub wydzielin organizmu³,
- stawiennictwo na każde wezwanie w toku postępowania karnego oraz zawiadomienie organu prowadzącego postępowanie o każdej zmianie miejsca zamieszkania lub pobytu trwającego dłużej niż 7 dni (o czym należy nieletniego uprzedzić przy pierwszym przesłuchaniu). W razie nie usprawiedliwionego niestawiennictwa nieletniego sprawcy czynu karalnego można go zatrzymać i doprowadzić przymusowo⁴,
- wskazanie adresata dla doręczeń w kraju w przypadku przebywania za granicą. W razie nieuczynienia tego, pismo wysłane na ostatni znany w kraju adres lub - gdy adresu tego brak załączone do akt sprawy, uważa się za doręczone⁵. W przypadku zmiany miejsca zamieszkania (i niepodania nowego adresu) lub nieprzebywania pod wskazanym adresem, pismo wysłane pod ostatni znany adres w toku postępowania przygotowawczego uważa się za doręczone⁶.

11. Zastosowanie środków przymusu

W razie niepodporządkowania się wydanym na podstawie prawa poleceniom organów Policji lub jej funkcjonariuszy, policjanci mogą stosować następujące środki przymusu bezpośredniego⁷:

- siłę fizyczną w postaci chwytów obezwładniających oraz podobnych technik obrony lub ataku,
- urządzenia techniczne w postaci kajdanek, prowadnic, kaftanów bezpieczeństwa, pasów i siatek obezwładniających, także kolczatek drogowych i innych przeszkód umożliwiających zatrzymanie pojazdu,
- chemiczne środki obezwładniające (gaz),
- pałki służbowe zwykłe, szturmowe i wielofunkcyjne (typu Tonfa),
- wodne środki obezwładniające (armatki wodne),
- psy i konie służbowe,
- pociski niepenetracyjne (gumowe), miotane z broni palnej.

Stosowane środki przymusu odpowiadają potrzebom wynikającym z danej sytuacji i są niezbędne do osiągnięcia podporządkowania się osoby wydanym poleceniom.

Jeżeli środki przymusu bezpośredniego, wymienione powyżej okazały się niewystarczające lub ich użycie, ze względu na okoliczności danego zdarzenia, nie jest możliwe, policjant ma prawo użycia broni palnej w przypadkach określonych w ustawie z dnia 24 maja 2013 o środkach przymusu

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1997 r. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.), art. 300, 301;

² Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jednolity Dz. U. 2010 r. Nr 33, poz. 178 z późn. zm.), art. 3a § 1;

³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1997 r. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.), art. 74 § 2 pkt 1-2;

⁴ Tamże, art. 75 § 1 i 2;

⁵ Tamże, art. 138;

⁶ Tamże, art. 139;

⁷ Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. z 2013r, poz. 628 z późn. zm.).

bezpośredniego i broni palnej.

12. Środki przymusu bezpośredniego a nieletni

1. Wobec osób, których wygląd wskazuje na wiek do 13 lat stosuje się wyłącznie chwytty obezwładniające¹.
2. Nie stosuje się kajdanek wobec osób w wieku poniżej 17 lat, z wyjątkiem nieletnich w wieku powyżej 15 lat podejrzanych o popełnienie przestępstwa przeciwko życiu lub zdrowiu.
3. Wobec osób, które nie ukończyły 17 lat, można stosować prowadnicę, jeżeli osoby te są tymczasowo aresztowane lub zatrzymane, w celu udaremnienia ucieczki lub zapobieżenia czynnej napaści lub czynnemu oporowi, jak też na polecenie sądu lub prokuratora.

¹ Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. z 2013r, poz. 628 z późn. zm.).

IX. WYBRANE PRZEPISY STOSOWANE PRZEZ SĄD RODZINNY W SPRAWACH NIELETNICH

1. **Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich z 26 października 1982 r. z późn. zm¹.**

Jest to akt prawny regulujący sprawy nieletnich, którzy dopuścili się czynów zabronionych, jak i tych nieletnich, którzy nie weszli w konflikt z prawem karnym, ale przejawiają cechy demoralizacji².

Naczelną zasadą postępowania przyjętą w Ustawie jest dobro nieletnie o, wyrażające się w dążeniu do osiągnięcia korzystnych zmian w jego osobowości zachowaniu. W postępowaniu z nieletnim należy brać pod uwagę w szczególności jego wiek, stan zdrowia, stopień rozwoju psychicznego i fizycznego, cechy charakteru, a także jego zachowanie oraz przyczyny i stopień demoralizacji, charakter środowiska i warunki wychowania nieletniego³.

Każdy, kto stwierdzi istnienie okoliczności świadczących o demoralizacji nieletniego ma społeczny obowiązek odpowiedniego przeciwdziałania temu, a przede wszystkim zawiadomienia o tym rodziców, opiekuna nieletniego, szkoły, sądu rodzinnego, Policji lub innego właściwego organu⁴, a każdy dowiedziawszy się o popełnieniu czynu karalnego przez nieletniego ma społeczny obowiązek zawiadomienia o tym sądu rodzinnego lub policję⁵.

Niewywiązanie się z tego obowiązku nie powoduje żadnych sankcji prawnych, lecz jedynie sankcje moralne.

2. **Instytucje państwowe i organizacje społeczne**, które w związku ze swoją działalnością dowiedziały się o popełnieniu przez nieletniego czynu karalnego ściganego z urzędu, są obowiązane niezwłocznie zawiadomić o tym sąd rodzinny lub Policję oraz przedsięwziąć czynności niecierpiące zwłoki, aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów popełnienia czynu⁶.

Obowiązek zawiadomienia powstaje z chwilą, gdy w danej instytucji lub organizacji zostało ustalone, że istnieje dostateczny stopień podejrzenia, iż rzeczywiście popełniono czyn karalny. Dlatego w ramach samej instytucji należy uzyskać właściwe rozeznanie, a w zawiadomieniu o czynie karalnym należy wskazać wszelkie dane, na których oparte są podejrzenia popełnienia czynu zabronionego.

3. **Sprawy nieletnich należą do właściwości sądu rodzinnego**

Właściwość miejscową sądu rodzinnego ustala się według miejsca zamieszkania nieletniego, a w razie trudności w ustaleniu miejsca zamieszkania - według miejsca pobytu nieletniego. W wypadkach niecierpiących zwłoki właściwym sędzią rodzinnym, któremu Policja przekazuje sprawę, jest sędzia rodzinny sądu rodzinnego właściwego dla siedziby jednostki Policji, której funkcjonariusze przeprowadzali czynności⁷. Sąd rodzinny może wydać postanowienie w sprawie nieletniego (w tym również rozpatrzyć zażalenie na czynności Policji), który nie podlega jego właściwości miejscowej, po czym przekazuje sprawę sądowi właściwemu miejscowo, zawiadamiając go o dokonanych czynnościach⁸. Może również rozpatrzyć zażalenie na czynności Policji.

¹ Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jednolity Dz. U. 2010 r. Nr 33, poz. 178 z późn. zm.);

² Tamże, art. 2;

³ Tamże, art. 3 § 1 i 2;

⁴ Tamże, art. 4 § 1;

⁵ Tamże, art. 4 § 2;

⁶ Tamże, art. 4 § 3;

⁷ Zarządzenie Nr 1426 KGP z dnia 23 grudnia 2004 roku w sprawie metodyki wykonywania czynności dochodzeniowo – śledczych przez służby policyjne wyznaczone do wykrycia przestępstw i ściganie ich sprawców (Dz. Urz. Komendy Głównej Policji z 2005 r. nr 1 poz. 1), § 165 ust. 1.

⁸ Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jednolity Dz. U. 2010 r. Nr 33, poz. 178 z późn.

Podejrzanie zaistnienia okoliczności, o których mowa w art. 2 u.p.n. zobowiązuje sędziego rodzinnego do wszczęcia postępowania na podstawie art. 21 § 1 u.p.n. i postępowania wyjaśniającego na podstawie art. 34 § 1 i 2 u.p.n.

4. Wszczęcie postępowania i postępowanie wyjaśniające

Sędzia rodzinny wszczyna postępowanie, jeżeli zachodzi podejrzenie istnienia okoliczności, o którym mowa w art. 2 u.p.n., tj. nieletni wykazuje przejawy demoralizacji lub dopuścił się czynu karalnego. Ponadto sędzia rodzinny nie wszczyna postępowania, a wszczęte umarza, jeżeli okoliczności sprawy nie dają podstawy do jego wszczęcia lub prowadzenia albo gdy orzeczenie środków wychowawczych lub poprawczych jest niecelowe, w szczególności ze względu na orzeczone już środki w innej sprawie¹.

Postępowanie wyjaśniające ma na celu ustalenie, czy istnieją okoliczności świadczące o demoralizacji nieletniego, a w sprawie o czyn karalny, czy rzeczywiście został on popełniony przez nieletniego, a także ustalenie, czy zachodzi potrzeba zastosowania wobec nieletniego środków przewidzianych w Ustawie².

Postępowanie wyjaśniające to najważniejszy etap postępowania. W tej fazie zbiera się wszystkie dane o nieletnim i jego środowisku wychowawczym oraz gromadzi dowody, ale także już wtedy sędzia rodzinny podejmuje zasadniczą decyzję o dalszych losach nieletniego związanych z jego sprawą. O wszczęciu postępowania wyjaśniającego wydaje się postanowienie. W postanowieniu określa się osobę, której postępowanie dotyczy oraz przedmiot tego postępowania. Postępowanie wyjaśniające prowadzi sędzia rodzinny³.

5. Zakończenie postępowania wyjaśniającego

Sfinalizowanie tego procesu pozostaje w gestii sędziego rodzinnego, który ma wiele możliwości pokierowania sprawą w dalszym toku.

- Zgodnie z art. 42 u.p.n. – sędzia rodzinny może wydać postanowienie o:
- rozpoznaniu w postępowaniu opiekuńczo-wychowawczym, jeżeli uzna, że ze względu na okoliczności i charakter sprawy oraz osobowość nieletniego celowe jest zastosowanie środków wychowawczych lub leczniczych (§ 1);
- rozpoznaniu sprawy w postępowaniu poprawczym, jeżeli uzna, że zachodzą warunki do umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym (§ 2);
- przekazaniu sprawy prokuratorowi, jeżeli dojdzie do wniosku, że zachodzą okoliczności uzasadniające orzeczenie wobec nieletniego kary na podstawie art. 10 § 2 k.k. (§ 3);
- przekazaniu sprawy nieletniego szkole, do której uczęszcza, lub organizacji społecznej, jeżeli uzna, że rozporządzają odpowiednimi środkami wychowawczymi. W postanowieniu o przekazaniu sprawy sędzia rodzinny wskazuje w miarę potrzeby środki oddziaływania wychowawczego. Szkoła lub organizacja społeczna jest zobowiązana zawiadomić sąd rodzinny o nieskuteczności zastosowanych środków oddziaływania wychowawczego (§ 4).

Wydanie przez sędziego rodzinnego postanowienia o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu opiekuńczo-wychowawczym lub postępowaniu poprawczym, albo przekazaniu sprawy prokuratorowi lub szkole, kończy postępowanie wyjaśniające.

Jeżeli wyniki postępowania wyjaśniającego wskazują, że czynu dopuścił się nieletni, u którego stwierdzono upośledzenie umysłowe, chorobę psychiczną lub inne zakłócenie czynności psychicznych, sędzia rodzinny wydaje postanowienie o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu opiekuńczo-wychowawczym w celu zastosowania środków leczniczych. Podobny tryb przewidziany jest w wypadku nieletnich, u których stwierdzono nałogowe używanie alkoholu lub innych środków w celu wprowadzenia się w stan odurzenia. Stopień uzależnienia od używania tych środków lub alkoholu musi być

zm.), art.17;

¹ Tamże, art. 21 § 1 i § 2;

² Tamże, art. 33;

³ Tamże, art. 34 § 1 i § 2.

tak znaczny, że stosowanie środków wychowawczych uznać należy za niecelowe.

Przekazanie sprawy prokuratorowi przez sędziego rodzinnego może nastąpić w trzech przypadkach:

- gdy ujawnią się okoliczności uzasadniające orzeczenie kary na podstawie art. 10 § 2 k.k.¹;
- gdy nieletni popełnił czyn karalny, pozostający w ścisłym związku z czynem osoby dorosłej²;
- gdy postępowanie w sprawie wszczęto po ukończeniu przez nieletniego 18 lat za czyny popełnione przez niego między 13 a 17 rokiem życia³;

6. **Postępowanie rozpoznawcze: postępowanie opiekuńczo-wychowawcze i postępowanie o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu poprawczym**

Celem postępowania rozpoznawczego jest wydanie decyzji w przedmiocie zastosowania wobec nieletniego odpowiedniego środka. Ustawa przewiduje dwie równorzędne formy postępowania rozpoznawczego – postępowanie opiekuńczo-wychowawcze i postępowanie poprawcze, przeznaczone do rozpoznania spraw, w którym przewiduje się zastosowanie środka poprawczego.

W postępowaniu opiekuńczo-wychowawczym stosuje się przepisy k.p.c. – trybu nieprocesowego.

Postępowanie opiekuńczo-wychowawcze kończy wydanie orzeczenia w formie postanowienia o:

- umorzeniu sprawy⁴;
- rozpoznaniu sprawy w trybie poprawczym, jeżeli ujawnią się w toku tego postępowania okoliczności przemawiające za umieszczeniem nieletniego w zakładzie poprawczym⁵;
- przekazaniu sprawy prokuratorowi, jeśli ujawnia się okoliczności przemawiające za orzeczeniem kary⁶;
- zastosowaniu środka opiekuńczo-wychowawczego⁷ albo leczniczo -wychowawczego⁸.

7. **Środki wychowawcze stosowane przez sąd rodzinny:**

Art. 6 u.p.n. zawiera katalog środków jakie sąd rodzinny może zastosować wobec nieletniego.

Do środków wychowawczych zalicza się:

- udzielenie upomnienia,
- zobowiązanie do określonego postępowania, a zwłaszcza do naprawienia wyrządzonej szkody, do wykonania określonych prac lub świadczeń na rzecz pokrzywdzonego lub społeczności lokalnej, do przeproszenia pokrzywdzonego, do podjęcia nauki lub pracy, do uczestniczenia w odpowiednich zajęciach o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym, do powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, albo do zaniechania używania alkoholu lub innego środka w celu wprowadzenia się w stan odurzenia,
- ustanowienie nadzoru odpowiedzialnego, sprawowanego przez rodziców lub opiekuna,
- ustanowienie nadzoru organizacji młodzieżowej lub innej organizacji społecznej, zakładu pracy albo osoby godnej zaufania – udzielających poręczenia za nieletniego,
- zastosowanie nadzoru kuratora,
- skierowanie do ośrodka kuratorskiego, a także do organizacji społecznej lub instytucji zajmujących się pracą z nieletnimi o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym, po uprzednim porozumieniu się z tą organizacją lub instytucją,
- orzeczenie zakazu prowadzenia pojazdów,

¹ Tamże, art. 32k i art. 42 § 3;

² Tamże, art. 16 § 2;

³ Tamże, art. 18;

⁴ Tamże, art. 21 § 2;

⁵ Tamże, art. 47;

⁶ Tamże, art. 42 § 3;

⁷ Tamże, art. 55 § 1;

⁸ Tamże, art. 55 § 3 w zw. z art. 12.

- orzeczenie przepadku rzeczy uzyskanych w związku z popełnieniem czynu karalnego,
- orzeczenie umieszczenia w rodzinie zastępczej, w odpowiedniej placówce opiekuńczo-wychowawczej albo ośrodka szkolno-wychowawczym, lub zastosowanie innych środków zastreżonych w u.p.n. do właściwości sądu rodzinnego, jak również zastosowanie środków przewidzianych w k.r.o.

Środki wychowawcze mogą być stosowane zarówno wobec nieletnich, którzy przejawiają cechy demoralizacji, jak i tych nieletnich, którzy dopuścili się czynu karalnego.

Jednym z najczęściej stosowanym środkiem wychowawczym jest nadzór kuratora sądowego.

W stosunku do nieletnich, u których stwierdza się niedorozwój umysłowy, chorobę psychiczną lub inne zakłócenia czynności psychicznych bądź nałogowe używanie alkoholu albo innych środków w celu wprowadzenia się w stan odurzenia, sąd rodzinny może orzec umieszczenie nieletniego w szpitalu psychiatrycznym lub innym zakładzie leczniczym¹. Jeżeli zachodzi potrzeba zapewnienia opieki wychowawczej, sąd może orzec umieszczenie nieletniego w zakładzie pomocy społecznej lub w odpowiedniej placówce opiekuńczo-wychowawczej, a gdy nieletni jest upośledzony umysłowo w stopniu głębokim i wymaga jedynie opieki - w domu pomocy społecznej.

W postępowaniu poprawczym stosuje się przepisy Kodeksu Postępowania Karnego, ze zmianami przewidzianymi w u.p.n.

W art. 6 pkt 10 u.p.n. przewidziany jest środek poprawczy w postaci umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym. Jest to środek o charakterze izolacyjnym stosowany wobec nieletniego, który dopuścił się czynu karalnego (będącego przestępstwem albo przestępstwem skarbowym), a za zastosowaniem tego środka przemawia wysoki stopień demoralizacji nieletniego oraz okoliczności i charakter czynu, zwłaszcza gdy inne środki wychowawcze okazały się nieskuteczne lub nie rokują resocjalizacji nieletniego². Umieszczenie nieletniego w zakładzie poprawczym można warunkowo zawiesić na okres próby od 1-3 lat.

8. Postępowanie wykonawcze

W postępowaniu tym sąd rodzinny musi zwrócić szczególną uwagę na sposób wykonywania orzeczonych wobec nieletniego środków, czy osobowość i postępowanie nieletniego zmienia się na korzyść.

Na mocy art. 71 § 1 u.p.n. sąd rodzinny może na określony czas odroczyć lub przerwać wykonywanie środków wychowawczych lub środka poprawczego w razie choroby nieletniego lub z innych ważnych przyczyn.

Sąd może zmieniać lub uchylać środki wychowawcze. Podstawą zmiany orzeczonych środków są względy wychowawcze³. Pozwala to na zasadę indywidualizacji zarówno w odniesieniu do osoby, jak i do aktualnych potrzeb wychowawczych nieletniego.

¹ Tamże, art. 12;

² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1997 r. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.), art. 10;

³ Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jednolity Dz. U. 2010 r. Nr 33, poz. 178 z późn. zm.), art. 79.

X. STATUS I OBOWIĄZKI KURATORÓW SĄDOWYCH

Status i obowiązki kuratora sądowego określa Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych¹. W myśl art. 1 Ustawy, nałożone na kuratorów zadania, które realizują w związku z wykonywaniem orzeczeń sądu, mają charakter wychowawczo – resocjalizacyjny, diagnostyczny, profilaktyczny i kontrolny.

Te cztery wymienione wyżej właściwości, jakie Ustawa przypisuje zadaniom wypełnianym przez kuratorów sądowych, odnajdujemy w unormowaniach innych aktów prawnych. Ustawa w sposób bardzo wyraźny akcentuje wagę tych zadań kuratora sądowego, które polegają na zdiagnozowaniu sytuacji podopiecznego oraz na wynikającym z postawionej diagnozy, oddziaływaniu korekcyjnym (wychowawczo – resocjalizacyjnym) w stosunku do podopiecznego oraz jego środowiska rodzinnego i rówieśniczego.

Kuratorami sądowymi są: kuratorzy zawodowi i kuratorzy społeczni. Kuratorzy sądowi wykonujący orzeczenia w sprawach karnych są kuratorami dla dorosłych, a wykonujący orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich są kuratorami rodzinnymi.

Zgodnie z treścią art. 3 cyt. Ustawy kuratorzy wykonują swoje zadania w środowisku podopiecznych, także na terenie zamkniętych zakładów i placówek ich pobytu, w szczególności na terenie zakładów karnych, placówek opiekuńczo – wychowawczych oraz leczniczo – rehabilitacyjnych. Podopiecznymi są osoby objęte postępowaniem sądowym.

1. Zadania kuratora zawodowego dla dorosłych i kuratora rodzinnego

Zadania kuratorów sądowych dla dorosłych z uwzględnieniem ich charakterów zostały szczegółowo określone w art. 171 § 2, art. 172, art. 173 i art. 174 k.k.w.

Ponadto na podstawie delegacji zawartej w art. 12 Ustawy o kuratorach sądowych szczegółowy sposób wykonania uprawnień i obowiązków kuratorów zawodowych określa Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 czerwca 2003 roku².

W sprawach karnych określiło ono zadania kuratora dla dorosłych w zakresie dotyczącym:

- organizowania i kontrolowania kary ograniczenia wolności oraz pracy społecznie użytecznej orzeczonej w zamian nieściągalnej grzywny (§ 11),
- kontroli skazanego w okresie próby oraz sprawcy przestępstwa, w stosunku do którego warunkowo umorzono postępowanie karne lub zawieszono wykonanie kary (§ 12),
- przygotowanie skazanego do życia po zwolnieniu z zakładu karnego (§ 13),
- kontroli skazanego, któremu udzielono przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności (§ 14).

W postępowaniu karnym i karnym wykonawczym do zadań kuratorów dla dorosłych, ze względu na przedmiot realizacji, należy w szczególności:

- sprawowanie dozorów nad skazanymi, którym karę warunkowo zawieszono, dozorów w związku z warunkowym zwolnieniem, dozorów w związku z warunkowym umorzeniem postępowania oraz dozorów nad osobą skazaną na karę ograniczenia wolności,
- przeprowadzanie okresowych kontroli w okresie próby wobec osoby skazanej na karę pozbawienia wolności w zawieszeniu (bez dozoru),
- wykonywanie wywiadów środowiskowych w trybie art. 214 k.p.k., art. 14 k.k.w.

Dla zapewnienia sprawnej realizacji zadań przez kuratorów zawodowych, Ustawa o kuratorach sądowych określiła również ich prawa i obowiązki.

¹ 1 Dz. U. z 2001 r. Nr 98, poz. 1071, z późn. zm.;

² Dz. U. z 2003 r. Nr 112, poz. 1064 z późn. zm.

2. Prawa kuratora zawodowego

Kuratorowi zawodowemu w związku z wykonywaniem zadań służbowych przysługuje prawo do:

- odwiedzania w godzinach od 700 do 2200 osób objętych postępowaniem w miejscu ich zamieszkania lub pobytu, a także w zakładach zamkniętych,
- żądania okazania przez osobę objętą postępowaniem dokumentu pozwalającego na stwierdzenie jej tożsamości,
- żądania niezbędnych wyjaśnień i informacji od podopiecznych objętych dozorem, nadzorem lub inną formą kontroli zleconej przez sąd,
- przeglądania akt sądowych i sporządzania z nich odpisów w związku z wykonywaniem czynności służbowych oraz dostępu do dokumentacji dotyczącej podopiecznego i innych osób objętych postępowaniem,
- żądania od Policji oraz innych organów lub instytucji państwowych, organów samorządu terytorialnego, stowarzyszeń i organizacji społecznych w zakresie ich działania, ale także od osób fizycznych pomocy w wykonywaniu czynności służbowych.

3. Obowiązki kuratora zawodowego

Ustawa nakłada na kuratora zawodowego następujące obowiązki:

- występowania w uzasadnionych wypadkach z wnioskiem o zmianę lub uchylenie orzeczonego środka,
- przeprowadzania na zlecenie sądu lub sędziego wywiadów środowiskowych,
- współpracy z właściwym samorządem i organizacjami społecznymi, które statutowo zajmują się opieką, wychowaniem, resocjalizacją, leczeniem i świadczeniem pomocy społecznej w środowisku otwartym,
- organizacji i kontroli pracy podległych kuratorów społecznych oraz innych osób, uprawnionych do wykonywania dozorów lub nadzorów,
- sygnalizowania sądowi przyczyn przewlekłości postępowania wykonawczego lub innych uchybień w działalności pozasądowych podmiotów wykonujących orzeczone środki.

4. Kuratorzy sądowi rodzinni wykonują zadania opiekuńcze wobec małoletnich i korygujące wobec ich rodziców oraz środki wychowawcze wobec nieletnich wykazujących demoralizację lub popełniających czyny karalne.

Szczegółowy sposób wykonywania uprawnień i obowiązków kuratora rodzinnego określają przepisy Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 czerwca 2003 roku¹ a zwłaszcza paragrafy: 3, 5, 6, 9, 10.

W zależności od etapów postępowania sądu rodzinnego kurator zawodowy wykonuje zadania i czynności sprawdzające się do następujących funkcji:

- informacyjno – diagnostycznej (postępowanie przygotowawcze, wyjaśniające, przed wydaniem orzeczenia),
- pomocowo – doradczej (obejmuje pomoc dla rodzin zgłaszających się z problemami),
- opiekuńczo – wychowawczej i resocjalizacyjnej (jako organ wykonawczy sądu).

Zadania kuratora rodzinnego w sprawach opiekuńczych wiążą się z pozbawieniem, zawieszeniem i ograniczeniem władzy rodzicielskiej oraz z kontrolą opiek prawnych i rodzin zastępczych.

5. Wykonywanie czynności przez kuratora rodzinnego w ramach zadań opiekuńczych

W ramach tych zadań kuratorzy zawodowi podejmują następujące czynności:

- przeprowadzają na zlecenie sądu rodzinnego wywiady diagnozujące środowisko opiekuńczo – wychowawcze małoletnich i osób pełnoletnich częściowo lub całkowicie ubezwłasnowolnionych,
- przeprowadzają wywiady w postępowaniu rozpoznawczym i wykonawczym,

¹ Tamże.

- sprawują nadzory opiekuńcze nad sposobem wykonywania obowiązków rodzicielskich,
- organizują i kontrolują pracę opiekuńczo – wychowawczą kuratorów społecznych,
- kontrolują sytuację małoletnich i dorosłych, nad którymi ustanowiono opiekę prawną,
- współpracują z organizacjami, stowarzyszeniami i innymi podmiotami, których celem działania jest opieka, terapia, wychowanie i pomoc podopiecznym.

6. Wykonywanie czynności przez kuratora rodzinnego w zakresie działań wychowawczo - resocjalizacyjnych i profilaktycznych

W zakresie wymienionych wyżej działań wobec nieletnich kurator rodzinny wykonuje czynności w postępowaniu wyjaśniającym i wykonawczym sądu rodzinnego i nieletnich.

Postępowanie wyjaśniające ma ustalić, czy zachodzi potrzeba zastosowania wobec nieletniego środków prawnych przewidzianych w Ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich.

Kurator w postępowaniu wyjaśniającym przeprowadza:

- wywiad środowiskowy,
- zbiera dane o osobie nieletniego,
- jego warunkach wychowawczych, zdrowotnych, bytowych,
- sugeruje sądowi zastosowanie odpowiedniego środka wychowawczego
- lub proponuje przebadanie nieletniego w placówkach specjalistycznych.

Poza funkcją diagnostyczną działania kuratora w postępowaniu wyjaśniającym wpływają również na ukształtowanie się przyszłych działań resocjalizacyjnych. Kurator może również w okresie poprzedzającym wydanie orzeczenia sądowego wykonać na zarządzenie sądu tzw. nadzór tymczasowy nad nieletnim.

Podstawowe zadania wychowawczo – resocjalizacyjne wobec nieletniego podejmuje kurator w postępowaniu wykonawczym. Zadania te wiążą się z podjęciem nadzoru nad nieletnim jako środka wychowawczego.

Kurator sądowy, sprawując nadzór nad nieletnim, organizuje i prowadzi działania mające na celu pomoc nieletniemu w zmianie nagannych zachowań i postaw, w kierunku postaw społecznie akceptowanych. (art. 70a § 1 u.p.n.)

Do zadań kuratora sądowego sprawującego nadzór należy w szczególności:

- kontrolowanie zachowania nieletniego w okresie wykonywania nadzoru;
- odwiedzanie osób, których dotyczy postępowanie, w miejscu ich zamieszkania lub pobytu oraz kontaktowanie się z ich rodziną i szkołą lub miejscem nauki zawodu;
- żądanie niezbędnych informacji i wyjaśnień od nieletniego lub innych osób objętych kontrolą lub na które nałożono obowiązek;
- współdziałanie z właściwymi stowarzyszeniami, organizacjami i instytucjami w zakresie poprawy warunków wychowawczych, bytowych lub zdrowotnych nieletniego;
- przeglądanie akt sądowych i sporządzanie z nich odpisów w związku z wykonywaniem czynności zleconych przez sąd;
- przeprowadzanie wywiadów środowiskowych i gromadzenie niezbędnych informacji uzyskanych od organów administracji rządowej, jednostek samorządu terytorialnego, zakładów pracy, stowarzyszeń, organizacji i instytucji;
- podejmowanie innych czynności niezbędnych dla prawidłowego wykonywania środków wychowawczych;
- udzielanie nieletniemu innej stosownej pomocy;
- składanie wniosków o:
 - » zmianę lub uchylenie orzeczonego wobec nieletniego środka wychowawczego;
 - » zmianę lub uchylenie środka wychowawczego zastosowanego w okresie próby w związku z warunkowym zwolnieniem z zakładu poprawczego oraz o odwołanie warunkowego zwolnienia z zakładu poprawczego;
 - » zarządzenie wykonania środka poprawczego;
 - » zmianę lub uchylenie zastosowanego względem nieletniego środka tymczasowego;

- » odroczenie wykonywania środka wychowawczego lub przerwę w jego wykonywaniu, o przedłużenie odroczenia lub przerwy oraz o odwołanie odroczenia lub przerwy w jego wykonywaniu;
- » nałożenie, zmianę lub uchylenie obowiązków, o których mowa w art. 7 § 1, wobec rodziców lub opiekuna nieletniego;
- udział w posiedzeniach sądu dotyczących nieletniego, wobec którego zastosowano nadzór kuratora;
- kontrolowanie, na zarządzenie sędziego rodzinnego, wykonywania innych środków wychowawczych zastosowanych wobec nieletniego.

Jeżeli zachowanie nieletniego wskazuje, że jest on w stanie po użyciu alkoholu lub podobnie działającego środka, kurator sądowy może zobowiązać nieletniego do poddania się badaniu w celu ustalenia w organizmie nieletniego obecności alkoholu lub innego środka użytego w celu wprowadzenia się w stan odurzenia przy użyciu metod niewymagających badania laboratoryjnego. (art. 70b u.p.n.)

Obowiązki i uprawnienia kuratora sądowego oraz nieletniego i jego rodziców (opiekunów) w nadzorze określono w wydanym na podstawie art. 70d u.p.n. rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 lutego 2012 r. w sprawie zasad i trybu wykonywania nadzoru nad nieletnim przez kuratorów sądowych, sposobu wykonywania obowiązków przez organizacje młodzieżowe lub inne organizacje społeczne, zakłady pracy i osoby godne zaufania oraz sposobu kontrolowania obowiązków nałożonych na rodziców lub opiekuna nieletniego (Dz.U.2012.228)

Uprawnienia kuratora sądowego w nadzorze nad nieletnim:

- zaznajamianie się z aktami sprawy nieletniego i innymi niezbędnymi źródłami informacji o nieletnim;
- wzywanie nieletniego i jego rodziców (opiekunów) do stawienia się w siedzibie zespołu;
- żądanie od nieletniego i jego rodziców (opiekunów) numerów telefonów, w celu przekazywania informacji oraz wezwań;
- składanie wniosków w sprawie modyfikacji orzeczenia;
- nawiązanie, w razie potrzeby, kontakt ze stowarzyszeniami, instytucjami i organizacjami społecznymi zajmującymi się pomocą społeczną, pośrednictwem pracy, leczeniem lub oddziaływaniem terapeutycznym;
- zasięganie, w razie potrzeby, informacji o nieletnim i jego środowisku od Policji, a także od instytucji samorządowych i organów administracji rządowej oraz współdziała z tymi podmiotami (§4-7).
- Obowiązki kuratora sądowego w nadzorze nad nieletnim:
- zaznajamianie się z aktami sprawy nieletniego i innymi niezbędnymi źródłami informacji o nieletnim;
- rozpoznanie i diagnoza sytuacji osobistej, rodzinnej i środowiskowej nieletniego oraz analiza dotychczas stosowanych środków wychowawczych i przyczyn ich nieskuteczności;
- poinformowanie nieletniego o jego prawach i obowiązkach wynikających z nadzoru;
- planowanie i stosowanie optymalnych metod kontroli i oddziaływania na nieletniego;
- utrzymywanie kontaktu z nieletnim oraz udzielanie mu niezbędnej pomocy w postaci informacji i wskazówek w rozwiązywaniu problemów życiowych, a zwłaszcza w podjęciu i zorganizowaniu nauki, pracy, leczenia lub terapii;
- nawiązanie kontaktu i współpraca z rodziną i środowiskiem nieletniego;
- kontrola zachowania nieletniego w miejscu zamieszkania, pobytu, nauki i, w razie potrzeby, w miejscu pracy (§7).

Obowiązki nieletniego i jego rodziców (opiekunów) w nadzorze nad nieletnim:

- obowiązek umożliwienia kuratorowi wejścia do mieszkania, w którym przebywa nieletni, jego rodzice lub opiekun
- zapoznania kuratora z warunkami wychowawczymi nieletniego, w tym z jego sytuacją zdro-

- wotną, jeżeli mają one wpływ na przebieg nadzoru i wywiązywanie się z nałożonych obowiązków, a także z sytuacją rodzinną nieletniego oraz warunkami bytowymi rodziny;
- udzielania kuratorowi informacji i dokumentacji dotyczącej wykonywania nałożonych obowiązków;
 - informowania o zmianie miejsca nauki, pracy, jak również leczenia lub terapii nieletniego, jeżeli zmiana ta ma wpływ na przebieg nadzoru i wywiązywanie się z nałożonych obowiązków;
 - stosowania się do zaleceń, wskazówek i zobowiązań wynikających z planu pracy resocjalizacyjnej oraz współpracy w tym zakresie (§ 8).

Do obowiązków kuratora rodzinnego w postępowaniu wykonawczym należy również wykonywanie nadzorów wobec osób zobowiązanych orzeczeniem sądu rodzinnego do podjęcia leczenia odwykowego, na podstawie przepisów Ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi z dnia 26 października 1982 roku¹.

Skuteczne oddziaływanie kuratora wobec osób uzależnionych od alkoholu polega przede wszystkim na próbach zmiany ich sposobu myślenia i reagowania emocjonalnego, ich postępowania i postaw życiowych oraz umiejętności społecznych.

7. Wykonywanie przez kuratora rodzinnego orzeczeń sądu w zakresie odebrania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub opiece².

W sytuacji kiedy osoba, która nie jest uprawniona do sprawowania pieczy nad dzieckiem uprowadzi je lub zatrzyma, osoba uprawniona do opieki, u której winno ono przebywać może zwrócić się do sądu o zobowiązanie do oddania dziecka w wyznaczonym przez sąd terminie. Jeżeli zobowiązanie to nie zostanie wykonane, wówczas, osoba uprawniona do opieki może wystąpić do sądu o zlecenie kuratorowi przymusowego odebrania dziecka. Kurator podejmuje czynności w tym zakresie wyłącznie na podstawie postanowienia sądu nakazującego mu odebranie wskazanego w postanowieniu dziecka i oddanie go osobie uprawnionej do sprawowania nad nim opieki.

Sąd zleca czynność odebrania kuratorowi działającemu w sądzie, w którego okręgu dziecko faktycznie przebywa. Kurator sądowy jest uprawniony do odebrania dziecka od każdej osoby, u której ono się znajduje.

Po otrzymaniu postanowienia sądu zlecającego przymusowe odebranie dziecka, kurator powiadamia uprawnionego o miejscu i terminie przeprowadzenia tej czynności. Osoba uprawniona winna się stawić w miejscu i czasie oznaczonym przez kuratora osobiście albo upoważnić osobę lub instytucję. Przymusowe odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką i oddanie jej uprawnionemu może nastąpić tylko w obecności uprawnionego albo osoby lub przedstawiciela instytucji przez niego upoważnionej. Jeżeli żadna z tych osób nie stawia się w terminie wyznaczonym przez kuratora sądowego, czynność nie będzie dokonana. W przypadku wykonywania orzeczenia o przymusowym odebraniu dziecka w celu umieszczenia go w placówce opiekuńczo-wychowawczej lub rodzinie zastępczej osobą uprawnioną w rozumieniu ustawy jest przedstawiciel PCPR lub placówki opiekuńczo-wychowawczej. Po odebraniu dziecka kurator oddaje je uprawnionemu lub osobie albo przedstawicielowi instytucji przez niego upoważnionej, a w przypadku odebrania dziecka w celu jego umieszczenia środowisku zastępczym – przedstawicielowi PCPR lub placówki opiekuńczo-wychowawczej. Kurator któremu sąd zlecił przymusowe odebranie dziecka może je odebrać od każdej osoby, u której się ono znajduje.

Kurator jest uprawniony do żądania pomocy Policji lub pomocy organu opieki społecznej lub innej powołanej do tego instytucji w celu udzielenia mu pomocy przy czynnościach związanych z przymusowym odebraniem dziecka. Jeżeli zobowiązany lub inne osoby przeszkadzają w wykonaniu orzeczenia w miejscu pobytu dziecka, na żądanie kuratora sądowego Policja usunie te osoby

¹ tekst jednolity Dz. U. z 2012 r. poz. 1356, z późn. zm.

² Wyrażenie „osoba podlegająca władzy rodzicielskiej lub opiece” oznacza dziecko, nieletniego, osobę całkowicie ubezwłasnowolnioną. Dla uproszczenia w dalszej części opracowania będziemy używać słowa „dziecko”, ponieważ procedura ta stosowana jest najczęściej wobec małoletnich dzieci.

z miejsca wykonywania orzeczenia.

Jeżeli wykonanie orzeczenia napotyka przeszkody na skutek ukrycia dziecka lub na skutek innej czynności przedsięwziętej w celu udaremnienia wykonania orzeczenia, kurator sądowy zawiadomi o tym fakcie prokuratora.

Jeżeli zobowiązany ukrył dziecko i pomimo wezwania przez kuratora nie ujawnia miejsca pobytu dziecka, kurator składa wniosek do sądu o jego przymusowe sprowadzenie celem złożenia oświadczenia o miejscu pobytu tej osoby, a sąd wzywa zobowiązanego. Pod względem skutków karnych oświadczenie jest równoznaczne ze złożeniem zeznań pod przyrzeczeniem, o czym sędzia powinien uprzedzić składającego oświadczenie.

Podczas odbierania dziecka kurator sądowy powinien zachować szczególną ostrożność i uczynić wszystko, aby jego dobro nie zostało naruszone, a zwłaszcza aby nie doznało ono krzywdy fizycznej lub moralnej. Jeżeli wskutek wykonania orzeczenia dobro dziecka miałoby doznać poważnego uszczerbku, kurator sądowy wstrzymuje się z wykonaniem orzeczenia do czasu ustania zagrożenia, chyba że wstrzymanie wykonania orzeczenia stwarza poważniejsze zagrożenie dla tej osoby. Wstrzymanie wykonania orzeczenia ma zatem charakter czasowy i nie zwalnia kuratora od konieczności jego wykonania, kiedy tylko ono ustanie (art. 5986-59813 k.p.c.).¹

¹ Zadania kuratorów sądowych omówiono szczegółowo w: T. Jedynak, K. Stasiak (red.), Zarys metodyki pracy kuratora sądowego, LexisNexis, Warszawa 2010, wyd. 2; T. Jedynak, K. Stasiak, Komentarz do ustawy o kuratorach sądowych, LexisNexis Warszawa 2008, T. Jedynak, Udział kuratora sądowego w wykonywaniu orzeczeń o przymusowym odebraniu osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub opiece, Probacja 2012 nr 3 s. 125-155.

XI. SŁUŻBA ZDROWIA

Aby przedstawione Państwu opracowanie mogło służyć pomocą w rozwiązywaniu codziennych problemów, wymaga odpowiedzi na pytania, które pojawiły się w trakcie tworzenia tegoż dokumentu. O ustosunkowanie się do nich poprosiliśmy Departament Zdrowia Urzędu Marszałkowskiego w Gdańsku. Udzielono następującej odpowiedzi:

1. W jakich przypadkach dokonanie obdukcji jest odpłatne i jakie przepisy prawa o tym stanowią?

Zgodnie z Ustawą z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych¹, na zasadach w niej określonych, do korzystania ze świadczeń zdrowotnych w ramach ubezpieczenia zdrowotnego mają prawo ubezpieczeni, nie ponosząc z tego tytułu żadnych dodatkowych opłat, z wyjątkiem ponad standardowych świadczeń zdrowotnych. (Oznacza to, że pokrzywdzony może przedłożyć orzeczenie lekarskie, zawierające opis stwierdzonych obrażeń, które otrzyma bezpłatnie. Charakter oraz stopień doznań i obrażeń określa biegły lekarz sądowy w opinii wydawanej w oparciu o postanowienie).

2. Jakie przepisy prawa zobowiązują zespół ratownictwa medycznego do przyjazdu na wezwanie np. szkoły w sytuacji nagłego pogorszenia stanu zdrowia ucznia?

Przepisy prawa, które zobowiązują zespół ratownictwa medycznego do przyjazdu na wezwanie np. szkoły w sytuacji nagłego pogorszenia stanu zdrowia ucznia, określają następujące ustawy:

Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym²

„Art. 1.

W celu realizacji zadań państwa polegających na zapewnieniu pomocy każdej osobie znajdującej się w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego tworzy się system Państwowe Ratownictwo Medyczne, zwany dalej „systemem”.

„Art. 32.

1. Jednostkami systemu są:

- 1) szpitalne oddziały ratunkowe,
- 2) zespoły ratownictwa medycznego, w tym lotnicze zespoły ratownictwa medycznego – zwane dalej „jednostkami systemu”, na których świadczenia zawarto umowy o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej”.

Ustawa z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta³

„Art. 7.

Pacjent ma prawo do natychmiastowego udzielenia świadczeń zdrowotnych ze względu na zagrożenie zdrowia lub życia”.

Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych

„Art. 19.

1. W stanach nagłych świadczenia opieki zdrowotnej są udzielane świadczeniobiorcy niezwłocznie.

2. W przypadku gdy świadczenia opieki zdrowotnej w stanie nagłym są udzielane przez świad-

¹ tekst jednolity Dz. U. z 2008 r. Nr 164 poz. 1027, z późn. zm.;

² Dz. U. z 2006 r. Nr 191, poz. 1410 z późn. zm.;

³ tekst jednolity Dz. U. z 2012 r. poz. 159, z późn. zm.

czeniodawcę, który nie zawarł umowy o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej, świadczeniobiorca ma prawo do tych świadczeń w niezbędnym zakresie”.

3. Jakie przepisy prawa zobowiązują zespół ratownictwa medycznego do zabrania ucznia do szpitala?

Przepisy prawa, które zobowiązują zespół ratownictwa medycznego do zabrania ucznia do szpitala określone zostały w poniższych zapisach ustawy:

Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym

„Art. 44.

1. Zespół ratownictwa medycznego transportuje osobę w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego do najbliższego, pod względem czasu dotarcia, szpitalnego oddziału ratunkowego lub do szpitala wskazanego przez dyspozytora medycznego lub lekarza koordynatora ratownictwa medycznego.

2. Odmowa przyjęcia osoby w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego przez szpitalny oddział ratunkowy lub szpital, o których mowa w ust. 1, skutkuje zastosowaniem kary umownej określonej w umowie o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej lub niezwłocznym rozwiązaniem tej umowy.”

„Art. 45.

1. W przypadku gdy u osoby w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego zostanie stwierdzony stan, który zgodnie ze standardami postępowania, o których mowa w art. 43, wymaga transportu z miejsca zdarzenia bezpośrednio do szpitala, w którym znajduje się centrum urazowe albo do jednostki organizacyjnej szpitala wyspecjalizowanej w zakresie udzielania świadczeń zdrowotnych niezbędnych dla ratownictwa medycznego lub, gdy tak zadecyduje lekarz systemu obecny na miejscu zdarzenia, osobę taką transportuje się bezpośrednio do wskazanego szpitala, w którym znajduje się centrum urazowe albo wskazanej jednostki organizacyjnej szpitala wyspecjalizowanej w zakresie udzielania świadczeń zdrowotnych niezbędnych dla ratownictwa medycznego. W przypadku transportu poza rejon operacyjny transport koordynuje lekarz koordynator ratownictwa medycznego.

2. W przypadku odmowy przyjęcia pacjenta urazowego przez szpital, o którym mowa w ust. 1, albo osoby w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego przez jednostkę, o której mowa w ust. 1, przepis art. 44 ust. 2 stosuje się odpowiednio.”

4. Kto i w jakich sytuacjach zobowiązany jest do dokonania opłaty za przyjazd zespołu ratownictwa medycznego na wezwanie szkoły i jakie przepisy prawa stanowią o tym?

Świadczenia udzielane przez świadczeniodawcę w ramach ratownictwa medycznego finansowane są przez właściwy oddział wojewódzki Narodowego Funduszu Zdrowia. Na powyższe wskazują następujące przepisy prawa:

Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym

„Art. 46.

1. Zadania zespołów ratownictwa medycznego, z wyłączeniem lotniczych zespołów ratownictwa medycznego, są finansowane z budżetu państwa z części, których dysponentami są poszczególni wojewodowie.

2. W przypadku gdy dysponent jednostki zatrudnia dyspozytora medycznego albo zawiera z nim umowę cywilnoprawną, koszt medycznych czynności ratunkowych wykonywanych przez zespół ratownictwa medycznego uwzględnia koszty związane z funkcjonowaniem tego dyspozytora medycznego.

3. Wojewodowie, do dnia 31 marca roku poprzedzającego rok budżetowy, przedstawiają ministrowi właściwemu do spraw zdrowia założenia dotyczące finansowania zespołów ratownictwa medycznego.

4. Na podstawie założeń, o których mowa w ust. 3, minister właściwy do spraw zdrowia, do dnia 20 maja roku poprzedzającego rok budżetowy, przedstawia ministrowi właściwemu do spraw finansów publicznych propozycję wysokości środków na finansowanie, o którym mowa w ust. 1, wraz z podziałem tych środków między poszczególne województwa.”

„Art. 47.

1. Świadczenia opieki zdrowotnej udzielane przez szpitalne oddziały ratunkowe oraz jednostki organizacyjne szpitali wyspecjalizowane w zakresie udzielania świadczeń zdrowotnych niezbędnych dla ratownictwa medycznego są finansowane na zasadach i w trybie określonych w ustawie z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, w ramach środków określonych w planie finansowym Narodowego Funduszu Zdrowia.

2. Finansowanie świadczeń opieki zdrowotnej udzielanych pacjentowi urazowemu odbywa się oddzielnie dla każdego zakresu tych świadczeń, na zasadach i w trybie określonych w ustawie z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, w ramach środków określonych w planie finansowym Narodowego Funduszu Zdrowia.”

„Art. 49.

1. Wojewoda powierza przeprowadzenie postępowania o zawarcie umów z dysponentami zespołów ratownictwa medycznego na wykonywanie zadań zespołów ratownictwa medycznego, zawieranie, rozliczanie i kontrolę wykonania tych umów dyrektorowi właściwego oddziału wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia.

2. Dyrektor oddziału wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia zawiera umowy, o których mowa w ust. 1, na rejon operacyjny, na podstawie planu oraz w ramach środków przewidzianych w budżecie państwa, w części, której dysponentem jest wojewoda, ujętych w planie finansowym Narodowego Funduszu Zdrowia.

3. Środki na finansowanie umów, o których mowa w ust. 1, wojewoda przekazuje Narodowemu Funduszowi Zdrowia w formie dotacji celowej w trybie i na zasadach określonych w przepisach o finansach publicznych w celu zapewnienia finansowania zadań zespołów ratownictwa medycznego na terenie właściwego oddziału wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia.

4. Koszty medycznych czynności ratunkowych wykonanych w roku poprzednim mogą być pokrywane ze środków finansowych przekazanych Narodowemu Funduszowi Zdrowia, w formie dotacji celowej, w roku następnym.

5. Do postępowania w sprawie zawarcia umów, o których mowa w ust. 1, ich zawierania, rozliczania i kontroli stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

6. Dyrektor właściwego oddziału wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia informuje wojewodę o wszelkich nieprawidłowościach związanych z wykonywaniem umów, o których mowa w ust. 1, przez zespoły ratownictwa medycznego.

7. Dyrektor właściwego oddziału wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia, działając w porozumieniu z wojewodą, może rozwiązać umowę na wykonywanie medycznych czynności ratunkowych w związku z niewywiązywaniem się lub nienależytym wywiązywaniem się zespołów ratownictwa medycznego z obowiązków wynikających z zawartej umowy.”

XII. PLACÓWKI

1.1. Placówka wsparcia dziennego

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej¹ zawiera:

- zasady i formy wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych;
- zasady i formy sprawowania pieczy zastępczej oraz pomocy w usamodzielnianiu jej pełnoletnich wychowanków;
- zadania administracji publicznej w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- zasady finansowania wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- zadania w zakresie postępowania adopcyjnego.

Jednym z ważnych elementów wsparcia funkcji opiekuńczych rodziny naturalnej może być objęcie dziecka opieką i wychowaniem **w placówkach wsparcia dziennego**.

Zgodnie z art. 24 wspomnianej ustawy placówka wsparcia dziennego może być prowadzona w formie:

- opiekuńczej, w tym kół zainteresowań, świetlic, klubów i ognisk wychowawczych;
- specjalistycznej;
- pracy podwórkowej realizowanej przez wychowawcę.
- Placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie opiekuńczej zapewnia dziecku:
 - opiekę i wychowanie;
 - pomoc w nauce;
 - organizację czasu wolnego, zabawę i zajęcia sportowe oraz rozwój zainteresowań.

1.2. Piecza zastępcza

W przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców, opiekę tę sprawuje się w formach pieczy zastępczej. Piecza zastępcza jest sprawowana w formie:

- 1) rodzinnej;
- 2) instytucjonalnej.

Umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej następuje na podstawie orzeczenia sądu, z zastrzeżeniem sytuacji, gdy jest to możliwe na wniosek lub za zgodą rodziców dziecka.

Formami rodzinnej pieczy zastępczej są: rodzina zastępcza spokrewniona, niezawodowa, zawodowa, w tym zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowa specjalistyczna, rodzinny dom dziecka.

Rodzina zastępcza oraz rodzinny dom dziecka zapewniają dziecku całodobową opiekę i wychowanie, w szczególności:

- traktują dziecko w sposób sprzyjający poczuciu godności i wartości osobowej;
- zapewniają dostęp do przysługujących świadczeń zdrowotnych;
- zapewniają kształcenie, wyrównywanie braków rozwojowych i szkolnych;
- zapewniają rozwój uzdolnień i zainteresowań;
- zaspokajają jego potrzeby emocjonalne, bytowe, rozwojowe, społeczne oraz religijne;
- zapewniają ochronę przed arbitralną lub bezprawną ingerencją w życie prywatne dziecka;
- umożliwiają kontakt z rodzicami i innymi osobami bliskimi, chyba że sąd postanowi inaczej.

Instytucjonalna piecza zastępcza jest sprawowana w formie²:

¹ Tekst jednolity Dz. U. z 2013 r. poz. 135;

² Wszelkie wyszczególnione formy opisane są w Rozdziale 3 Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

- placówki opiekuńczo-wychowawczej;
- regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej;
- interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego.
- Placówkę opiekuńczo-wychowawczą prowadzi powiat lub podmiot, któremu powiat zlecił realizację tego zadania. Może być prowadzona jako placówka następującego typu:
 - socjalizacyjnego;
 - interwencyjnego;
 - specjalistyczno-terapeutycznego;
 - rodzinnego;
 - lub może łączyć zadania placówek, o których mowa powyżej.

W placówkach opiekuńczo-wychowawczych, z wyłączeniem placówki rodzinnej, w okresie 4 lat od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, tj. 1 stycznia 2012 r., mogą być umieszczane dzieci powyżej 7 roku życia.

Mając na uwadze w szczególności sytuację kryzysu, wskutek którego istnieje konieczność zabezpieczenia dobra dziecka, warto przybliżyć zasady funkcjonowania **placówki opiekuńczo-wychowawczej typu interwencyjnego**¹.

Zadaniem placówki opiekuńczo-wychowawczej typu interwencyjnego jest doraźna opieka nad dzieckiem w czasie trwania sytuacji kryzysowej, w szczególności placówka jest obowiązana przyjąć dziecko w przypadkach wymagających natychmiastowego zapewnienia dziecku opieki.

1.3. Placówka resocjalizacyjna:

- przyjmuje dzieci w wieku od 13 do 18 lat; w wyjątkowych przypadkach mogą być przyjmowane dzieci młodsze²,
- przyjmuje dzieci do placówek interwencyjnych, socjalizacyjnych i resocjalizacyjnych sprawujących opiekę całodobową o każdym czasie³,
- ww. placówki są obowiązane przyjąć bez skierowania oraz bez uzyskania zgody przedstawicieli ustawowych lub bez orzeczenia sądu każde dziecko w wieku poniżej 13 lat i zapewnić mu opiekę do czasu wyjaśnienia sytuacji w przypadkach wymagających natychmiastowego zapewnienia dziecku opieki:
 - » na polecenie sędziego,
 - » doprowadzone przez Policję,
 - » doprowadzone przez szkołę
 - » lub osoby stwierdzające porzucenie dziecka,
 - » gdy zagrożone jest jego życie lub zdrowie.

Dyrektor placówki, do której zostało przyjęte dziecko w takim trybie, obowiązany jest powiadomić niezwłocznie, nie później niż w ciągu 24 godzin, właściwy sąd rodzinny (w święta i weekendy sędziowie pełnią dyżury) oraz powiatowe centrum pomocy rodzinie.

Powiatowe centrum pomocy rodzinie wspólnie z dyrektorem placówki podejmuje niezbędne działania zmierzające do uregulowania sytuacji dziecka.

Placówka resocjalizacyjna zapewnia dzieciom niedostosowanym społecznie:

- opiekę i wychowanie,
- resocjalizację i rewalidację,
- możliwość leczenia uzależnień,
- zdobycie kwalifikacji zawodowych.

2. Izba wytrzeźwień

Na mocy zapisów ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi⁴ oraz

¹ Tamże, art.103, 104 - szczegółowy opis;

² Tamże, § 26, ust. 1;

³ Tamże, § 27 ust. 1;

⁴ Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r. poz. 1356, z późn. zm.).

Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 4 lutego 2004 r. w sprawie trybu doprowadzania i zwalniania osób w stanie nietrzeźwości oraz organizacji izb wytrzeźwień i placówek utworzonych lub wskazanych przez jednostkę samorządu terytorialnego¹, w miastach liczących ponad 50.000 mieszkańców organy samorządu terytorialnego i powiatu mogą organizować i prowadzić izby wytrzeźwień. Ze względu na akty prawa lokalnego, lokalne zasoby oraz prowadzoną politykę samorządową, izby wytrzeźwień coraz częściej zastępowane są wyspecjalizowanymi placówkami realizującymi usługi w zakresie trzeźwienia osób. Taka sytuacja ma np. miejsce w Gdańsku i Gdyni. Zadania izb wytrzeźwień, jak też wspomnianych tutaj placówek, ściśle reguluje przywołane na wstępie Rozporządzenie Ministra Zdrowia. Podstawą umieszczenia osoby w izbie, czy placówce, jest art. 40 ustawy o wychowaniu w trzeźwości, wskazujący następujące przypadki:

- osoby w stanie nietrzeźwości, które swoim zachowaniem dają powód do zgorszenia w miejscu publicznym lub w zakładzie pracy,
- znajdują się w okolicznościach zagrażających ich życiu lub zdrowiu,
- zagrażają życiu lub zdrowiu innych osób.

Osoby do lat 18 umieszcza się w odrębnych pomieszczeniach, oddzielnie od osób dorosłych.

Doprowadzić osobę do wytrzeźwienia w myśl obowiązujących przepisów mogą funkcjonariusze Policji i Strażników Straży Gminnej. Osoby doprowadzone do izby wytrzeźwień lub placówek pozostają tam aż do wytrzeźwienia, nie dłużej niż 24 godziny.

Osoby małoletnie będące w stanie nietrzeźwości doprowadzone do izby, placówki lub jednostki Policji mogą być zwolnione, niezwłocznie po udzieleniu pomocy medycznej, na pisemny wniosek rodziców lub innych opiekunów prawnych².

Umieszczenia nieletniego w izbie wytrzeźwień dokonuje się w przypadkach, gdy:

- nieletni będąc pod wpływem alkoholu swoim zachowaniem daje powód do zgorszenia w miejscu publicznym lub w zakładzie pracy (nauki);
- znajduje się w okolicznościach zagrażających jego życiu lub zdrowiu,
- zagraża życiu lub zdrowiu innych osób.³ W razie braku izby wytrzeźwień takie osoby mogą być doprowadzone do jednostki Policji⁴.

Osoby doprowadzone do izby wytrzeźwień lub jednostki Policji pozostają tam aż do wytrzeźwienia, nie dłużej niż 24 godziny⁵.

O umieszczeniu nieletniego w izbie wytrzeźwień zawiadamia się niezwłocznie rodziców lub opiekunów oraz sąd rodzinny⁶.

3. **Policyjna izba dziecka (pid)** stanowi komórkę organizacyjną zorganizowaną w strukturach Policji.

Umieszczenia nieletniego w tej placówce dokonuje tylko Policja, na podstawie art. 40 u.p.n. Jeżeli jest to konieczne ze względu na okoliczności sprawy, Policja może zatrzymać, a następnie umieścić w pid nieletniego, co do którego istnieje uzasadnione podejrzenie, że popełnił czyn karalny oraz uzasadniona obawa ukrycia się nieletniego lub zatarcia śladów tego czynu, albo gdy nie można ustalić tożsamości nieletniego⁷.

W pid umieszcza się nieletnich pomiędzy 13 a 17 rokiem życia.

¹ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 4 lutego 2004 r. w sprawie trybu doprowadzania, przyjmowania i zwalniania osób w stanie nietrzeźwości oraz organizacji izb wytrzeźwień i placówek utworzonych lub wskazanych przez jednostkę samorządu terytorialnego (Dz. U. z 2004 r. Nr 20, poz. 192, z późn. zm.);

² Tamże, § 7;

³ Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, art. 40 ust. 1 (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r. poz. 1356, z późn. zm.);

⁴ Tamże, art. 40 ust. 2;

⁵ Tamże, art. 40 ust. 3;

⁶ Tamże, art. 40 ust. 6 pkt 1;

⁷ Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jednolity Dz. U. 2010 r. Nr 33, poz. 178 z późn. zm.), art. 40 § 1;

Pobyt nieletniego w pid na podstawie art. 40 § 1 u.p.n. nie może przekraczać 72 godzin¹. W każdym przypadku zatrzymania nieletniego w izbie, należy niezwłocznie zawiadomić rodziców takiego nieletniego. Z zatrzymania nieletniego sporządza się protokół.

O zatrzymaniu należy niezwłocznie, nie później niż w ciągu 24 godzin od chwili zatrzymania, zawiadomić właściwy sąd rodzinny.

Zatrzymanego nieletniego należy natychmiast zwolnić i przekazać rodzicom lub opiekunom, jeżeli:

4. ustanie przyczyna zatrzymania,
5. poleci to sąd lub sędzia rodzinny, albo prokurator,
6. w ciągu 72 godzin od chwili zatrzymania nie ogłoszono nieletniemu postanowienia o umieszczeniu w schronisku dla nieletnich lub tymczasowym umieszczeniu w placówce opiekuńczo – wychowawczej albo w zakładzie lub innej placówce, na podstawie art. 12 u.p.n. (w szpitalu psychiatrycznym lub innym odpowiednim zakładzie leczniczym - w razie stwierdzenia u nieletniego upośledzenia umysłowego, choroby psychicznej lub innego zakłócenia czynności psychicznych, bądź nałogowego używania alkoholu, albo innych środków w celu wprowadzenia się w stan odurzenia) lub też nie ogłoszono nieletniemu postanowienia o tymczasowym aresztowaniu (w przypadku zastosowania art. 10 § 2 k.k.).

Ponadto zgodnie z ustawą z dnia 29 lipca 2011 o zmianie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2011 r. Nr 191, poz. 1134) oraz w oparciu o ustawę z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2011 r. Nr 149, poz. 887) dodano:

- art. 40 § 7 w UPN, stanowiący, iż w policyjnej izbie dziecka można również umieścić nieletniego w trakcie samowolnego pobytu poza schroniskiem dla nieletnich, młodzieżowym ośrodkiem wychowawczym lub zakładem poprawczym na czas niezbędny do przekazania nieletniego właściwemu zakładowi, nie dłużej jednak niż na 5 dni,
- art. 40a § 1 w UPN, mówiący, iż nieletniego można również umieszczać w policyjnej izbie dziecka: na czas uzasadnionej przerwy w konwoju, lecz nie dłużej niż na 24 godziny lub na polecenie sądu na czas niezbędny do wykonania czynności nieprzekraczający 48 godzin. W pierwszym przypadku Policja może umieścić nieletniego w PID bez zarządzenia sądu rodzinnego, zawiadamiając o tym sąd, na obszarze którego właściwości znajduje się PID. Na zarządzenie sądu kierownik PID niezwłocznie zwalnia nieletniego. W drugim przypadku Policja można zatrzymać nieletniego, jeżeli jest to niezbędne, do umieszczenia go w PID. Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie.

7. Pomieszczenie dla osób zatrzymanych

Osobę zatrzymaną lub doprowadzoną w celu wytrzeźwienia, umieszcza się w specjalnie do tego przeznaczonych pomieszczeniach jednostki Policji, zwanych dalej pomieszczeniami². Umieszczenie osób w pomieszczeniach może nastąpić wyłącznie w przypadkach określonych w przepisach zasadniczych: kodeksie postępowania karnego, kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia, ustawie o Policji, ustawie o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi i w innych aktach prawnych³.

¹ Tamże, art. 40 § 6 pkt 4.

² Rozporządzenie MSW z dnia 6 czerwca 2012 r. w sprawie pomieszczeń przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, pokoi przejściowych, tymczasowych pomieszczeń przejściowych i policyjnych izb dziecka, regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach, pokojach i izbach oraz sposobu postępowania z zapisami obrazu z tych pomieszczeń, pokoi i izb (Dz. U. z 2012 r, poz. 638);

³ Zarządzenie nr 130 KGP z dnia 7 sierpnia 2012 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań w pomieszczeniu dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia (Dz. Urz. z 2012 r., poz. 42).

XIII. WYBRANE KATEGORIE PRZESTĘPSTW I WYKROCZEŃ

1. PRZESTĘPSTWA WEDŁUG KODEKSU KARNEGO

Artykuł

Rozdział XIX. Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu

156 § 1

Kto powoduje **ciężki uszczerbek na zdrowiu** w postaci: pozbawienia człowieka wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia, innego ciężkiego kalectwa, ciężkiej choroby nieuleczalnej lub długotrwałej, choroby realnie zagrażającej życiu, trwałej choroby psychicznej, całkowitej albo znacznej trwałej niezdolności do pracy w zawodzie lub trwałego, istotnego zeszpecenia lub zniekształcenia ciała podlega karze...

157 § 1

Kto powoduje **naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia**, inny niż określony w art. 156 § 1 podlega karze...

§ 2

Kto powoduje naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia, trwający nie dłużej niż 7 dni, podlega karze... (ściganie przestępstwa odbywa się z oskarżenia prywatnego).

158 § 1

Kto bierze **udział w bójce lub pobiciu**, w którym naraża się człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo nastąpienie skutku określonego w art. 156 § 1 lub w art. 157 § 1 podlega karze...

Rozdział XX. Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu

163 § 1

Kto spowoduje **zdarzenie, które zagraża życiu lub zdrowiu wielu osób** albo mieniu w wielkich rozmiarach, mające postać (...) eksplozji materiałów wybuchowych lub łatwopalnych albo innego gwałtownego wyzwolenia energii, **rozprzestrzeniania się substancji trujących, duszących lub parzących** podlega karze...

Rozdział XXI. Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji

177

Kto, naruszając, chociażby nieumyślnie, **zasady bezpieczeństwa w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym**, powoduje nieumyślnie wypadek, w którym inna osoba odniosła obrażenia ciała określone w art. 157 § 1, podlega karze...

178 a

Kto, **znajdując się w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego, prowadzi pojazd mechaniczny** w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym, podlega karze...

179

Kto wbrew szczególnemu obowiązkowi **dopuszcza do (...) prowadzenia pojazdu mechanicznego** albo innego pojazdu na drodze publicznej **przez osobę znajdującą się w stanie nietrzeźwości**, będąca pod wpływem środka odurzającego lub osobę nie posiadającą wymaganych uprawnień, podlega....

Rozdział XXIII. Przestępstwa przeciwko wolności

190 § 1

Kto **grozi innej osobie** popełnieniem przestępstwa na jej szkodę lub szkodę osoby najbliższej, jeżeli groźba wzbudza w zagrożonym uzasadnioną obawę, że będzie spełniona, podlega... (ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego)

191

Kto, **stosuje przemoc wobec osoby lub groźbę bezprawną** w celu zmuszenia innej osoby do określonego działania, zaniechania lub znoszenia, podlega karze...

Rozdział XXV. Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności

197

Kto, **przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem** doprowadza inną osobę do **obcowania płciowego**, podlega karze...

200

Kto **doprowadza małoletniego poniżej lat 15 do obcowania płciowego** lub do poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności lub **utrwała treści pornograficzne** z udziałem takiej osoby, podlega karze...

201

Kto **dopuszcza do obcowania płciowego** w stosunku do wstępnego, zstępnego, przysposobionego, przysposabiającego, **brata lub siostry**, podlega karze...

202 § 1

Kto publicznie prezentuje treści pornograficzne w taki sposób, że może to narzucić ich odbiór osobie, która tego sobie nie życzy, podlega karze...

§ 2

Kto **małoletniemu poniżej lat 15 prezentuje treści pornograficzne** lub **udostępnia mu przedmioty mające taki charakter**, podlega karze...

204 § 1

Kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, nakłania inną osobę **do uprawiania prostytucji** lub **jej to ułatwia**, podlega karze...

§ 3

Jeżeli osoba określona w § 1 jest małoletnim, sprawca podlega karze...

Rozdział XXVI. Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece

207

Kto, **znęca się fizyczne lub psychiczne** nad osobą najbliższą lub inną osobą pozostającą w stałym związku lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, podlega karze...

208

Kto **rozpija małoletniego**, dostarczając mu napoju alkoholowego, ułatwiając jego spożycie lub nakłaniając go do spożycia takiego napoju, podlega...

210

Kto wbrew **obowiązkowi troszczenia się o małoletniego poniżej 15 lat** (...) osobę tę porzuca podlega karze...

211

Kto, wbrew woli osoby powołanej do opieki lub nadzoru, **uprowadza lub zatrzymuje małoletniego poniżej lat 15** albo osobę nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, podlega karze...

Rozdział XXVII. Przestępstwa przeciwko czci i nietykalności cielesnej

212 § 1

Kto, **pomawia inną osobę**, grupę osób, instytucję, osobę prawną lub jednostkę organizacyjną nie mającą osobowości prawnej o takie postępowanie lub właściwości, które mogą poniżyć ją w opinii publicznej lub narazić na utratę zaufania potrzebnego dla danego stanowiska, zawodu lub rodzaju działalności, podlega... (ściganie przestępstwa odbywa się z oskarżenia prywatnego).

216 § 1

Kto, **znieważa inną osobę** w jej obecności albo choćby pod jej nieobecność, lecz publicznie lub w zamiarze, aby zniewaga do osoby tej dotarła, podlega... (ściganie odbywa się z oskarżenia prywatnego).

217 § 1

Kto, **uderza człowieka** lub w inny sposób narusza jego nietykalność cielesną, podlega... (ściganie odbywa się z oskarżenia prywatnego).

Rozdział XXVII. Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości

245

Kto używa przemocy lub groźby bezprawnej w celu wywarcia wpływu na świadka, (...) albo oskarżonego lub w związku z tym narusza jego nietykalność cielesną, podlega karze...

Rozdział XXXII. Przestępstwa przeciwko porządkowi publicznemu

261

Kto **znieważa pomnik lub inne miejsce publiczne** urządzone w celu upamiętnienia zdarzenia historycznego lub uczczenia osoby podlega...

262

Kto **znieważa** zwłoki, prochy ludzkie lub miejsce spoczynku zmarłego, podlega...

Rozdział XXXIV. Przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów

270 § 1

Kto, w celu użycia za autentyczny, **podrabia lub przerabia** dokument lub takiego dokumentu jako autentycznego używa, podlega...

§ 2

Kto **wypełnia** blankiet, opatrzone cudzym podpisem, niezgodnie z wolą podpisanego i na jego szkodę albo takiego dokumentu używa podlega karze...

Rozdział XXXV. Przestępstwa przeciwko mieniu

278 § 1

Kto **zabiera** w celu przywłaszczenia **cudzą rzecz ruchomą**, podlega karze...

§ 2

Kto bez zgody osoby uprawnionej **uzyskuje cudzy program komputerowy** w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, podlega...

279 § 1

Kto **kradnie z włamaniem**, podlega karze...

280

Kto **kradnie, używając przemocy** wobec osoby lub grożąc natychmiastowym jej użyciem albo doprowadzając człowieka do stanu nieprzytomności lub bezbronności, podlega karze...

281

Kto, w celu **utrzymania się w posiadaniu zabranej rzeczy**, bezpośrednio po dokonaniu kra-

dzieży, używa przemocy wobec osoby lub grozi natychmiastowym jej użyciem albo **doprowadza człowieka do stanu nieprzytomności lub bezbronności**, podlega karze...

282

Kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, przemocą, groźbą zamachu na życie lub zdrowie albo gwałtownego zamachu na mienie, **doprowadza inną osobę do rozporządzenia mieniem** własnym lub cudzym (...), podlega karze...

284

Kto, **przywłaszcza sobie cudzą rzecz** ruchomą (...), podlega karze...

285

Kto, włączając się do urządzenia telekomunikacyjnego, **uruchamia na cudzy rachunek impulsy telefoniczne**, podlega karze...

288

Kto cudzą rzecz **niszczy, uszkadza** lub czyni niezdatną do użytku, podlega karze... (ściganie przestępstwa następuje na wniosek pokrzywdzonego);

2. WYKROCZENIA WEDŁUG KODEKSU WYKROCZEŃ

Artykuł

Rozdział VIII. Wykroczenia przeciwko porządkowi i spokojowi publicznemu

51 § 1

Kto **krzykiem, hałasem, alarmem lub innym wybrykiem zakłóca spokój, porządek** publiczny, spoczynek nocny albo wywołuje zgorszenie w miejscu publicznym, podlega karze...

§ 2

Jeżeli czyn określony w § 1 ma **charakter chuligański** lub sprawca dopuszcza się go, będąc pod wpływem alkoholu, podlega karze...

§ 3

Podżeganie i pomocnictwo są karalne.

58 § 1

Kto, mając środki egzystencji lub będąc zdolny do pracy, **zebrze w miejscu publicznym**, podlega karze...

§ 2

Kto **zebrze** w miejscu publicznym w sposób **natarczywy lub oszukańczy**, podlega karze...

Rozdział IX. Wykroczenia przeciwko instytucjom państwowym, samorządowym i społecznym

65 § 1

Kto umyślnie **wprowadza w błąd** organ państwowy lub instytucję upoważnioną z mocy ustawy do legitymowania:

co do tożsamości własnej lub innej osoby,

co do swego obywatelstwa, zawodu, miejsca zatrudnienia lub zamieszkania, podlega karze...

66 § 1

Kto ze **złośliwości lub swawoli**, chcąc wywołać niepotrzebną czynność **falszywym alarmem**, informacją lub innym sposobem, wprowadza w błąd instytucję użyteczności publicznej albo inny organ (...) podlega karze...

§ 2

Jeżeli wykroczenie **spowodowało niepotrzebną czynność**, można orzec nawiązkę...

Rozdział X. Wykroczenia przeciwko bezpieczeństwu osób i mienia

74 § 1

Kto **niszczy, uszkadza, usuwa lub czyni nieczytelnymi** znaki lub napisy ostrzegające o grożącym niebezpieczeństwie dla życia lub zdrowia człowieka albo ogrodzenie lub inne urządzenie zapobiegające takiemu niebezpieczeństwu, podlega karze...

75 § 1

Kto bez zachowania należytej ostrożności wystawia lub wywiesza **ciężkie przedmioty albo nimi rzuca**, wylewa płyny, wyrzuca nieczystości albo doprowadza do wypadania takich przedmiotów lub wylewania się płynów, podlega karze...

76

Kto **rzuca kamieniami** lub innymi przedmiotami w pojazd mechaniczny będący w ruchu, podlega karze...

82 § 2

Kto zostawia małoletniego do lat 7 w okolicznościach **umożliwiających mu wzniecenie pożaru**, podlega karze...

Rozdział XI. Wykroczenia przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji

85 § 1

Kto **samowolnie ustawia, niszczy, uszkadza, usuwa, włącza lub wyłącza** znak, sygnał, urządzenie ostrzegawcze lub zabezpieczające albo zmienia ich położenie, zasłania je lub czyni niewidocznymi, podlega karze...

89

Kto, mając obowiązek opieki lub nadzoru nad **małoletnim do lat 7**, dopuszcza do przebywania małoletniego na drodze publicznej lub na torach pojazdu szynowego, podlega karze...

Rozdział XII. Wykroczenia przeciwko osobie

104

Kto skłania do **zebrania małoletniego** lub osobę bezradną albo pozostającą w stosunku zależności od niego lub oddaną pod jego opiekę, podlega karze...

105 § 1

Kto przez **rażące naruszenie obowiązków wynikających z władzy rodzicielskiej** dopuszcza do popełnienia przez nieletniego czynu zabronionego przez ustawę jako przestępstwo, w tym i przestępstwo skarbowe, wykroczenie lub wykroczenie skarbowe i wskazującego na demoralizację nieletniego, podlega karze...

105 § 3

Jeżeli nieletni czynem swym **wyrządził szkodę**, można orzec nawiązkę...

106

Kto, mając **obowiązek opieki lub nadzoru nad małoletnim do lat 7** albo nad inną osobą niezdolną rozpoznać lub obronić się przed niebezpieczeństwem, dopuszcza do jej przebywania w okolicznościach niebezpiecznych dla zdrowia człowieka, podlega karze....

107

Kto w celu dokuczenia innej osobie **złośliwie wprowadza ją w błąd** lub w inny sposób złośliwie niepokoi, podlega karze...

Rozdział XVI. Wykroczenia przeciwko mieniu

119 § 1

Kto **kradnie lub przywłaszcza** sobie cudzą rzecz ruchoma, jeżeli jej wartość nie przekracza, podlega karze...

§ 2

Usiłowanie, podżeganie i pomocnictwo są karalne.

124 § 1

Kto cudzą rzecz **umyślnie niszczy, uszkadza lub czyni niezdatną do użytku**, jeżeli szkoda nie przekracza, podlega karze...

§ 2

Usiłowanie, podżeganie i pomocnictwo są karalne.

Rozdział XVI. Wykroczenia przeciwko obyczajności publicznej

140

Kto publicznie dopuszcza do **nieobyczajnego wybryku**, podlega karze...

141

Kto w miejscu publicznym **umieszcza nieprzyzwoite ogłoszenie, napis lub rysunek** albo **używa słów nieprzyzwoitych**, podlega karze...

142

Kto natarczywie, narzucając się lub w inny naruszający porządek publiczny sposób, **proponuje** innej osobie **dokonanie z nią czynu nierządno**, mając na celu uzyskanie **korzyści majątkowej**, podlega karze...

3. INNE REGULACJE PRAWNE

Artykuł

Przepisy zamieszczone w:

Ustawie o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi

Przepisy karne

43

Ust. 1. Kto **sprzedaje** lub **podaje napoje alkoholowe** w wypadkach, kiedy jest to zabronione, albo bez wymaganego zezwolenia lub wbrew jego warunkom, podlega grzywnie.

Ust. 2. Tej samej karze podlega kierownik zakładu handlowego lub gastronomicznego, który nie dopełnia obowiązku nadzoru i przez to dopuszcza do popełnienia w tym zakładzie przestępstwa określonego w Ust. 1.

43¹

Ust. 1. Kto **spożywa napoje alkoholowe** wbrew zakazom określonym w art. 14 ust. 1 i 2a–6 albo **nabywa lub spożywa** napoje alkoholowe w miejscach nielegalnej sprzedaży, albo spożywa napoje alkoholowe przyniesione przez siebie lub inną osobę w miejscach wyznaczonych do ich sprzedaży lub podawania, podlega karze...

44

Kto wbrew szczególnemu obowiązkowi nadzoru dopuszcza do sprzedawania, podawania lub spożywania napojów alkoholowych na terenie zakładu pracy, jak również powziąwszy wiadomość o sprzedawaniu, podawaniu lub spożywaniu na terenie zakładu pracy takich napojów nie podejmie prawem przewidzianego postępowania, podlega karze...

Przepisy ogólne

14

Ust. 1. Zabrania się sprzedaży, podawania i spożywania napojów alkoholowych:

- na terenie szkół oraz innych zakładów i placówek oświatowo-wychowawczych, opiekuńczych i domów studenckich,
- na terenie zakładów pracy (...),
- w miejscach i w czasie masowych zgromadzeń,
- w środkach i obiektach komunikacji publicznej...

Ust. 2a. Zabrania się spożywania napojów alkoholowych na ulicach, placach i w parkach, z wyjątkiem miejsc przeznaczonych do ich spożywania na miejscu, w punktach sprzedaży tych napojów.

Sprzedaż, podawanie i spożywanie napojów zawierających więcej niż 4,5% alkoholu może się odbywać na imprezach na otwartym powietrzu tylko za zezwoleniem i tylko w miejscach do tego wyznaczonych.

W innych niewymienionych miejscach, obiektach lub na określonych obszarach gminy, ze względu na ich charakter, rada gminy może wprowadzić czasowy lub stały zakaz sprzedaży, podawania, spożywania oraz wnoszenia napojów alkoholowych.

15

Zabrania się sprzedaży i podawania napojów alkoholowych:

- 1) osobom, których zachowanie wskazuje, że znajdują się w stanie nietrzeźwości,
- 2) osobom do lat 18,**
- 3) na kredyt lub pod zastaw.

W przypadku wątpliwości co do pełnoletności nabywcy sprzedający lub podający napoje alkoholowe uprawniony jest do żądania okazania dokumentu stwierdzającego wiek nabywcy.

Postępowanie w stosunku do osób nadużywających alkoholu

23

Członkowie rodziny osoby uzależnionej od alkoholu, dotknięci następstwami nadużywania alkoholu przez osobę uzależnioną, uzyskują w podmiotach leczniczych wykonujących działalność leczniczą w rodzaju stacjonarnych i całodobowych świadczeń zdrowotnych w zakresie leczenia odwykowego oraz wojewódzkim ośrodku terapii uzależnienia i współuzależnienia świadczenia zdrowotne w zakresie terapii i rehabilitacji współuzależnienia oraz profilaktyki. Za świadczenia te od wymienionych osób nie pobiera się opłat.

Dzieci osób uzależnionych od alkoholu, dotknięte następstwami nadużywania alkoholu przez rodziców, uzyskują bezpłatnie pomoc psychologiczną i socjoterapeutyczną w podmiotach leczniczych wykonujących działalność leczniczą w rodzaju stacjonarnych i całodobowych świadczeń zdrowotnych w zakresie leczenia odwykowego oraz wojewódzkim ośrodku terapii uzależnienia i współuzależnienia i poradniach specjalistycznych oraz placówkach opiekuńczo-wychowawczych i resocjalizacyjnych.

Pomoc niesiona dzieciom przez osoby lub instytucje może być udzielona wbrew woli rodziców lub opiekunów będących w stanie nietrzeźwym.

24

Osoby, które w związku z nadużywaniem alkoholu powodują rozkład życia rodzinnego, demoralizują małoletnich, uchylają się od pracy albo systematycznie zakłócają spokój lub porządek publiczny, kieruje się na badanie przez biegłego w celu wydania opinii w przedmiocie uzależnienia od alkoholu i wskazania rodzaju zakładu leczniczego.

26

Osoby, o których mowa w art. 24, jeżeli uzależnione są od alkoholu, zobowiązać można do poddania się leczeniu w stacjonarnym lub niestacjonarnym zakładzie leczenia odwykowego.

O zastosowaniu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie leczenia odwykowego orzeka sąd rejonowy według miejsca zamieszkania lub pobytu osoby, której postępowanie dotyczy, w postępowaniu nieprocesowym.

Sąd wszczyna postępowanie na wniosek gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych lub prokuratora (...).

40

Osoby w stanie nietrzeźwości, które swoim zachowaniem dają powód do zgorszenia w miejscu publicznym lub zakładzie pracy, znajdują się w okolicznościach zagrażających ich życiu lub zdrowiu albo zagrażają życiu lub zdrowiu innych osób, mogą zostać doprowadzone do izby wytrzeźwień, podmiotu leczniczego lub innej właściwej placówki utworzonej lub wskazanej przez jednostkę samorządu terytorialnego albo do miejsca zamieszkania lub pobytu.

W razie braku izby wytrzeźwień osoby takie mogą być doprowadzone do jednostki Policji.

O umieszczeniu w izbie wytrzeźwień zawiadamia się niezwłocznie:

- 1) w przypadku małoletnich – ich rodziców lub opiekunów oraz sąd opiekuńczy.
- 2) w przypadku innych osób – na ich żądanie, wskazane przez nie osoby.

Ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii

Przepisy karne

53

Kto, wbrew przepisom ustawy, **wytwarza, przetwarza albo przerabia środki odurzające lub substancje psychotropowe** albo przetwarza słomę makową, podlega karze...

Jeżeli przedmiotem czynu, o którym mowa w ust. 1, jest nieznaczna ilość środków odurzających, substancji psychotropowych albo słomy makowej lub czyn ten został popełniony w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, sprawca podlega grzywnie i karze...

54

Kto **wyrabia, posiada, przechowuje, zbywa lub nabywa przyrządy**, jeżeli z okoliczności wynika, że służą one lub są **przeznaczone do niedozwolonego wytwarzania, przetwarzania lub przerobu środków odurzających lub substancji psychotropowych (...)**, przystosowuje do niedozwolonego wytwarzania, przetwarzania, przerobu lub konsumpcji środków odurzających lub substancji psychotropowych naczynia i przyrządy, choćby były wytworzone w innym celu (...), podlega grzywnie...

55

1. Kto, wbrew przepisom ustawy, **dokonuje przewozu, wywozu, wewnątrzwspólnotowego nabycia, wewnątrzwspólnotowej dostawy środków odurzających, substancji psychotropowych lub słomy makowej**, podlega grzywnie i karze...

56

Kto, wbrew przepisom art. 33-35, 37, **wprowadza do obrotu środki odurzające**, substancje psychotropowe lub słomę makową albo uczestniczy w takim obrocie, podlega grzywnie i karze...

57

Kto czyni **przygotowania** do przestępstwa określonego w art. 55 ust. 1 lub art. 56 ust. 1, podlega...

58

Kto, wbrew przepisom ustawy, **udziela innej osobie środka odurzającego lub substancji psychotropowej, ułatwia albo umożliwia ich użycie albo nakłania do użycia** takiego środka lub substancji, podlega karze...

Jeżeli sprawca czynu, o którym mowa w ust. 1, **udziela środka odurzającego lub substancji psychotropowej małoletniemu lub nakłania go do użycia** takiego środka lub substancji (...), podlega karze...

59

Kto, w celu osiągnięcia **korzyści majątkowej** lub osobistej, **udziela innej osobie środka odurzającego lub substancji psychotropowej, ułatwia użycie albo nakłania do użycia** takiego środka lub substancji, podlega karze....

Jeżeli sprawca czynu, o którym mowa w ust. 1, **udziela środka odurzającego lub substancji psychotropowej małoletniemu, ułatwia użycie albo nakłania go do użycia** takiego środka lub sub-

stancji, podlega karze...

60

Kto, będąc **właścicielem** lub działającym w jego imieniu **zarządcą** albo **kierownikiem** zakładu gastronomicznego, lokalu rozrywkowego lub prowadząc inną działalność usługową, **mając wiarygodną wiadomość o popełnieniu przestępstwa** określonego w art. 56, 58 lub 59 na terenie tego zakładu lub lokalu, nie powiadamia o tym niezwłocznie organów ścigania, podlega...

61

Kto, wbrew przepisom ustawy (...), w celu niedozwolonego wytworzenia środka odurzającego lub substancji psychotropowej, **wytwarza, przetwarza, przerabia, dokonuje przywozu, wywozu, wewnątrzwspólnotowego nabycia, wewnątrzwspólnotowej dostawy, przewozi** przez terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub terytorium innego państwa, **nabywa, posiada lub przechowuje prekursor**y, podlega...

62

Kto, wbrew przepisom ustawy, **posiada** środki odurzające lub substancje psychotropowe, podlega karze...

W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie lub karze....

62 a

Jeżeli **przedmiotem czynu**, o którym mowa w art. 62 ust. 1 lub 3, **są środki odurzające lub substancje psychotropowe w ilości nieznacznej, przeznaczone na własny użytek sprawcy, postępowanie można umorzyć również przed wydaniem postanowienia o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia**, jeżeli orzeczenie wobec sprawcy kary byłoby niecelowe ze względu na okoliczności popełnienia czynu, a także stopień jego społecznej szkodliwości.

63

Kto, wbrew przepisom ustawy, uprawia mak, z wyjątkiem maku niskomorfinowego, lub konopie, z wyjątkiem konopi włóknistych, podlega karze...

Tej samej karze podlega, kto, wbrew przepisom ustawy, zbiera mleczko makowe, opium, słomę makową, żywicę lub ziele konopi innych niż włókniste.

64

Kto **zabiera**, w celu przywłaszczenia, środki odurzające, substancje psychotropowe, mleczko makowe lub słomę makową, podlega karze...

65

Kto, wbrew przepisom ustawy, **uprawia** mak niskomorfinowy lub konopie włókniste, podlega karze...

66

Kto, wbrew przepisom ustawy (...), wytwarza, przetwarza, przerabia, stosuje, dokonuje przywozu, wywozu, wewnątrzwspólnotowego nabycia, wewnątrzwspólnotowej dostawy, przewozi przez terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub terytorium innego państwa, nabywa, posiada lub przechowuje prekursory, podlega karze...

67

Kto, wbrew przepisom ustawy (...), nie dopełnia obowiązku prowadzenia ewidencji wytwarzania, przetwarzania, przerobu środków odurzających, substancji psychotropowych lub prekursorów i obrotu nimi albo w inny sposób narusza przepisy określające zasady stosowania środków, substancji lub prekursorów i obrotu nimi, podlega...

68

Kto, wbrew przepisom art. 20 ust. 1 lub 3, **prowadzi reklamę** lub promuje substancję psychotropową lub środek odurzający, w celach innych niż medyczne, **a także promuje środki spożywcze lub inne produkty sugerując działanie i skutki takie jak substancji psychotropowych lub środków odurzających** podlega karze...

70 a

Jeżeli zachodzi uzasadnione podejrzenie, że sprawca jest osobą uzależnioną lub używającą szkodliwie substancji psychoaktywnej, sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator, zarządza zebranie przez osoby, które na zasadach wskazanych w ustawie (...) informacji na temat używania

przez oskarżonego środków odurzających, substancji psychotropowych lub środków zastępczych.

71

W razie skazania osoby uzależnionej za przestępstwo pozostające w związku z używaniem środka odurzającego lub substancji psychotropowej na karę pozbawienia wolności, której wykonanie warunkowo zawieszono, sąd zobowiązuje skazanego do poddania się leczeniu lub rehabilitacji w podmiocie leczniczym w rozumieniu przepisów o działalności leczniczej i oddaje go pod dozór wyznaczonej osoby, instytucji lub stowarzyszenia.

72

Jeżeli osoba uzależniona lub używająca szkodliwie substancji psychoaktywnej, której zarzucono popełnienia przestępstwa pozostającego w związku z używaniem środka odurzającego lub substancji psychotropowej (...) podda się leczeniu, rehabilitacji lub udziałowi w programie edukacyjno – profilaktycznym prowadzonym przez zakład opieki zdrowotnej lub inny podmiot działający w ochronie zdrowia, prokurator może zawiesić postępowanie do czasu zakończenia leczenia, rehabilitacji lub udziału w programie.

73 a

Jeżeli przemawiają za tym względy lecznicze i wychowawcze, skazanemu uzależnionemu od środków odurzających lub substancji psychotropowych odbywającemu karę pozbawienia wolności za przestępstwo popełnione w związku z używaniem środków odurzających lub substancji psychotropowych można udzielić przerwy w wykonaniu kary (...) w celu podjęcia leczenia lub rehabilitacji.

XIV. PRZEMOC W RODZINIE

1. Zgodnie ze znowelizowaną ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

Przemoc w rodzinie – to jednorazowe lub powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra członka / członków rodziny, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

2. Zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie nałożone na organy administracji rządowej i jednostki samorządu terytorialnego:

Gmina (zadania własne):

- opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie,
- prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w szczególności poprzez działania edukacyjne, służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie,
- zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia,
- tworzenie zespołów interdyscyplinarnych

Powiat (zadania własne):

- opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie,
- opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym, mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie,
- zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia,
- zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej,

Powiat (zadania zlecone – budżet państwa):

- tworzenie i prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie (SOW),
- opracowywanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie

Samorząd województwa (zadania własne):

- opracowanie i realizacja wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie,
- inspirowanie i promowanie nowych rozwiązań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- opracowywanie ramowych programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz ramowych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie,
- organizowanie szkoleń dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

Wojewoda:

- opracowywanie materiałów instruktażowych, zaleceń, procedur postępowania interwencyjnego w sytuacjach kryzysowych związanych z przemocą w rodzinie, dla osób realizujących te zadania,
- monitorowanie zjawiska przemocy,

- powoływanie i odwoływanie Wojewódzkiego Koordynatora Realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie,
- monitorowanie realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie przy pomocy Wojewódzkiego Koordynatora Realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie,
- nadzór nad realizacją zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie realizowanych przez samorząd gminny, powiatowy i województwa,
- kontrola realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie wykonywanych przez podmioty niepubliczne na podstawie umów z organami administracji rządowej i samorządowej.

3. **Zespół Interdyscyplinarny (ZI)**

Obowiązek utworzenia w każdej gminie Zespołu Interdyscyplinarnego został podyktowany potrzebą budowania systemu współdziałających ze sobą na równych prawach, na podstawie zawartych porozumień, różnych instytucji, aby podejmowane działania były skuteczniejsze.

W skład ZI wchodzi przedstawiciele :

- jednostek organizacyjnych pomocy społecznej,
- gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych (GKRPA),
- Policji,
- oświaty,
- ochrony zdrowia,
- organizacji pozarządowych,
- kuratorskiej służby sądowej
- mogą wchodzić również prokuratorzy oraz przedstawiciele innych podmiotów działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Zadania ZI:

- koordynowanie i integrowanie działań instytucji/organizacji, wchodzących w skład ZI, a w szczególności: planowanie lokalnych działań związanych z przeciwdziałaniem przemocy na podstawie oceny i diagnozy problemu przemocy w rodzinie;
- podejmowanie działań w zagrożonych przemocą środowiskach rodzinnych, w celu przeciwdziałania im;
- inicjowanie interwencji w ww. środowiskach;
- upowszechnianie informacji w środowisku lokalnym dot. dostępu do instytucji, osób i działań pomocowych;
- inicjowanie działań przeznaczonych dla stosujących przemoc.

Zespół interdyscyplinarny może tworzyć **grupy robocze** w celu rozwiązywania problemów związanych z przemocą w rodzinie w indywidualnych przypadkach.

Zasady działania Grupy Roboczej (GR)

Praca w grupie roboczej prowadzona jest w ramach realizacji procedury Niebieskiej Karty, w zależności od potrzeb zgłaszanych przez osobę doświadczającą przemocy lub wynikających z problemów występujących w rodzinie. W skład GR wchodzi przedstawiciele tych samych instytucji co w ZI. Skład GR nie jest stały, zależy od potrzeb i charakteru problemu.

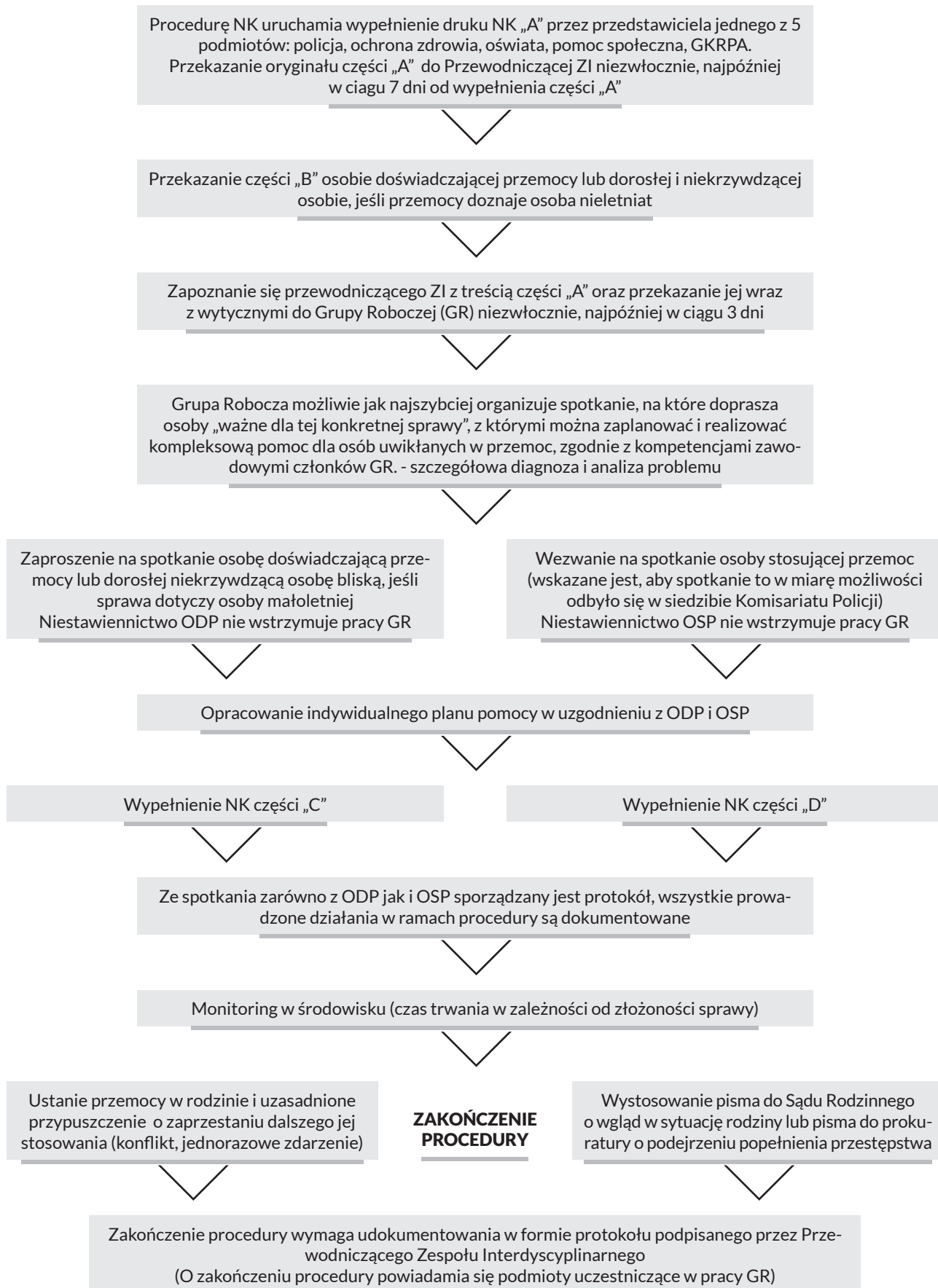
Członkowie GR:

- wykonują zadania w ramach obowiązków służbowych lub zawodowych.
- zobowiązani są do zachowania poufności wszelkich informacji i danych, które uzyskali przy realizacji zadań w ramach GR,
- przed przystąpieniem do czynności składają oświadczenie o zachowaniu poufności.

Do zadań GR należy w szczególności: podejmowanie interwencji oraz planowanie i organizowanie konkretnych działań pomocowych dla indywidualnych środowisk dotkniętych problemem przemocy w rodzinie (procedura Niebieska Karta); monitorowanie skuteczności podejmowanych wcześniej działań w ww. środowiskach rodzinnych (procedura Niebieska Karta) oraz monitorowanie

sytuacji środowisk zagrożonych wystąpieniem przemocy w rodzinie; dokumentowanie ww. działań i ich efektów w postaci realizowania m.in. procedury Niebieskiej Karty.

4. Procedura Niebieskiej Karty (NK)

5. Co może nasuwać podejrzenie, że dziecko było lub jest wykorzystywane seksualnie:

Wypowiedzi dziecka. Dzieciom jest bardzo trudno mówić wprost, że zostały wykorzystane seksualnie. Nie jest to jednak wykluczone. Starsze dzieci mogą „nazywać rzeczy po imieniu”, młodsze mogą opisywać to co się zdarzyło, używając języka i pojęć odpowiednich do swojego wieku. Dziecko w przedszkolu może powiedzieć: „Tataś pokazywał mi, jak robi siusiu”, „Nie lubię kiedy wujek mnie tak łaskocze”. Czasami dzieci sygnalizują nie wprost, że zostały wykorzystane – mówią, że kogoś nie lubią lub się boją, protestują, kiedy mają z kimś zostać lub do kogoś pójść, dają do zrozumienia, że mają jakąś tajemnicę. Starsze dzieci mogą radzić się jak pomóc koleżance opisując swój problem.

Zachowanie dziecka lub występujące u niego problemy. Skutkiem wykorzystywania seksualnego może być erotyzacja zachowań dziecka. Może ono w zabawach odtwarzać kontakty seksualne, przekraczać granice seksualne innych dzieci, a nawet dorosłych, rysować rysunki przedstawiające kontakty seksualne, narządy płciowe. Niepokojąca jest też wczesna i kompulsywna masturbacja. Skutkiem wykorzystania mogą być też zachowania agresywne dziecka wobec innych lub wobec siebie (samookaleczenia, próby samobójcze), ucieczki z domu, wagarowanie. Większość objawów, które często towarzyszą nadużyciom seksualnym nie jest specyficzne. Oznacza to, że mogą one występować również z innych powodów. Jedynie trzy objawy świadczą o tym, że dziecko na pewno zostało wykorzystane. Są to: ciąża, choroba przekazana drogą płciową, stwierdzenie obecności nasienia w pochwie lub odbytnicy dziecka.

Objawy niespecyficzne to:

- somatyczne (siniaki w okolicy genitaliów, upławy, stany zapalne dróg rodnych, bolesność i zaczerwienienia w okolicach narządów płciowych i odbytu, krwawienie z pochwy i odbytu),
- psychologiczne (objawy depresyjne, zaburzenia snu, zanieczyszczanie się kałem i moczem, anoreksja, bulimia, moczenie nocne, bóle brzucha).

Starsze dzieci próbują radzić sobie z tym, co je spotyka, znieczulając się alkoholem lub narkotykami.

Rozmowa z dzieckiem wykorzystywanym seksualnie:

- Jeżeli dziecko mówi Ci o faktach wskazujących na wykorzystanie seksualne, wysłuchaj je. Jeżeli nie znajdziesz w sobie siły i czasu (tyle ile potrzebuje dziecko) może już ono nikomu nie zaufać. To zaś może sprawić, że przez długi czas lub nigdy nie powie o tym, co je spotkało.
- Staraj się ustalić fakty. Dowiedz się co się konkretnie zdarzyło i kiedy ostatni raz. Nie naciskaj jednak na dziecko. Wyznanie całej prawdy może się łączyć z ogromnym lękiem, wstydem, poczuciem winy.
- Ustal, czy dziecko już komuś o tym powiedziało i jak ta osoba zareagowała. Szczególnie ważne jest ustalenie czy dziecko powiedziało o tym drugiemu rodzicowi i jak on zareagował. Jeżeli nie powiedziało, ustal co je powstrzymało.
- Rozmawiając nie używaj słowa „dlaczego”, bo często wzbudza ono w dziecku poczucie winy.
- Nie obiecuj dziecku, że zatrzymasz w tajemnicy to, co Ci powiedziało. Wyjaśnij, że czasami trzeba poprosić jeszcze innych ludzi o pomoc.
- Ustal, jakie dziecko ma oczekiwania wobec Ciebie.
- Określ jakie oczekiwania możesz spełnić, a jakie nie.
- Powiedz dziecku, co zamierzasz zrobić np. „porozmawiam z Twoją mamą. Wspólnie będzie nam łatwiej Tobie pomóc”.
- Sprawdź, czy dziecko zaakceptowało Twój pomysł na pomaganie mu i skończ rozmowę, kiedy będzie uspokojone.
- Zanotuj dokładnie rozmowę z dzieckiem. Opisz jego zachowanie i manifestowane przez nie uczucia.

Opisane zalecenia dotyczą rozmowy z dzieckiem, które w sposób świadomy opowiada o faktach wskazujących na wykorzystanie. Nie dotyczą one sytuacji, w której małe dziecko ujawnia niepokojące fakty przypadkowo, nie mając świadomości, że zostało nadużyte. W takim przypadku należy jednak zrobić notatkę służbową i poinformować o tym dyrektora placówki.

Czy należy działać natychmiast?

(Decyzja podejmowana przez Zespół : osobę, która rozmawiała z dzieckiem, dyrektora placówki i psychologa/ pedagoga z placówki).

Jeżeli rozmowa z dzieckiem wskazuje na to, że istnieje realne zagrożenie jego zdrowia lub życia, należy działać natychmiast. Takie zagrożenie występuje wtedy, kiedy dziecko mówi, że dochodziło do kontaktów seksualnych między nim, a rodzicem zwłaszcza z użyciem przemocy. Nie możemy bowiem wykluczyć, że dziecko po powrocie do domu nie zostanie kolejny raz wykorzystane.

Natychmiast trzeba również działać w sytuacji, kiedy dziecko mówi, że sprawca wykorzystał je w ciągu ostatnich kilku dni wkładając palce do pochwy lub odbytu. W takich przypadkach pilne badanie dziecka i jego bielizny prze lekarza biegłego sądowego może dostarczyć dowody w postaci zabezpieczenia śladów biologicznych np. naskórka z palca sprawcy z jego DNA.

XV. PROCEDURY POSTĘPOWANIA

1. Ustawa o ochronie danych osobowych

W oparciu o Ustawę o ochronie danych osobowych można udostępniać dane podmiotowi, który jest do tego upoważniony na podstawie przepisów prawa. Upoważnieniem tym jest ustawa będąca podstawą działalności danego podmiotu np. Ustawa o Policji, o pomocy społecznej, o prokuraturze itp. Uzyskane w ten sposób dane można wykorzystać wyłącznie zgodnie z przeznaczeniem: ze względu na dobro publiczne osoby, której dotyczą, lub dobro osób trzecich, w zakresie i trybie określonym ustawą. Ustawa o ochronie danych osobowych wskazuje, że dane osobowe można przetwarzać:

- gdy osoba, której dane dotyczą, wyrazi na to zgodę na piśmie ¹;
- jest to niezbędne dla zrealizowania uprawnienia lub spełnienia obowiązku wynikającego z przepisu prawa, albo do wykonania określonym prawem zadań realizowanych dla dobra publicznego.

2. Komentarz do „procedur postępowania” wypracowanych w ramach programu „Wspólnie przeciw patologiom”

Wypracowanie „procedur postępowania” należy uznać niewątpliwie za ważny krok w przeciwdziałaniu różnym zagrożeniom społecznym, jakie istnieją w obecnej rzeczywistości. Stwarzają one szansę na jednolite, spójne i efektywne działanie, którego celem jest pomoc osobom potrzebującym – głównie dzieciom i młodzieży. Na przykładzie procedury dotyczącej zjawiska narkomanii zostaną omówione istotne problemy, jakie towarzyszyć mogą zastosowaniu procedury w praktyce.

3. Cel procedury

Niezwykle istotną kwestią jest aby każdy, kto realizuje procedurę, cały czas pamiętał, czemu ona ma służyć – **udzieleniu pomocy uczniowi**. Oznacza to, że osoba, która interweniuje, kieruje się w swoim postępowaniu raczej troską, chęcią udzielenia pomocy i dobrem ucznia niż własną złością, bezradnością czy chęcią ukarania lub też zdemaskowania ucznia. Spełnienie tych wydaje się banalnych i oczywistych warunków wymaga jednak sporych umiejętności i kompetencji zawodowych od osób interweniujących.

Sytuację komplikuje dodatkowo fakt, że zwykle mamy do czynienia z sytuacją niejasną, czyli z **ucniem, wobec którego istnieje podejrzenie użycia narkotyku**. Stąd niezwykle istotne stają się te elementy procedur, które nazwano „procedurami miękkimi”.

Procedury miękkie i twarde

W przyjętym dla celów tego opracowania podziale „procedury twarde”, to czynności które należy bezwarunkowo w określonych sytuacjach wykonać np. powiadomienie Policji, pogotowia, dyrektora, sporządzenie wniosku do sądu rodzinnego etc.

Za „procedury miękkie” uznano wszelkie czynności, których wykonanie ma na celu ocenę sytuacji, wyjaśnienie, diagnozę itp. Należą do nich - rozmowa z uczniem, rozmowa z innymi uczestnikami zdarzenia, monitoring, etc.

Jak już podkreślano **sposób wykonania tych czynności często przesądza o powodzeniu całego procesu**, jednocześnie zaś wymaga od osoby interweniującej szczególnych umiejętności:

- wysokich umiejętności interpersonalnych;
- umiejętności nawiązywania i podtrzymywania kontaktu z uczniem;
- często umiejętności psychokorekcyjnych i psychologicznych;
- zaangażowania, obiektywizmu, sympatii dla ucznia.

¹ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych, art. 23.1 ust. 1 (Dz. U. z 1997 r. nr 133, poz. 883; t. jedn. Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926, z późn. zm.).

Dobrze wykonane „procedury miękkie” dają szansę na największy efekt. Jednak z przykrością trzeba stwierdzić, że właśnie ta „wychowawcza i psychokorekcyjna” sfera działalności szkoły jest dziś najsłabsza. Stąd istnieje pilna potrzeba, aby wprowadzając do szkół „procedury” stworzyć jednocześnie nauczycielom możliwości dokształcania się i kontaktu ze specjalistycznymi serwisami, w których mogą uzyskać pomoc.

Specjalistyczne serwisy – Zespół Zintegrowany

W trakcie prowadzenia prac nad opracowaniem „procedur” bardzo szybko okazało się, że nasycenie specjalistycznymi serwisami (takimi jak poradnie, punkty konsultacyjne, ośrodki, centra interwencji) jest w poszczególnych powiatach bardzo nierównomierne. Oprócz miejsc, gdzie sieć placówek pomocowych jest prawie kompletna, istnieją obszary, gdzie praktycznie nie ma się do kogo zwrócić o pomoc. Stąd ważne wydaje się być, aby np. organy samorządowe, konstruując Roczny Plan Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi, uwzględniały sukcesywne powstawanie specjalistycznych placówek w taki sposób, aby na terenie każdego powiatu istniał pewien minimalny serwis. W tym kontekście ważna wydaje się również rola, jaką w przyszłości mają spełniać Zespoły Zintegrowane. Czy mają być raczej ciałem społecznym i tzw. dobrym duchem całej sprawy, czy mają mieć charakter profesjonalny, ale tylko konsultacyjno-doradczy, czy też mają mieć określone uprawnienia kompetencyjne, decyzyjne i finansowe?

Obojętnie, które rozwiązanie zostanie przyjęte, warto chyba tę sprawę bardzo jasno i konkretnie ustalić.

4. Uwagi dla realizujących procedury

- Przeszukania osoby, pomieszczeń i innych miejsc może dokonywać tylko Policja, prokurator lub sędzia.
- Legitymowania, kontroli osobistej, przeglądania zawartości bagażu może dokonać tylko Policja.

PROCEDURA TO USTALONY SPOSÓB PRZEPROWADZENIA DZIAŁANIA LUB PROCESU. MOŻE BYĆ UDOKUMENTOWANA LUB NIE.

Procedura informuje:

- co powinno być zrobione,
- gdzie powinno być zrobione,
- kiedy i w jakiej kolejności powinno być zrobione,
- przez kogo powinno być zrobione,
- na jakiej podstawie robi się to, co powinno być zrobione,
- kto jest odpowiedzialny, za to co jest robione.

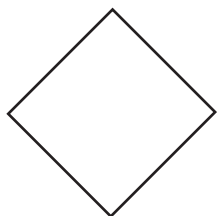
SYMBOLE WYSTĘPUJĄCE W PROCEDURZE

Zdarzenie – oznaczające początek lub koniec działania procedury.

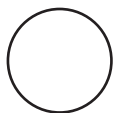
Czynność – działanie. Opisuje poszczególne działania w obrębie procedury

Podjęcie decyzji – wskazuje jakie decyzje zostały podjęte

Dokument, który jest sporządzany w obrębie procedury

Łącznik

PROCEDURA POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU UJAWNIEŃ NIELETNIEGO UCZNIA, KTÓREGO ZACHOWANIE WSKAZUJE NA DEMORALIZACJĘ

1. **CEL PROCESU:** powstrzymanie procesu demoralizacji nieletniego ucznia
2. **ZAKRES STOSOWANIA:** środowisko szkolne – wychowawca, pedagog szkolny, środowisko rodzinne, poradnia psychologiczno - pedagogiczna, Policja – specjalista ds. nieletnich, sąd rodzinny, ośrodek pomocy społecznej – pracownik socjalny, placówki środowiskowo-terapeutyczne.
3. **WEJŚCIE:** ujawnienie nieletniego ucznia, którego zachowanie wskazuje na demoralizację.
4. **WYJŚCIE:** zawarcie kontraktu z rodzicami i uczniem lub monitorowanie zachowań ucznia lub współpraca rodziców i dziecka z poradnią psychologiczno-pedagogiczną lub powiadomienie sądu lub Policji lub objęcie ucznia programem profilaktycznym lub monitorowanie sytuacji nieletniego lub monitorowanie sytuacji rodzinnej lub wydanie orzeczeń
5. **METODA POMIARU:**
liczba przypadków ujawnienia uczniów, których zachowanie wskazuje na demoralizację;
 - liczba przypadków, w których udzielono pomocy z pozytywnym /negatywnym rozwiązaniem problemu.
6. **SPOSÓB POSTĘPOWANIA:** zgodnie z algorytmem
7. **DOKUMENTY ZWIĄZANE:**
 - Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz.483, z późn. zm.),
 - Konwencja o Prawach Dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526, z późn. zm.),
 - ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r. poz. 788 z późn. zm.),
 - Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jednolity Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178, z późn. zm.),
 - Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jednolity Dz. U. z 2011 r. Nr 287, poz. 1687, z późn. zm.),
 - Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jednolity Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.),
 - Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych (Dz. U. z 2001 r. Nr 98, poz. 1071, z późn. zm.),
 - Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych (Dz. U. z 1997 r. Nr 123, poz. 779, z późn. zm.),
 - Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (tekst jednolity Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536, z późn. zm.),
 - Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r. poz. 182, z późn. zm.),
 - Rozporządzenie MENiS z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutowych publicznych przedszkola oraz publicznych szkół (Dz. U. z 2001 r. Nr 61, poz. 624, z późn. zm.),
 - Rozporządzenie MENiS z dnia 31 stycznia 2003 r. w sprawie szczegółowych form działalności wychowawczej i zapobiegawczej wśród dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniem (Dz. U. z 2003 r. Nr 26, poz. 226),

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. z 2013 r., poz. 532),
- Zarządzenie Nr 1619 KGP z dnia 3 listopada 2010 r. w sprawie w sprawie metod i form wykonywania zadań przez policjantów w zakresie przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich oraz działań podejmowanych na rzecz małoletnich (Dziennik Urzędowy KGP z dnia 12 listopada 2010 r., Nr 11, poz. 64).

8. OKREŚLENIA I DEFINICJE:

Nieletni – to osoba, która nie ukończyła lat 18, a wobec niej podejmuje się środki w zakresie zapobiegania i zwalczania demoralizacji (art.1 § 1 u.p.n.).

Demoralizacja (art. 4 § 1 u.p.n) – „...to w szczególności naruszenie zasad współżycia społecznego, popełnienie czynu zabronionego, systematyczne uchylanie się od obowiązku szkolnego lub kształcenia zawodowego, używanie alkoholu lub innych środków w celu wprowadzenia się w stan odurzenia, uprawnianie nierządu, włóczęgostwo, udział w grupach przestępczych ...”.

9. ZAŁĄCZNIKI: algorytm postępowania

10. NOTATKI DO PRZEBIEGU PROCESU:

1-N

W przypadku, gdy okoliczności sprawy nie budzą wątpliwości zawiera się kontrakt. Jest to nieformalna umowa podpisana przez rodziców, dziecko, wychowawcę i pedagoga szkolnego. Kontrakt to indywidualny plan pracy z uczniem. W swojej treści zobowiązuje do współdziałania w zakresie poprawy zachowania dziecka. Nakłada konkretne zadania dotyczące dziecka, rodziców oraz określa terminy ich wykonania. Realizacja zadań podlega bieżącemu monitorowaniu. Rodziców i dziecko poucza się o konsekwencjach niewywiązania się z kontraktu. Wypełnienie kontraktu kończy postępowanie.

2-N

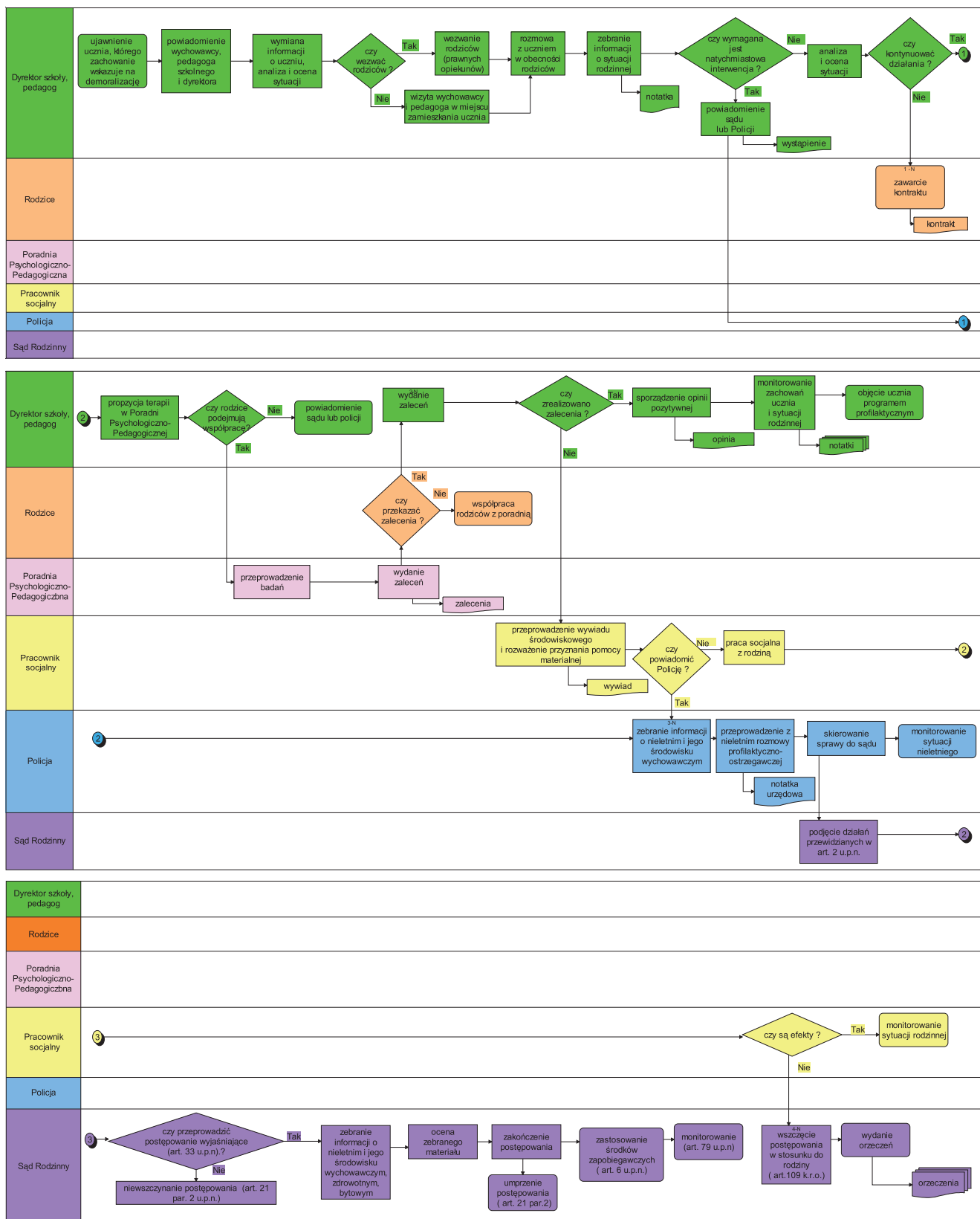
Mając na uwadze realizację zaleceń oraz dobro dziecka, szkoła wyczerpuje wszelkie dostępne możliwości, w tym zasoby środowiska, np.: ośrodki pomocy społecznej, świetlice środowiskowe, ogniska wychowawcze, świetlice socjoterapeutyczne, placówki wsparcia dziennego.

3-N

Podstawa do podjęcia czynności to: Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich i Zarządzenie nr 590 Komendanta Głównego Policji z dnia 24 października 2003 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań przez policjantów w zakresie przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich.

4-N

Sąd Rodzinny wszczyna postępowanie w stosunku do rodziny w przypadku zaistnienia przesłanek wskazujących na zagrożenie dobra dziecka i nienależytego wykonywania władzy rodzicielskiej.

PROCEDURA POSTĘPOWANIA WOBEC NIELETNIEGO SPRAWCY PRZEMOCY W SZKOLE

1. **CEL PROCESU:** powstrzymanie procesu przemocy
2. **ZAKRES STOSOWANIA:** szkoła (dyrektor, nauczyciel, pedagog), rodzina, Policja, sąd rodzinny, kurator sądowy
3. ujawnienie przypadku przemocy
4. **WYJŚCIE:** realizacja programów profilaktycznych, wydanie orzeczenia kończącego sprawę
5. **METODA POMIARU:**
 - liczba ujawnionych przypadków przemocy w szkole,
 - liczba wystąpień do sądu rodzinnego
6. **SPOSÓB POSTĘPOWANIA:** zgodnie z algorytmem
7. **DOKUMENTY ZWIĄZANE:**
 - Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r. poz. 788, z późn. zm.),
 - Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jednolity Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178, z późn. zm.),
 - Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jednolity Dz. U. z 2011 r. Nr 287, poz. 1687, z późn. zm.),
 - Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.),
 - Ustawa z dnia 6 czerwca 1997r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1997 r. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.),
 - Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych (Dz. U. z 2001 r. Nr 98, poz. 1071, z późn. zm.),
 - Rozporządzenie MENiS z dnia 31 stycznia 2003 r. w sprawie szczegółowych form działalności wychowawczej i zapobiegawczej wśród dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniem (Dz. U. z 2003 r. Nr 26, poz. 226),
 - Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. z 2013 r. poz. 532),
 - Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych (Dz. U. z 2010 r. Nr 228, poz. 1490, z 2012 r. poz. 982 oraz z 2013 r. poz. 957).
8. **OKREŚLENIA I DEFINICJE:**

Przemoc – to każde zachowanie, które nas poniża, narusza nasze prawa i powoduje psychiczne lub fizyczne cierpienie. Nie musi wiązać się z fizycznymi obrażeniami. W szkole można zaobserwować różne formy przemocy dzieci (młodzieży) wobec dzieci (młodzieży), w szczególności:

 - przemoc fizyczna – bicie, kopanie, popychanie, niszczenie rzeczy, plucie, zamykanie w pomieszczeniach, wymuszanie pieniędzy itp.,
 - przemoc psychiczna – przezywanie, wyśmiewanie, poniżanie, grożenie, obmawianie, szantażowanie, stalking, cyberprzemoc, przemoc bez słów i kontaktu fizycznego – miny, wrogie gesty, izolowanie, manipulowanie związkami.

Powyższe zachowania mogą wyczerpywać znamiona przestępstw Kodeksu karnego.

Osoba stosująca przemoc – to ten, kto dopuszcza się czynu społecznie niebezpiecznego, zabronionego pod groźbą kary – niezależnie od formy popełnienia czynu (dokonanie, usiłowanie, przygotowanie, podżeganie, namawianie lub nakłanianie, pomocnictwo);

Świadek zdarzenia – to pokrzywdzony lub osoba posiadająca informację co do faktów bezpośrednich, jak i pośrednich o zaistniałym czynie zabronionym;

Osoba doznająca przemocy – to osoba fizyczna lub prawna, której dobro prawne zostało bezpośrednio naruszone lub zagrożone przez przestępstwo (art. 49 § 1 Kodeksu postępowania karnego).

W przypadku przemocy dobro prawne to życie i zdrowie pokrzywdzonego, jego mienie, cześć i nietykalność cielesna;

Zatrzymanie nieletniego – Policja może zatrzymać, a następnie umieścić w policyjnej izbie dziecka nieletniego, co do którego istnieje uzasadnione podejrzenie, że popełnił czyn karalny, a zachodzi uzasadniona obawa ukrycia się nieletniego lub zatarcia śladów tego czynu, albo gdy nie można ustalić tożsamości nieletniego.

Czyn karalny – czyn zabroniony przez ustawę jako: przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, albo wykroczenie określone w u.p.n.

Kontrakt - to nieformalna umowa podpisana przez rodziców, dziecko, wychowawcę szkolnego. Okoliczności sprawy nie mogą budzić wątpliwości. Kontrakt z rodzicami jest indywidualnym planem pracy z uczniem. W swojej treści zobowiązuje do współdziałania w zakresie poprawy zachowania dziecka. Nakłada konkretne zadania dotyczące dziecka, rodziców i określa terminy ich wykonania. Realizacja zadań podlega bieżącemu monitorowaniu. Rodziców i dziecko poucza się o konsekwencjach niewywiązania się z kontraktu. Wypełnienie kontraktu kończy postępowanie.

9. **ZAŁĄCZNIKI:** algorytm postępowania

10. **NOTATKI DO PRZEBIEGU PROCESU:**

1-N

W zależności od okoliczności i zachowania osoby stosującej przemoc należy rozważyć możliwość odizolowania go od ofiary i grupy. Izolacja dotyczy postępowania w przypadku uzyskania informacji o przemocy rówieśniczej bezpośrednio po zdarzeniu.

2-N

Policję należy powiadomić w sytuacjach:

- gdy czyn wyczerpuje znamiona czynu karalnego,
- w sytuacji, gdy osoba stosująca przemoc nie jest uczniem szkoły i jego tożsamość nie jest znana,
- zachodzi konieczność zabezpieczenia dowodów przestępstwa lub przedmiotów pochodzących z przestępstwa;

3-N

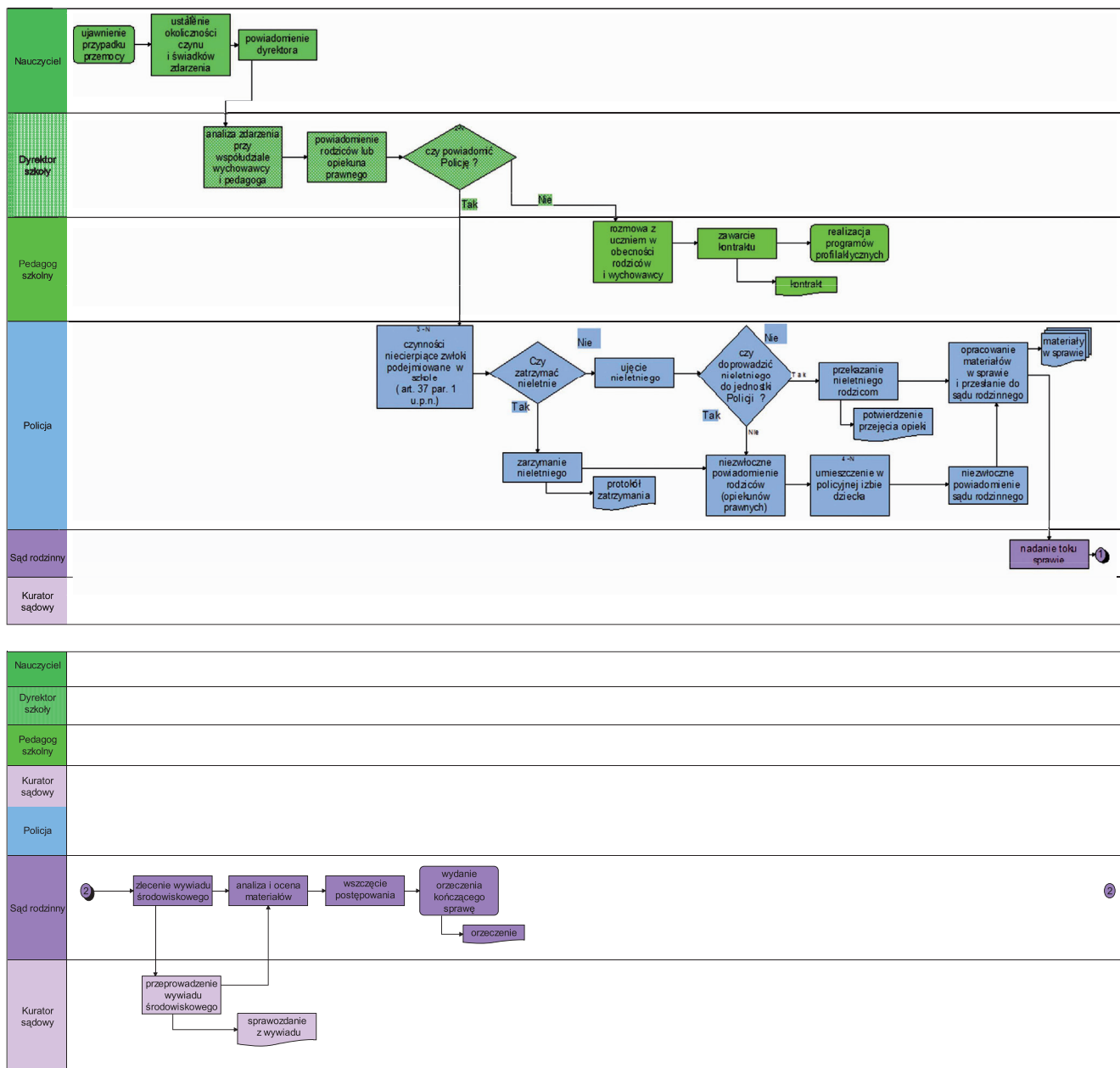
Policja zbiera i utrwała dowody czynów karalnych w wypadkach niecierpiących zwłoki, a w razie potrzeby dokonuje ujęcia nielentego.

4-N

Do jednostki należy doprowadzić nieletniego, celem wykonania z jego udziałem czynności w trybie art. 37 § 1 u.p.n. Jedną z takich czynności jest wysłuchanie nieletniego, które musi odbyć się w obecności rodziców lub opiekunów prawnych. W razie gdy zapewnienie ich obecności jest niemożliwe, czynność tę wykonuje się w obecności nauczyciela lub pedagoga szkolnego. Przez niemożliwość wzięcia udziału w czynności wysłuchania nieletniego, rodziców lub opiekunów prawnych należy rozumieć przeszkodę natury faktycznej, której w danym momencie nie można pokonać np.: choroba, pobyt za granicą, znaczna odległość od miejsca pobytu rodzica lub opiekuna do miejsca wykonywania czynności. Wysłuchanie nieletniego bez udziału którejkolwiek z osób wymienionych w art. 39 u.p.n. stanowi naruszenie przepisów;

5-N

Policja umieszcza nieletniego w PID na polecenie sądu na czas niezbędny do wykonania czynności, nieprzekraczający 48 godzin. Policja może umieścić nieletniego w PID bez zarządzenia sądu rodzinnego, zawiadamiając o tym sąd, na obszarze którego właściwości znajduje się PID. Na zarządzenia sądu kierownik PID niezwłocznie zwalnia nieletniego.

PROCEDURA POSTĘPOWANIA WOBEC MAŁOLETNIJ OFIARY PRZEMOCY W SZKOLE

1. **CEL PROCESU:** udzielenie pomocy uczniowi dotkniętemu przemocą rówieśniczą
2. **ZAKRES STOSOWANIA:** szkoła (dyrektor, wychowawca, nauczyciel), służba zdrowia, Policja
3. **3. WEJŚCIE:** ujawnienie przypadku przemocy
4. **WYJŚCIE:** umieszczenie w placówce medycznej, monitorowanie sytuacji ucznia wykonanie czynności procesowych z udziałem małoletniego
5. **METODA POMIARU:**
 - liczba ujawnionych przypadków przemocy w szkole,
 - rodzaj udzielonej pomocy ofierze przemocy.
6. **SPOSÓB POSTĘPOWANIA:** zgodnie z algorytmem
7. **DOKUMENTY ZWIĄZANE:**
 - Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r. poz. 788, z późn. zm.),
 - Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jednolity Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178, z późn. zm.),
 - Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jednolity Dz. U. z 2011 r. Nr 287, poz. 1687, z późn. zm.),
 - Ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (tekst jednolity Dz. U. z 2011 r. Nr 277, poz. 1634, z późn. zm.),
 - Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.),
 - Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. z 2013 r. poz. 532),
 - Rozporządzenie MENiS z dnia 31 stycznia 2003 r. w sprawie szczegółowych form działalności wychowawczej i zapobiegawczej wśród dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniem (Dz. U. z 2003 r. Nr 26, poz. 226).
8. **OKREŚLENIA I DEFINICJE:**

Pokrzywdzonym – jest osoba fizyczna lub prawna, której dobro prawne zostało bezpośrednio naruszone lub zagrożone przez przestępstwo (art. 49 § 1 k.p.k.). Jeżeli pokrzywdzonym jest małoletni albo ubezwłasnowolniony całkowicie lub częściowo, prawa jego wykonuje przedstawiciel ustawowy albo osoba, pod której stałą pieczęć pokrzywdzony pozostaje (art. 51 § 2 k.p.k.).

Małoletni – to osoba do lat 18.
9. **ZAŁĄCZNIKI:** algorytm postępowania.
10. **NOTATKI DO PRZEBIEGU PROCESU:**
 - 1-N**

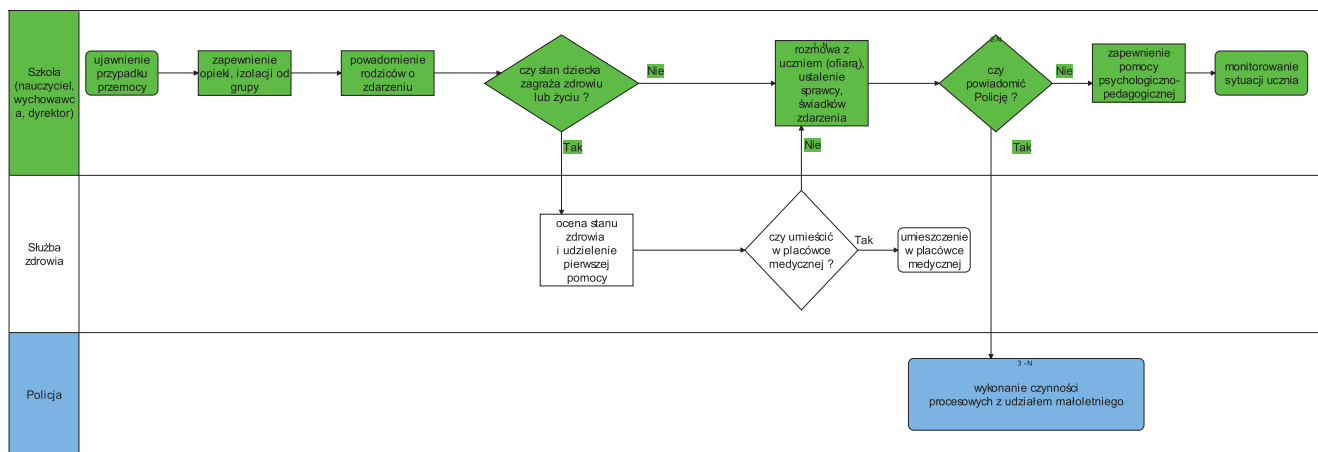
Każdorazowo należy poinformować rodziców o zaistniałej sytuacji oraz rozpatrzyć możliwość udzielenia uczniowi (ofierze) pomocy psychologiczno-pedagogicznej.
 - 2-N**

Policję należy powiadomić w sytuacjach:

- gdy czyn wyczerpuje znamiona czynu karalnego,
- w sytuacji gdy sprawca nie jest uczniem szkoły i jego tożsamość nie jest znana,
- zachodzi konieczność zabezpieczenia dowodów przestępstwa lub przedmiotów pochodzących z przestępstwa.

3-N

Przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego na okoliczność zaistniałego zdarzenia. W przypadku ustalenia nieletniego sprawcy zdarzenia sporządzone materiały należy przesłać do sądu rodzinnego.

PROCEDURA POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU UJAWNIEŃ NIELETNIEGO UCZNIA BĄDĄCEGO POD WPŁYWEM ALKOHOLU

1. **CEL PROCESU:** powstrzymanie procesu zagrożenia alkoholizmem
2. **ZAKRES STOSOWANIA:** szkoła, rodzina, służba zdrowia, Policja, sąd rodzinny
3. **WEJŚCIE:** ujawnienie nieletniego ucznia będącego pod wpływem alkoholu
4. **WYJŚCIE:** monitorowanie zachowań ucznia lub przekazanie informacji do zintegrowanego zespołu lub umieszczenie w placówce medycznej lub wszczęcie postępowania wyjaśniającego
5. **METODA POMIARU:**
 - liczba przypadków ujawnienia uczniów będących pod wpływem alkoholu
 - liczba przypadków, w których udzielono pomocy z pozytywnym/negatywnym rozwiązaniem problemu
6. **SPOSÓB POSTĘPOWANIA:** zgodnie z algorytmem
7. **DOKUMENTY ZWIĄZANE:**
 - Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jednolity Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178, z późn. zm.),
 - Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r. poz. 1356, z późn. zm.),
 - Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jednolity Dz. U. z 2011 r. Nr 287, poz. 1687, z późn. zm.),
 - Ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (tekst jednolity Dz. U. z 2011 r. Nr 277, poz. 1634, z późn. zm.),
 - Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r. poz. 788, z późn. zm.),
 - Rozporządzenie MENiS z dnia 31 stycznia 2003 r. w sprawie szczegółowych form działalności wychowawczej i zapobiegawczej wśród dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniem (Dz. U. z 2003 r. Nr 26, poz. 226),
 - Rozporządzenie MSWiA z dnia 4 czerwca 2012 r. w sprawie pomieszczeń przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, pokoi przejściowych, tymczasowych pomieszczeń przejściowych i policyjnych izb dziecka, regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach, pokojach i izbach oraz sposobu postępowania z zapisami obrazu z tych pomieszczeń, pokoi i izb (Dz. U. z 2012 r. poz. 638),
 - Rozporządzenie MZ z dnia 4 lutego 2004 r. w sprawie trybu doprowadzania, przyjmowania i zwalniania osób w stanie nietrzeźwości oraz organizacji izb wytrzeźwień i placówek utworzonych lub wskazanych przez jednostki samorządu terytorialnego (Dz. U. z 2004 r. Nr 20, poz. 192).
8. **OKREŚLENIA I DEFINICJE:**

Nieletni – to osoba, która nie ukończyła lat 18, a wobec niej podejmuje się środki w zakresie zapobiegania i zwalczania demoralizacji (art. 1 § 1 u.p.n.).

Alkoholizm – to choroba, która polega na kontynuowaniu spożywania alkoholu przez daną osobę pomimo, że powoduje to problemy w jakiegokolwiek dziedzinie życia. To choroba śmiertelna, którą można zatrzymać, ale nie wyleczyć.

Współzależnienie – nie jest chorobą. Termin ten ma na celu określenie skutków, jakie niesie za sobą dla całej rodziny alkoholizm jednego z jej członków. Aby mówić o współzależnieniu dwoje ludzi musi tworzyć trwały związek, w którym istnieją silne więzi emocjonalne, materialne, rodzinne itp. Jedna z tych osób (alkoholik) wprowadza w ten związek destrukcję, a druga przystosowuje się do niej i to w taki sposób, który utrwała i pogarsza patologiczną sytuację. W takim związku niemożliwa jest prawdziwa wymiana wzajemnych świadczeń i zaspokojenie potrzeb.

Stan nietrzeźwości zachodzi, gdy zawartość alkoholu w organizmie wynosi lub prowadzi do: stężenia we krwi powyżej 0,5 promila alkoholu albo obecności w wydychanym powietrzu powyżej 0,25 mg alkoholu w 1 dm³.

9. **ZAŁĄCZNIKI:** algorytm postępowania

10. **NOTATKI DO PRZEBIEGU PROCESU:**

1-N

Rozmowa z uczniem w obecności rodziców następuje po wytrzeźwieniu ucznia.

2-N

Kontrakt stanowi nieformalną umowę podpisaną przez rodziców, dziecko, wychowawcę i pedagoga szkolnego. Okoliczności sprawy nie mogą budzić wątpliwości. Kontrakt z rodzicami jest indywidualnym planem pracy z uczniem. W swojej treści zobowiązuje do współdziałania w zakresie poprawy zachowania dziecka. Nakłada konkretne zadania dotyczące dziecka, rodziców i określa terminy ich wykonania. Realizacja zadań podlega bieżącemu monitorowaniu. Rodziców i dziecko poucza się o konsekwencjach niewywiązywania się z kontraktu. Wypełnienie kontraktu kończy postępowanie, w szczególności zalecane jest uczestnictwo dziecka w programach wczesnej interwencji, np. FRED Goes Net, o potwierdzonej skuteczności.

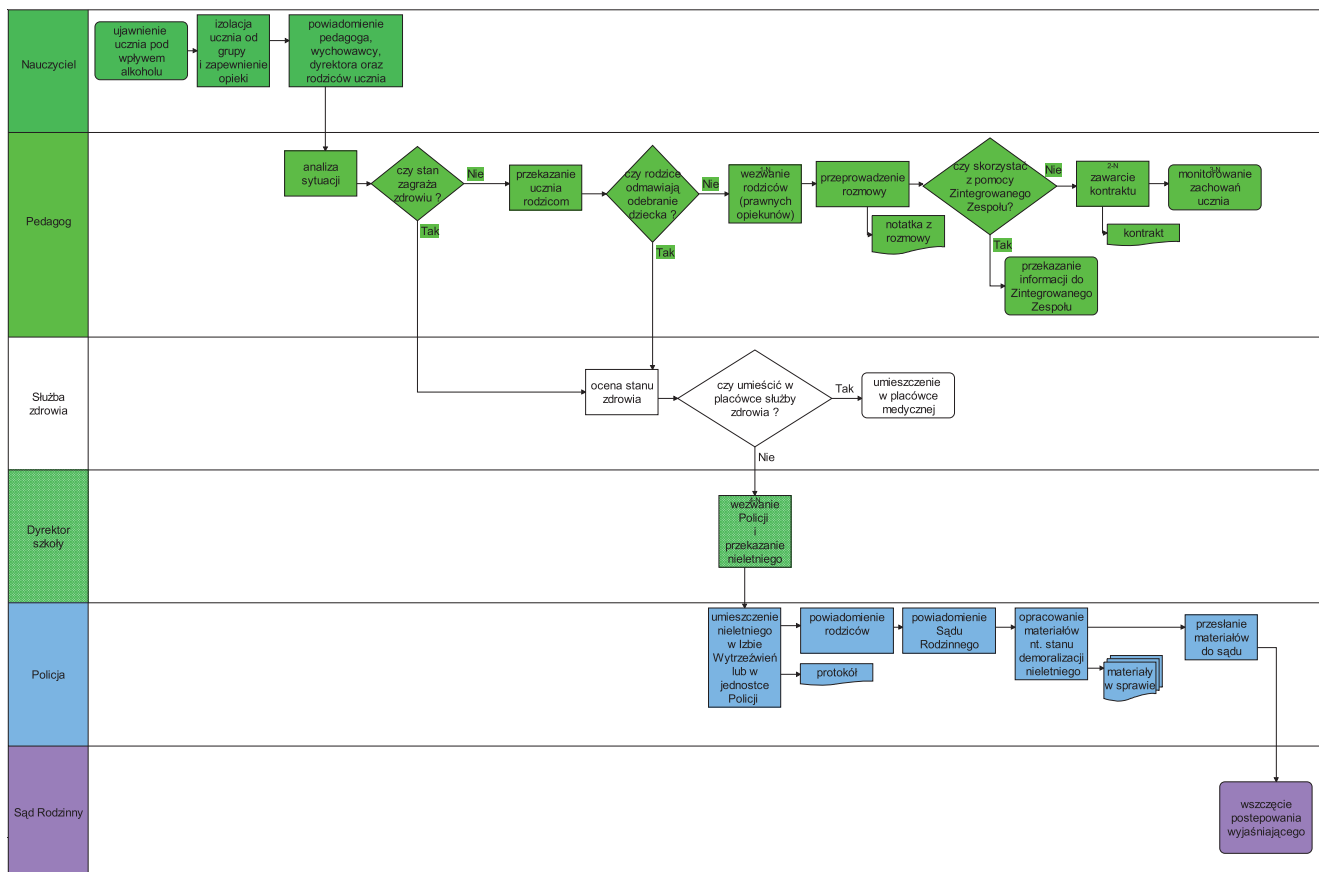
3-N

W sytuacji niewywiązywania się ucznia i rodziców z warunków kontraktu szkoła powiadamia zainteresowane instytucje np. policja, sąd, komisja rozwiązywania problemów alkoholowych.

4-N

Dyrektor szkoły w porozumieniu z lekarzem podejmuje decyzję o przekazaniu nieletniego ucznia Policji. Sytuacja ta może mieć miejsce w przypadku:

- braku możliwości przekazania nieletniego rodzicom/opiekunom prawnym z przyczyn obiektywnych lub z ich winy i gdy uczeń znajduje się w stanie nietrzeźwości,
- gdy uczeń swoim zachowaniem daje powód do zgorszenia na terenie szkoły,
- gdy uczeń zachowuje się agresywnie,
- gdy uczeń swoim zachowaniem stanowi zagrożenie dla życia lub zdrowia swojego lub innych osób.

PROCEDURA POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU UJAWNIENIA NIELETNIEGO UCZNIA, WOBEC KTÓREGO ISTNIEJE PODEJRZENIE UŻYCIA POZOSTAŁYCH SUBSTANCJI PSYCHOAKTYWNYCH

1. **CEL PROCESU:** udzielenie pomocy nieletniemu uczniowi, wobec którego istnieje podejrzenie użycia pozostałych substancji psychoaktywnych
2. **ZAKRES STOSOWANIA:** szkoła, rodzina, służba zdrowia, Policja, sąd rodzinny
3. **WEJŚCIE:** ujawnienie ucznia, wobec którego istnieje podejrzenie użycia pozostałych substancji psychoaktywnych
4. **WYJŚCIE:** sporządzenie notatki lub zabranie dziecka lub wszczęcie postępowania lub wypisanie ze szpitala lub monitorowanie sytuacji ucznia lub przekazanie informacji do Zespołu Zintegrowanego
5. **METODA POMIARU:**
 - ilość przypadków podejrzenia o użycie narkotyków przez dzieci i młodzież;
 - ilość przypadków, w których udzielono pomocy z pozytywnym/negatywnym rozwiązaniem problemu
6. **SPOSÓB POSTĘPOWANIA:** zgodnie z algorytmem
7. **DOKUMENTY ZWIĄZANE:**
 - Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jednolity Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178, z późn. zm.),
 - Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jednolity Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.),
 - Ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (tekst jednolity Dz. U. z 2011 r. Nr 277, poz. 1634, z późn. zm.),
 - Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r. poz. 124, z późn. zm.);
 - Rozporządzenie MENiS z dnia 31 stycznia 2003 r. w sprawie szczegółowych form działalności wychowawczej i zapobiegawczej wśród dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniem (Dz. U. z 2003 r. Nr 26, poz. 226).

8. OKREŚLENIA I DEFINICJE:

Narkomania – stałe lub okresowe używanie w celach niemedycznych środków odurzających lub substancji psychotropowych albo środków zastępczych, w wyniku czego może powstać lub powstało uzależnienie od nich;

Substancja psychoaktywna – każda substancja pochodzenia naturalnego lub syntetycznego działająca na ośrodkowy układ nerwowy, określona w załączniku nr 1 do ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii;

Substancja psychotropowa – każda substancja pochodzenia naturalnego lub syntetycznego działająca na ośrodkowy układ nerwowy, określona w wykazie substancji psychotropowych stanowiącym załącznik nr 2 do ustawy jw.;

Środek zastępczy – substancję pochodzenia naturalnego lub syntetycznego w każdym stanie fizycznym lub produkt, roślinę, grzyba lub ich część, zawierające taką substancję, używane zamiast środka odurzającego lub substancji psychotropowej lub w takich samych celach jak środek odurzający lub substancja psychotropowa, których wytwarzanie i wprowadzanie do obrotu nie jest regulowa-

ne na podstawie przepisów odrębnych; do środków zastępczych nie stosuje się przepisów o ogólnym bezpieczeństwie produktów;

Uzależnienie od substancji psychotropowych – zespół zjawisk psychicznych lub somatycznych wynikających z działania środków odurzających lub substancji psychotropowych na organizm ludzki, charakteryzujący się zmianą zachowania lub innymi reakcjami psychofizycznymi i koniecznością używania stale lub okresowo tych środków lub substancji w celu doznania ich wpływu na psychikę lub dla uniknięcia następstw wywołanych ich brakiem;

Używanie substancji psychoaktywnej, psychotropowej lub środka zastępczego – wprowadzanie do organizmu człowieka środka odurzającego, substancji psychotropowej lub środka zastępczego, niezależnie od drogi podania.

9. **ZAŁĄCZNIKI:** algorytm postępowania

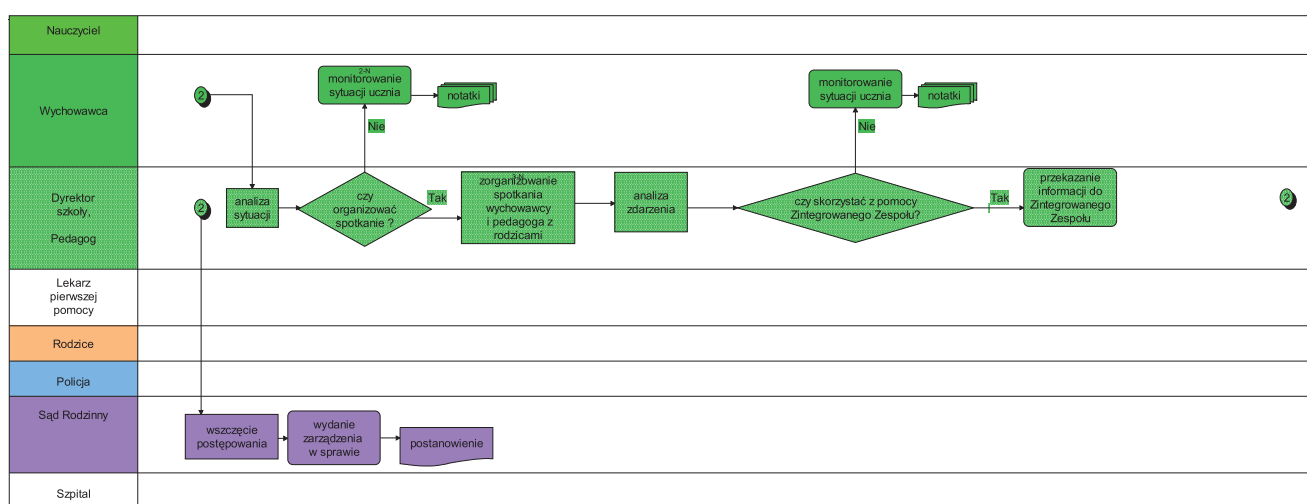
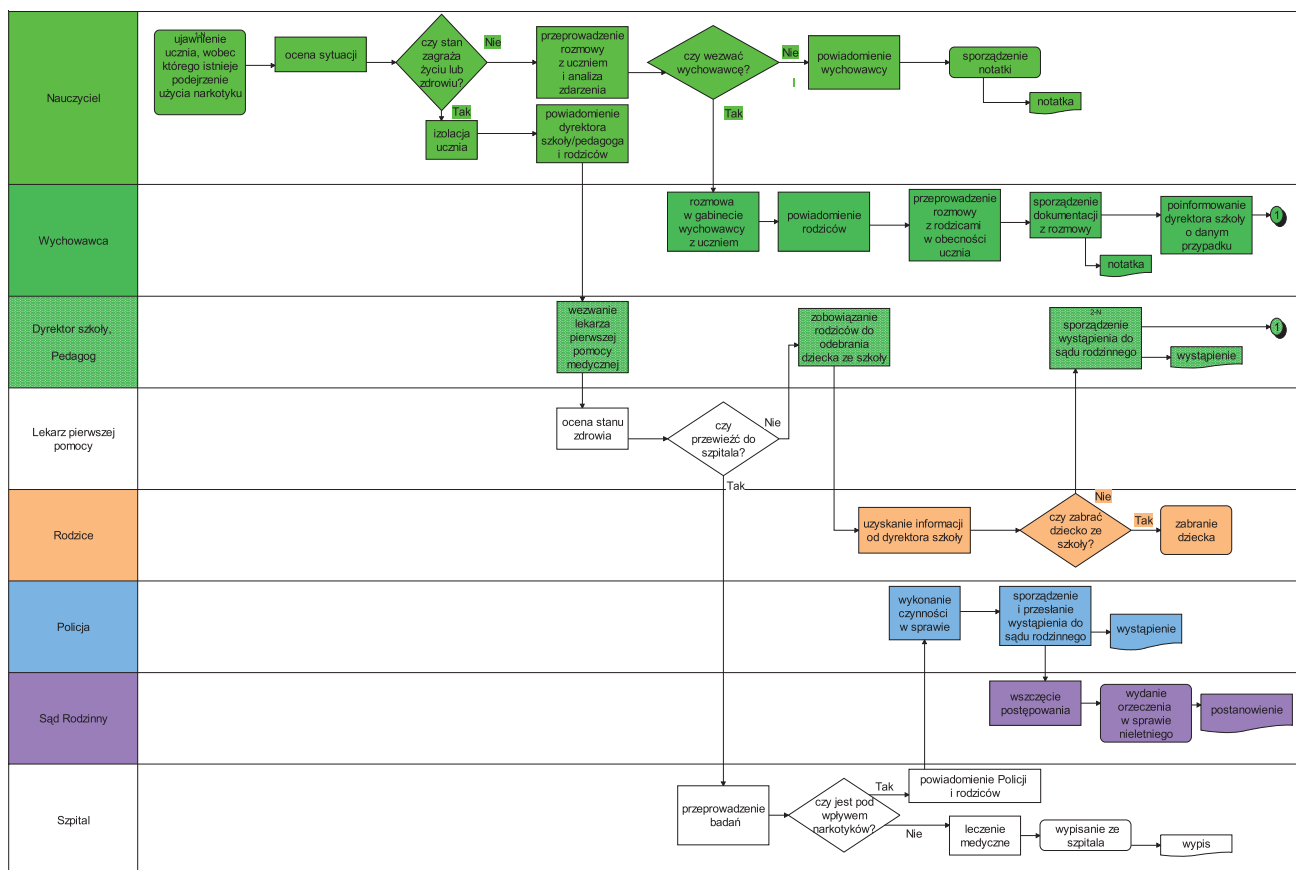
10. **NOTATKI DO PRZEBIEGU PROCESU:**

1-N

W przypadku ujawnienia posiadania przez ucznia substancji psychoaktywnej (narkotyki) bądź uzyskania informacji o ich posiadaniu, niezwłocznie i bezwzględnie powiadomić Policję. Zgodnie z art. 4 § 1 u.p.n. i 304 k.p.k. szkoła (instytucja państwowa i samorządowa) ma obowiązek powiadomienia organów ścigania o popełnionym przestępstwie. Zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu narkomanii posiadanie środków odurzających lub substancji psychotropowych jest przestępstwem. Podjęcie działań na własną rękę może przyczynić się do zniszczenia materiału dowodowego, którym jest narkotyk lub zatarcia śladów przez posiadającego substancję psychoaktywną. Policja przekazuje sprawę do SRiN bądź prokuratury. Szkoła przejmuje obowiązek monitorowania zachowań i poczynąń ucznia oraz współpracy ze specjalistą ds. nieletnich oraz rodziną ucznia.

2-N

Gdy rodzice odmawiają przyjęcia dziecka - dyrektor szkoły przekazuje ucznia innym członkom rodziny, wskazanym przez rodziców, którzy wyrażą na to zgodę (pisemne potwierdzenie odebrania ucznia). Wystąpienie do Sądu Rodzinnego sporządza się w celu wglądu w sytuację rodziny.

PROCEDURA POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU UJAWNIEŃ PRZEMOCY W RODZINIE NA PODSTAWIE INFORMACJI OD DZIECKA

1. **CEL PROCESU:** udzielenie pomocy, zatrzymanie zjawiska przemocy
2. **ZAKRES STOSOWANIA:** szkoła, ośrodki diagnostyczno-terapeutyczne, sąd, prokuratura, pomoc społeczna
3. **WEJŚCIE:** ujawnienie przez szkołę stosowania przemocy w rodzinie
4. **WYJŚCIE:** zabezpieczenie dobra ofiar, udzielenie kompleksowej pomocy, zatrzymanie zjawiska przemocy
5. **METODA POMIARU:** liczba ujawnionych przypadków przemocy rodziców w stosunku do dzieci
6. **SPOSÓB POSTĘPOWANIA:** zgodnie z algorytmem
7. **DOKUMENTY ZWIĄZANE:**
 - - Ustawa z dn. 25 lutego 1964 r. kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r. poz. 788 z późn. zm.);
 - - Ustawa z dn. 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych (Dz. U. z 2001 r. Nr 98, poz. 1071 z późn. zm.);
 - - Ustawa z dn. 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r. poz. 182 z późn. zm.);
 - - Ustawa z dn. 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jednolity Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.);
 - - Ustawa z dn. 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (tekst jednolity Dz. U. z 2011 r. Nr 231, poz. 1375);
 - - Ustawa z 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (tekst jednolity Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926 z późn. zm.);
 - - Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. z 2013 r. poz. 532)
8. **OKREŚLENIA I DEFINICJE:**
 - **przemoc w rodzinie** – jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą,
 - **przemoc fizyczna** – wszelkiego rodzaju działania bezpośrednie z użyciem siły, których rezultatem jest nieprzypadkowe zranienie, np. popychanie, obezwładnianie, policzkowanie, szczypanie, kopanie, duszenie, bicie otwartą ręką, pięścią lub przedmiotami, oblewanie wrzątkiem lub substancjami żrącymi, użycie broni,
 - **przemoc ekonomiczna** – prowadzi do całkowitego uzależnienia finansowego od sprawcy, np. poprzez odbieranie zarobionych pieniędzy, uniemożliwienie podjęcia pracy, niezaspokajanie podstawowych potrzeb materialnych rodziny, okradanie, zaciąganie kredytów i zmuszanie do zaciągania pożyczek wbrew woli współmałżonka,
 - **przemoc emocjonalna (psychiczna)** – prowadzi do zniszczenia pozytywnego obrazu własnej osoby, wykorzystuje mechanizmy psychologiczne, np. wyśmiewanie, poniżanie, upoka-

rzanie, zawstydzanie, narzucanie własnych poglądów, ciągłe krytykowanie, kontrolowanie, ograniczanie kontaktów z innymi ludźmi, stosowanie gróźb, szantażowanie,

- **przemoc seksualna** – wymuszanie różnego rodzaju niechcianych zachowań w celu zaspokojenia potrzeb seksualnych sprawcy, np. nieakceptowanych pieszczot i praktyk seksualnych, seksu z osobami trzecimi, sadystycznych form współżycia, a także krytykowanie zachowań seksualnych.

9. **ZAŁĄCZNIKI:** algorytm postępowania

10. **NOTATKI PRZEBIEGU PROCESU:**

N – formularz NK

N – Notatka pedagoga i psychologa z rozmowy z dzieckiem i członkami rodziny

N – Wywiad środowiskowy kuratora

N - Wyrok sądowy (Postanowienie)

N - Wywiad środowiskowy

N - Niebieska Karta

N - Kontrakt socjalny

N - Notatki służbowe

N – Adnotacje urzędowe

N - Dziennik zajęć

N – Karta informacyjna dziecka

N – Protokoły spotkań

PROCEDURA POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU UJAWNIEŃ PRZEMOCY W RODZINIE W STOSUNKU DO MATKI I DZIECI

1. **Cel procesu:** udzielenie pomocy, zatrzymanie zjawiska przemocy
2. **Zakres stosowania:** szkoła, ośrodki diagnostyczno-terapeutyczne, sąd, prokuratura, pomoc społeczna
3. **Wejście:** ujawnienie przez szkołę stosowania przemocy w rodzinie
4. **Wyjście:** zabezpieczenie dobra ofiar, udzielenie kompleksowej pomocy, zatrzymanie zjawiska przemocy
5. **Metoda pomiaru:** liczba ujawnionych przypadków przemocy rodziców w stosunku do dzieci
6. **Sposób postępowania:** zgodnie z algorytmem
7. **Dokumenty związane:**
 - Ustawa z dnia 25 lutego 1964r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r. poz. 788 z późn. zm.);
 - Ustawa z 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych (Dz. U. z 2001 r. Nr 98, poz. 1071 z późn. zm.);
 - Ustawa z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r. poz. 182 z późn. zm.);
 - Ustawa z dnia 7 września 1991r. o systemie oświaty (tekst jednolity Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.);
 - Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (tekst jednolity Dz. U. z 2011 r. Nr 231, poz. 1375);
 - Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (tekst jednolity Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926 z późn. zm.);
 - Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. z 2013 r. poz. 532)
8. **Określenia i definicje:**
 - **przemoc w rodzinie** – jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą;¹
 - **przemoc fizyczna** - może występować w postaci czynnej (klapsy, policzkowanie, popychanie, uszczyplenia, wykręcanie rąk, duszenie, ciosy nożem, bicie, kopanie, szarpanie, katowanie z użyciem wymyślnych narzędzi czy sposobów zadawania ran, uśmierzanie lub dokonanie zabójstwa, przypalania i podpalania, wyrzucania przez okno, topienia, polewania substancjami żrącymi i wrzątkiem) lub w postaci biernej (zakazy np. mówienia, chodzenia, załatwiania potrzeb fizjologicznych, areszt domowy);
 - **przemoc psychiczna** - izolacja, ograniczanie snu i pożywienia, narzucanie własnych sądów, wyzywanie, upokarzanie, zastraszanie, zmuszanie do przyglądania się szokującym scenom, brutalne niszczenie elementarnego poczucia bezpieczeństwa. W obrębie przemocy w więzach rodzinnych odnajdujemy wszystkie składowe tzw. „prania mózgu”, zjawiska bardzo

¹ art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r. 180, poz. 1493 z późn. zm.);

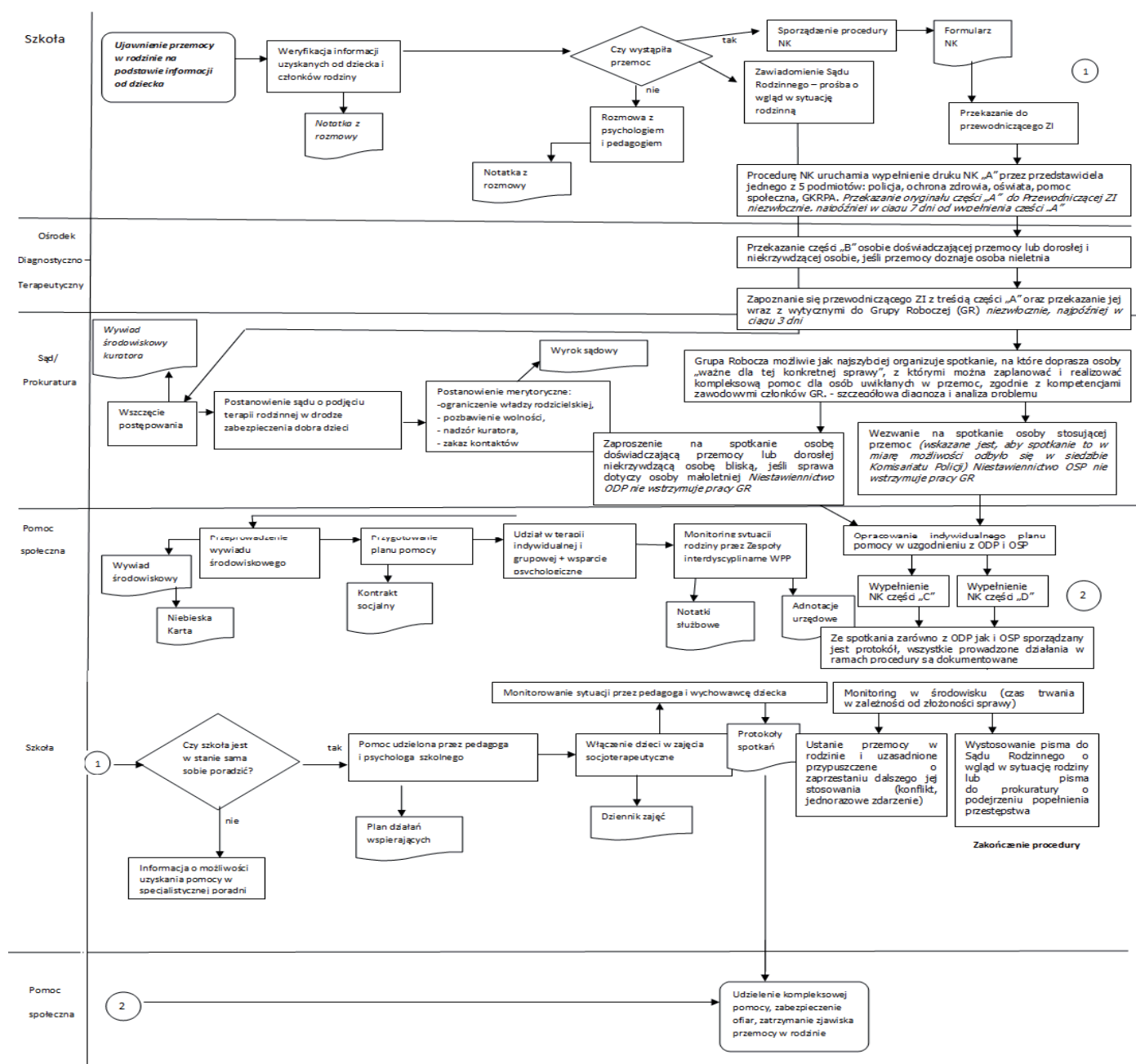
często opisywanego w literaturze przedmiotu;

- **przemoc emocjonalna** - ciągle krytykowanie, poniżanie, obmawianie mające na celu zniekształcenie u osoby doświadczającej przemocy obrazu własnej osoby i podważanie poczucia własnej wartości;
- **przemoc ekonomiczna** - bezprawne finansowe wykorzystywanie i/lub kontrolowanie środków niezbędnych do utrzymania ekonomicznej niezależności osoby doświadczającej przemocy. Zmuszanie jej do pozostawania w materialnej zależności, ograniczenie dostępu do wspólnych zasobów;
- **przemoc seksualna** - kontakt seksualny bez zgody partnera, zachowania seksualne wymuszane siłą, w tym pieszczoty. Zmuszanie do oglądania obrazów o treści seksualnej, poniżanie w sytuacjach intymnych.

9. **Załączniki** : algorytm postępowania , wzory dokumentów (Niebieska Karta, wywiad środowiskowy)

10. **Notatki do przebiegu:**

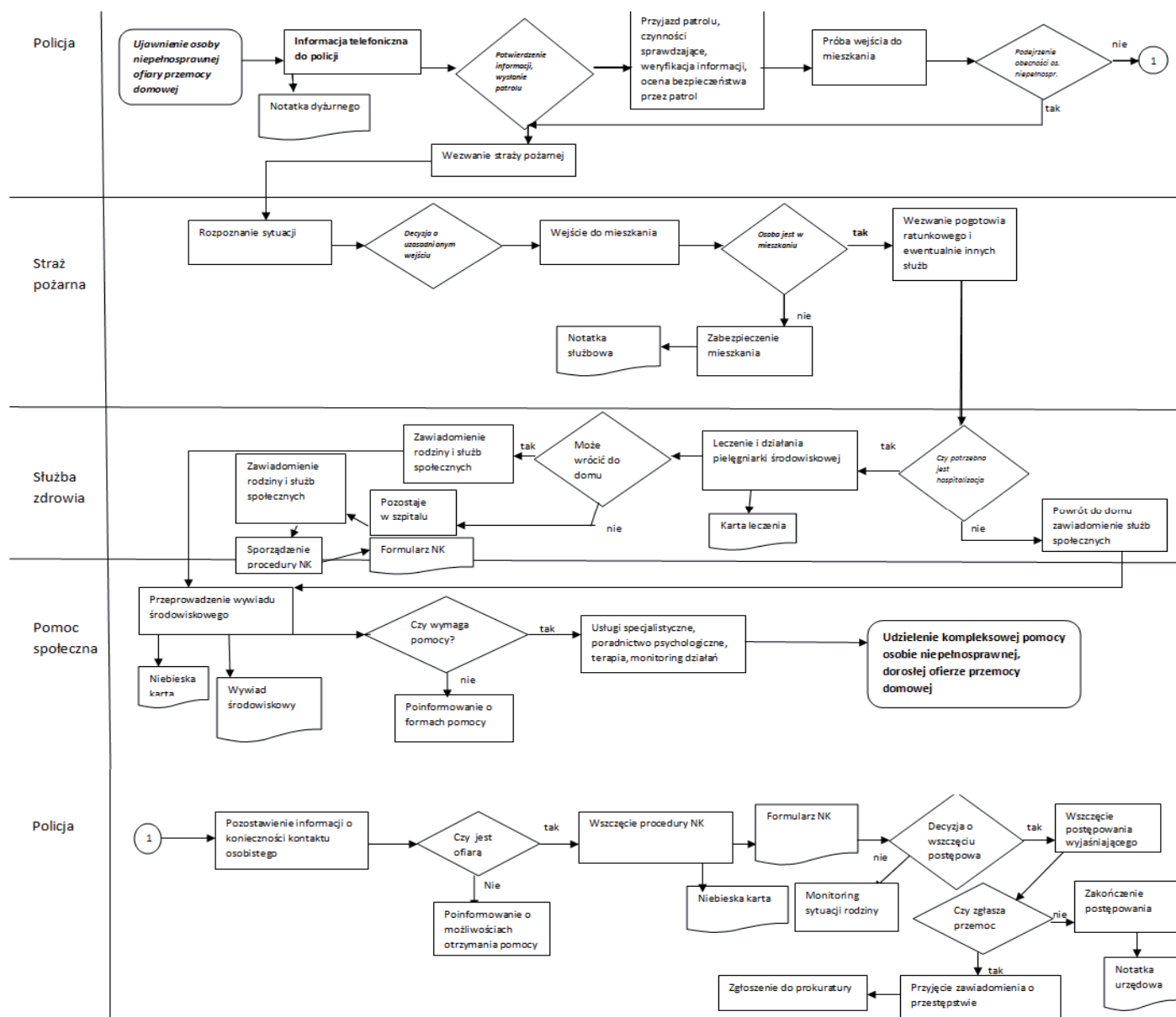
- N – Notatka pedagoga z rozmowy z ojcem
- N – Notatka pedagoga z rozmowy z matką i córką
- N – Notatka z rozmowy z pedagogiem i psychologiem
- N- Karta informacyjna dziecka
- N- Dziennik zajęć
- N- Protokoły spotkań
- N- Wywiad środowiskowy kuratora
- N – Wyrok sądowy (Postanowienie)
- N - Wywiad środowiskowy
- N – Niebieska Karta
- N – Kontrakt socjalny
- N- Notatki służbowe
- N – Adnotacje urzędowe

PROCEDURA POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU UJAWNIEŃ OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNEJ – DOROSŁEJ OFIARY PRZEMOCY W RODZINIE

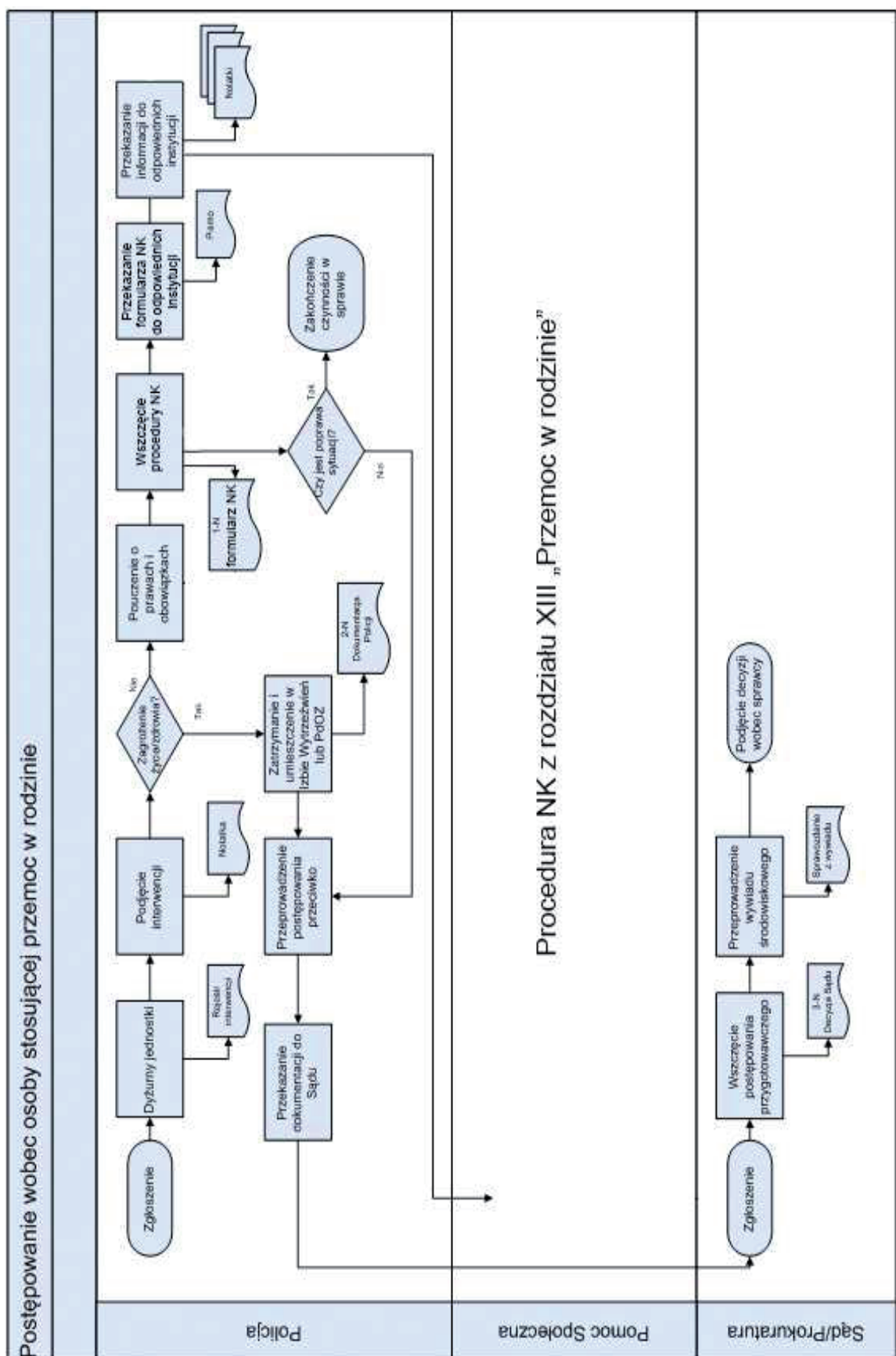
1. **CEL PROCESU:** udzielenie pomocy, powstrzymanie niekorzystnego zjawiska
2. **ZAKRES STOSOWANIA:** Policja, Straż pożarna, służba zdrowia, pomoc społeczna, Sąd, Prokuratura, administrator budynku
3. **WEJŚCIE:** zgłoszenie do policji o podejrzeniu stosowania przemocy domowej wobec osoby niepełnosprawnej
4. **WYJŚCIE:** powstrzymanie zjawiska przemocy, udzielenie kompleksowej pomocy (wsparcie w środowisku, monitoring, terapia, wsparcie instytucjonalne)
5. **METODA POMIARU:**
 - liczba przypadków ujawnionych ofiar przemocy domowej – osób niepełnosprawnych,
 - liczba przypadków, w których udzielono pomocy z pozytywnym lub negatywnym rozwiązaniem problemu
6. **SPOSÓB POSTĘPOWANIA:** zgodnie z algorytmem
7. **DOKUMENTY ZWIĄZANE:**
 - Ustawa z dn. 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jednolity Dz. U. z 2011 r. Nr 287, poz. 1687, z późn. zm.),
 - Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.),
 - Ustawa z dn. 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r. poz. 182 z późn. zm.),
 - Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych (tekst jednolity Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721 z późn. zm.),
 - Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej (tekst jednolity Dz. U. z 2009 r. Nr 12, poz. 68, z późn. zm.)
8. **OKREŚLENIA I DEFINICJE:**
 - **Przemoc w rodzinie** – jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób wymienionych w pkt 1, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą,
 - **Osoba niepełnosprawna** – to osoba, której stan fizyczny lub psychiczny trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza albo uniemożliwia wypełnianie zadań życiowych i ról społecznych, zgodnie z normami prawnymi i społecznymi.
9. **ZAŁĄCZNIKI:** algorytm postępowania, wzory dokumentów (Niebieska Karta, wywiad środowiskowy)
10. **NOTATKI DO PRZEBIEGU PROCESU:**
 - N Notatka dyżurnego policjanta z otrzymanego zgłoszenia;
 - N Niebieska Karta wypełniana przez policję na miejscu ujawnienia stosowania przemocy domowej;
 - N Notatka urzędowa po zakończeniu postępowania policyjnego;

N Wniosek do prokuratury o podejrzeniu przestępstwa;
 N Notatka urzędowa straży pożarnej z czynności wykonywanych na miejscu zdarzenia;
 N Karta leczenia w związku z przyjęciem do placówki medycznej;
 N Wywiad środowiskowy pracownika socjalnego określający sytuację rodzinną i bytową;
 N Niebieska Karta wypełniona za zgodą poszkodowanego przez pracownika socjalnego;
 N Notatka służbowa z interwencji Policji;
 N Notatka urzędowa.

PROCEDURA POSTĘPOWANIA WOBEC OSOBY STOSUJĄCEJ PRZEMOC W RODZINIE

1. **CEL PROCESU:** udzielenie pomocy, zatrzymanie zjawiska przemocy
2. **ZAKRES STOSOWANIA:** policja, sąd, prokuratura, pomoc społeczna
3. **WEJŚCIE:** zgłoszenie stosowania przemocy w rodzinie
4. **WYJŚCIE:** udzielenie kompleksowej pomocy i zakończenie procedury
5. **METODA POMIARU:** liczba ujawnionych sprawców stosujących przemoc w rodzinie
6. **SPOSÓB POSTĘPOWANIA:** zgodnie z algorytmem
7. **DOKUMENTY ZWIĄZANE:**
 - Ustawa z dn. 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jednolity Dz. U. z 2011 r. Nr 287, poz. 1687, z późn. zm.),
 - Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.),
 - Ustawa z dnia 25 lutego 1964r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r. poz. 788 z późn. zm.),
 - Ustawa z dn. 6 czerwca 1997 r. kodeks karny (Dz. U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.),
 - Ustawa z 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych (Dz. U. z 2001 r. Nr 98, poz. 1071 z późn. zm.),
 - Ustawa z dn. 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r. poz. 182 z późn. zm.),
 - Ustawa z dnia 26 października 1982r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r. poz. 1356, z późn. zm.),
 - Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (tekst jednolity Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926 z późn. zm.)
8. **OKREŚLENIA I DEFINICJE:**
 - **przemoc** – jednorazowe lub powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność w tym: seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.
9. **ZAŁĄCZNIKI:** algorytm postępowania
10. **NOTATKI DO PRZEBIEGU PROCESU:**
 - N – Notatka urzędowa, Niebieska Karta, wniosek do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, informacja do Ośrodka Pomocy Społecznej, informacja do Sądu (Wydział Rodzinny i Nieletnich) o wgląd w sytuacje rodziny,
 - N – protokół doprowadzenia w celu wytrzeźwienia, protokół przesłuchania sprawcy, inne materiały zgromadzone w sprawie
 - N – nadzór kuratora, postanowienie, wyrok, poddanie się leczeniu odwykowemu lub rehabilitacyjnemu, udział w programie korekcyjno-edukacyjnym dla osób stosujących przemoc

PROCEDURA POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU PODEJRZENIA WYKORZYSTYWANIA SEKSUALNEGO OSOBY PONIŻEJ 15 ROKU ŻYCIA

1. **CEL PROCESU:** weryfikowanie podejrzenia, zatrzymanie procesu wykorzystywania dziecka w przypadku potwierdzenia, że do niego dochodziło, pomoc psychologiczna i medyczna dziecku i jego rodzinie.
2. **ZAKRES STOSOWANIA:** przedszkola, szkoły, świetlice środowiskowe i socjoterapeutyczne, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, placówki opiekuńczo-wychowawcze (rodziny zastępcze, domy dziecka), placówki służby zdrowia (przychodnie, szpitale, żłobki), specjalistyczne ośrodki pomocy ofiarom przemocy (centra interwencji kryzysowej i inne), ośrodki pomocy społecznej, policja, prokuratura, sąd rodzinny i karny, rodzina.
3. **WEJŚCIE:** Ujawnienie niepokojących sygnałów (wypowiedzi dziecka, jego zachowanie, występujące u niego problemy) mogących wskazywać na to, że dziecko było lub jest wykorzystywane seksualnie.
4. **WYJŚCIE:** potwierdzenie lub wykluczenie wykorzystywania seksualnego dziecka, w wątpliwych przypadkach – dalsza obserwacja dziecka i rodziny, w przypadku potwierdzenia – zawiadomienie prokuratury, zawiadomienie sądu rodzinnego, skierowanie dziecka i rodziców lub rodzica (jeśli drugi jest sprawcą) do placówki udzielającej pomocy ofiarom przemocy.
5. **METODA POMIARU:**
 - liczba przypadków ujawnionych ofiar wykorzystywania seksualnego,
 - liczba przypadków, w których udzielono pomocy
6. **SPOSÓB POSTĘPOWANIA:** zgodnie z algorytmem
7. **DOKUMENTY ZWIĄZANE:**
 - Ustawa z dn. 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jednolity Dz. U. z 2011 r. Nr 287, poz. 1687, z późn. zm.),
 - Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.),
 - Ustawa z dn. 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r. poz. 182 z późn. zm.),
 - Ustawa z dn. 6 czerwca 1997 r. kodeks karny (Dz. U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.)

8. OKREŚLENIA I DEFINICJE:

Wg SCOSAC (Standing Committee on Sexually Abused Children) – **dziecko wykorzystywane seksualnie** to każda jednostka ludzka w wieku bezwzględnej ochrony (wiek ten określa prawo), którą osoba dojrzała seksualnie naraża na jakąkolwiek aktywność natury seksualnej, której intencją jest seksualne zaspokojenie osoby dorosłej.

Wg polskiego prawa **dziecko, które wymaga bezwzględnej ochrony** to takie, które nie ukończyło 15 roku życia. Oznacza to, że kontakt natury seksualnej osoby dorosłej z dzieckiem poniżej 15 r.ż jest zawsze uznawany za wykorzystywanie seksualne dziecka, a więc także w przypadku, gdy dziecko wyraziło zgodę na taki kontakt.

WYKORZYSTYWANIEM SEKSUALNYM JEST W SZCZEGÓLNOŚCI:

Stosunki seksualne z dzieckiem (pochwowe, analne, oralne), Wprowadzanie dziecku palca lub przedmiotów do pochwy, odbytu, Dotykanie, głaskanie, całowanie narządów płciowych, piersi i innych części ciała dziecka, o intencji seksualnej. Nakłanianie dziecka do dotykania, głaskania, całowania narządów płciowych, piersi i innych części ciała osoby dorosłej. Pokazywanie dziecku narządów

płciowych przez osobę dorosłą. Onanizowanie się w obecności dziecka. Pokazywanie dziecku materiałów o treści erotycznej. Robienie zdjęć nagiego dziecka i filmowanie nagiego dziecka, o intencji seksualnej. Realizowanie filmów pornograficznych z udziałem dziecka.

OCHRONA PRAWNA

Wykorzystywanie seksualne dziecka podlega karze. W polskim kodeksie karnym nie ma jednak określenia wykorzystywanie seksualne. Kodeks karny zawiera określenie – „obcowanie płciowe” i „inna czynność seksualna”.

Obcowanie płciowe – stosunki seksualne (pochwowe, analne, oralne) oraz takie czynności, które polegają na bezpośrednim kontakcie narządów płciowych (sprawcy lub dziecka) z częściami ciała (sprawcy lub dziecka), które sprawca traktuje ekwiwalentnie do narządów płciowych np. wkładanie palca sprawcy do pochwy dziewczynki.

Inna czynność seksualna – różnorodne formy „obmacywania” dziecka w obrębie narządów płciowych, zmuszanie dziecka do dotykania narządów płciowych dorosłego, zmuszanie dziecka do onanizowania się lub onanizowania dorosłego.

9. ZAŁĄCZNIKI: algorytm postępowania.

10. NOTATKI DO PRZEBIEGU PROCESU:

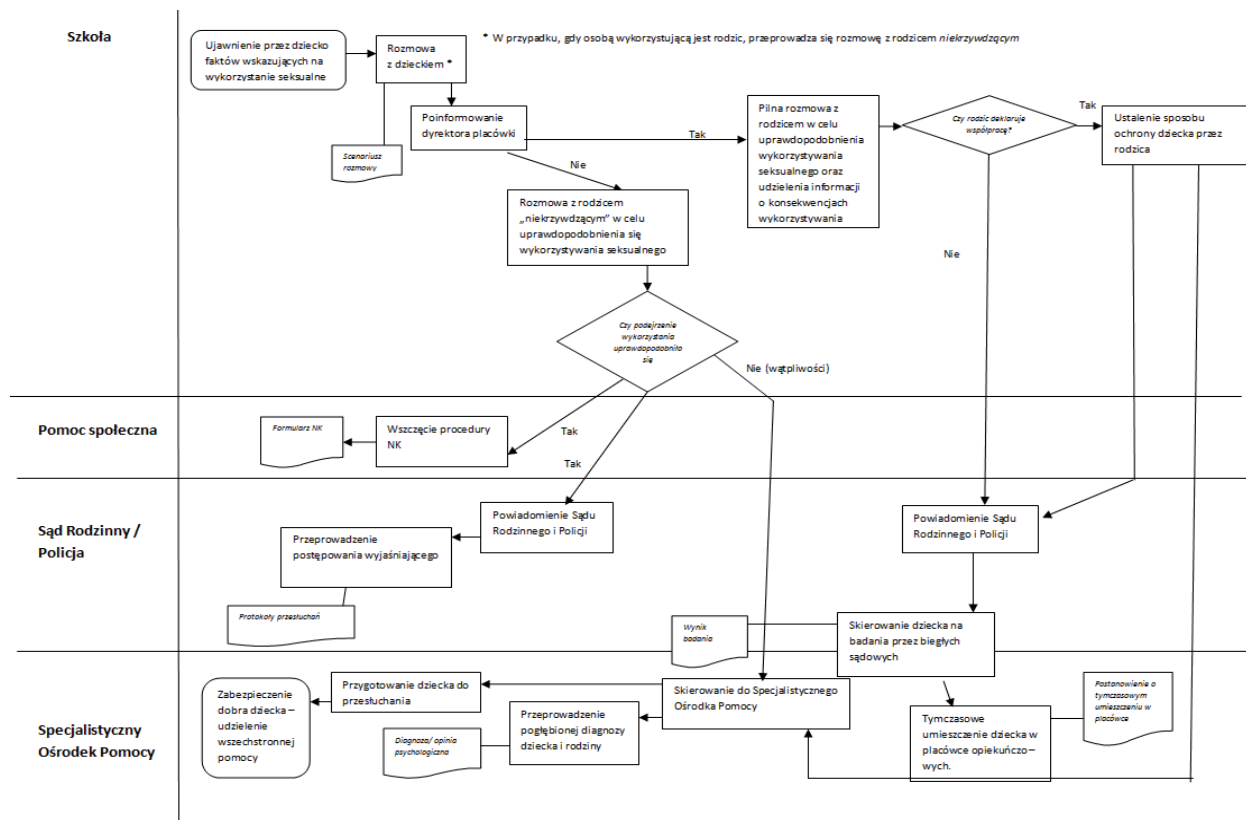
N – scenariusz rozmowy

N - protokoły przesłuchań

N - wynika badania

N - diagnoza/opinia psychologiczna

N - postanowienie o tymczasowym umieszczeniu w placówce

Zespół Monitorujący Realizację Zadań w Zakresie Przeciwdziałania

Zjawiskom Patologii Społecznej na Terenie Województwa Pomorskiego:

Koordynator: Krystyna Dominiczak - Dyrektor Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Urzędzie Marszałkowskim w Gdańsku, tel. (58) 32-68-561, e-mail: k.dominiczak@pomorskie.eu, rops@pomorskie.eu.

Członkowie i Współpracownicy Zespołu:

Beata Perez Borjas, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Urzędzie Marszałkowskim w Gdańsku, tel. (58) 32-68-567, e-mail: b.perez@pomorskie.eu;

Agata Wyrobek, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Urzędzie Marszałkowskim w Gdańsku, tel. (58) 32-68-567, e-mail: a.wyrobek@pomorskie.eu;

Ewa Szczypior, Wojewódzki Koordynator Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, starszy specjalista w Wydziale Polityki Społecznej Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego; tel. (58) 307 75 98, e-mail: ewa.szczypior@gdansk.uw.gov.pl;

Beata Wolak, Zastępca Dyrektora Wydziału Rozwoju Edukacji w Kuratorium Oświaty w Gdyni, tel. (58) 669 34 13, e-mail: beata.wolak@kuratorium.gda.pl;

Mirosława Jezior, Dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Gdyni; tel. (0-58) tel: (58) 625 93 30, 625 93 37, e-mail: sekretariat@mopsgdynia.pl;

Barbara Skrobańska, Sędzia Sądu Okręgowego w Gdańsku, I Wydział Cywilny, tel. (58) 321 31 16, centrala 321 31 99;

Krzysztof Stasiak, Kurator Okręgowy w Sądzie Okręgowym w Gdańsku; tel. (58) 32 13 108, centrala 32 13 199, e-mail: kuratorzy@gdansk.so.gov.pl;

Tadeusz Jedynak, Kurator Okręgowy w Sądzie Okręgowym w Słupsku, tel. (59) 84 69 652, e-mail: tadeusz.jedynak@slupsk.so.gov.pl;

nadkom. Hanna Damer-Szepietowska, Wydział Prewencji Komendy Wojewódzkiej Policji w Gdańsku, tel. (58) 321 43 19, sekretariat 321 41 76, e-mail: prewencja-kwp@pomorska.policja.gov.pl;

podkom. Magdalena Falkowska, Wydział Prewencji Komendy Wojewódzkiej Policji w Gdańsku, tel. (58) 321 43 02, sekretariat 321 41 76, e-mail: prewencja-kwp@pomorska.policja.gov.pl;

podinsp. Joanna Orłowska, ekspert Zespołu Prewencji Kryminalnej, Nietлетних i Patologii Wydziału Prewencji Komendy Miejskiej Policji w Gdańsku, tel. (58) 32 16 361;

asp. sztab. Zbigniew Kowalczyk, specjalista Zespołu Prewencji Kryminalnej, Nietлетних i Patologii Wydziału Prewencji Komendy Miejskiej Policji w Gdańsku, tel. (58) 32 16 361;

nadkom. Ewa Plucińska, specjalista Zespołu Prewencji Kryminalnej, Nietлетних i Patologii, Wydziału Prewencji KMP w Gdyni; tel. (58) 66-21-605;

Helena Tomaszewicz – specjalista terapii, certyfikowany specjalista z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, Certyfikowany Praktyk NLP;

Zygmunt Medowski – specjalista terapii w Młodzieżowym Ośrodku Terapeutycznym „Mrowisko”; tel. (58) 550 26 69;

Ewa Czajkowska, emeryt policyjny.

WYKAZ AKTÓW PRAWNYCH

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.);

Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zm. Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284);

Konwencja o Prawach Dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w dnia 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526, z późn. zm.);

Europejska Karta Społeczna z dnia 18 października 1961 r. sporządzona w Turynie (Dz. U. z 1999 r. Nr 8, poz. 67);

Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r. poz. 788, z późn. zm.);

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16 poz. 93 z późn. zm.);

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.);

Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (Dz. U. Nr 12, poz. 114 z późn. zm.);

Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. Nr 106, poz. 1148 z późn. zm.);

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.);

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1997 r. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.);

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 1997 r. Nr 90, poz. 557, z późn. zm.);

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 lutego 2013 r. w sprawie sposobu wykonywania obowiązków i uprawnień przez kuratorów sądowych w sprawach karnych wykonawczych (Dz. U. z 2013 r. poz. 335);

Ustawa z dnia 10 września 1999 r. Kodeks karny skarbowy (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r. poz. 186);

Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jednolity Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178 z późn. zm.);

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 lutego 2012 r. w sprawie zasad i trybu wykonywania nadzoru nad nieletnim przez kuratorów sądowych, sposobu wykonywania obowiązków przez organizacje młodzieżowe lub inne organizacje społeczne, zakłady pracy i osoby godne zaufania oraz sposobu kontrolowania obowiązków nałożonych na rodziców lub opiekuna nieletniego (Dz. U. z 2012 r. poz. 228);

Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych (Dz. U. z 2001 r. Nr 98, poz. 1071 z późn. zm.);

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.);

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 roku w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne (Dz. U. z 2011 r. Nr 50, poz. 259);

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 roku w sprawie procedury "Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. z 2011 r. Nr 209, poz. 1245);

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 marca 2011 roku w sprawie procedury postępowania przy wykonywaniu czynności odebrania dziecka z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie (Dz. U. z 2011 r. Nr 81, poz. 448);

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 22 października 2010 roku w sprawie wzoru zaświadczenia lekarskiego o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2010 r. Nr 201, poz. 1334);

Ustawa z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r. poz. 182 z późn. zm.);

Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. Nr 228, poz. 2255 z późn. zm.);

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tekst jednolity Dz. U. z 2013 poz. 135);

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej (Dz. U. z 2011 r. Nr 292 poz. 1720 z późn. zm.);

Ustawa z dnia 26 października 1982r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r. poz. 1356, z późn. zm.);

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r. poz. 124, z późn. zm.);

Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jednolity Dz. U. z 2011 r. Nr 287, poz. 1687, z późn. zm.);

Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. z 2013r, poz. 628 z późn. zm.).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 lipca 2005 r. w sprawie sposobu postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów (Dz. U. z 2005 r. Nr 141, poz. 1186);

Zarządzenie Nr 1619 Komendanta Głównego Policji z dnia 3 listopada 2010 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań przez policjantów w zakresie przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich oraz działań podejmowanych na rzecz małoletnich (Dz. Urz. KGP z dnia 12 listopada 2010 r., Nr 11, poz. 64);

Zarządzenie Nr 1426 Komendanta Głównego Policji z dnia 23 grudnia 2004 r. w sprawie metodyki wykonywania czynności dochodzeniowo-śledczych przez służby policyjne wyznaczone do wykrywa-

nia przestępstw i ścigania ich sprawców (Dz. Urz. KGP z dnia 10 stycznia 2005 r. Nr 1, poz. 1);

Zarządzenie nr 130 KGP z dnia 7 sierpnia 2012 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań w pomieszczeniu dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia (Dz. Urz. z 2012 r., poz. 42).

Zarządzenie Nr 134 Komendanta Głównego Policji z dnia 30 października 2012 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań w policyjnej izbie dziecka (Dz. Urz. KGP z 31 października 2012 r. poz. 59, z późn. zm.);

Załącznik nr 2 do Rozkazu nr 7 Komendanta Głównego Policji z dn. 10 listopada 1994 r. w sprawie wyposażenia i zabezpieczenia technicznego pomieszczeń dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia oraz w sprawie pełnienia służby przez policjantów w tych pomieszczeniach;

Zarządzenie Nr 360 Komendanta Głównego Policji z dnia 26 marca 2009 r. w sprawie metod i form wykonywania przez policjantów konwojów i doprowadzeń (Dz. Urz. KGP z dnia 6 maja 2009 r. Nr 6, poz. 29);

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 21 stycznia 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad pobytu nieletnich w policyjnych izbach dziecka (Dz. U. z 2002 r. Nr 10, poz. 104);

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 21 marca 2003 r. w sprawie warunków, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia w jednostkach organizacyjnych Policji przeznaczone dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, oraz regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach (Dz. U. z 2003 r. Nr 61, poz. 547);

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 4 czerwca 2012 r. w sprawie pomieszczeń przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, pokoi przejściowych, tymczasowych pomieszczeń przejściowych i policyjnych izb dziecka, regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach, pokojach i izbach oraz sposobu postępowania z zapisami obrazu z tych pomieszczeń, pokoi i izb (Dz. U. z 2012 r. poz. 638);

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 września 1990 r. w sprawie trybu legitymowania, zatrzymania osób, dokonania kontroli osobistej oraz przeglądania bagażu i sprawdzenia ładunku przez Policjantów (Dz.U. z 1990 r. Nr 70, poz. 409, z późn. zm.)

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych (Dz. U. z 1997 r. Nr 123, poz. 779 z późn. zm.);

Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jednolity Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.);

Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (tekst jednolity Dz. U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674 z późn. zm.);

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach (Dz. U. z 1992 r. Nr 36, poz. 155 późn. zm.);

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz. U. z 2001 r. Nr 61, poz. 624 z późn. zm.);

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2003 r. Nr 6, poz. 69 z późn. zm.);

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 stycznia 2003 r. w sprawie szczególnych form działalności wychowawczej i zapobiegawczej wśród dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniem (Dz. U. z 2003 r. Nr 26, poz. 226);

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. z 2013 r. poz. 532);

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U. z 2007 r. Nr 83, poz. 562 z późn. zm.);

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 1 lutego 2013 r. w sprawie szczególnych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz. U. 2013, poz.199);

Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 maja 2011 r. w sprawie rodzajów i szczególnych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach (Dz. U. z 2011 r. Nr 109 poz. 631);

Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 grudnia 2011r. w sprawie szczególnych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym (Dz. U. z 2011 Nr 296, poz. 1755);

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 17 listopada 2010 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w specjalnych przedszkolach, szkołach i oddziałach oraz w ośrodkach (Dz. U. z 2010 r. Nr 228, poz. 1489 z późn. zm.);

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 17 listopada 2010 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych (Dz. U. z 2010 r. Nr 228, poz. 1490 z późn. zm.);

Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U. z 2011 r. Nr 112, poz. 654 z późn. zm.);

Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (tekst jednolity Dz. U. z 2011 r. Nr 231, poz. 1375);

Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz. U. z 2006 r. Nr 191 poz. 1410 z późn. zm.);

Ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (tekst jednolity Dz. U. z 2011 r. Nr 277, poz. 1634 z późn. zm.);

Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (tekst jednolity Dz. U. z 2008 r. Nr 164 poz. 1027 z późn. zm.);

Ustawa z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r. poz. 159 z późn. zm.);

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 4 lutego 2004 r. w sprawie trybu doprowadzania, przyjmowania i zwalniania osób w stanie nietrzeźwości oraz organizacji izb wytrzeźwień i placówek utworzonych lub wskazanych przez jednostkę samorządu terytorialnego (Dz. U. z 2004 r. Nr 20, poz. 192, z późn. zm.);

Ustawa z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jednolity Dz. U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147 z późn. zm.);

Ustawa z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2000 r. Nr 6, poz. 69 z późn. zm.);

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (tekst jednolity Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926 z późn. zm.);

Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (tekst jednolity Dz. U. z 2001r. Nr 142, poz. 1590 z późn. zm.);

Ustawa z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (Dz. U. z 2009 r. Nr 31, poz. 206 z późn. zm.);

Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (tekst jednolity Dz. U. z 2001r. Nr 142, poz. 1592 z późn. zm.);

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2001r. Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.);

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536 z późn. zm.);

Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (tekst jednolity Dz. U. z 2005r. Nr 31, poz. 266 z późn. zm.);

Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych (tekst jednolity Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721 z późn. zm.);

Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej (tekst jednolity Dz. U. z 2009 r. Nr 12, poz. 68, z późn. zm.);

Ustawa z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu (tekst jednolity Dz. U. z 2003 r. Nr 58, poz. 514 z późn. zm.);

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (tekst jednolity Dz. U. z 2003 r. Nr 106, poz. 1002 z późn. zm.).

BIBLIOGRAFIA

Ciepla H., Czech B., Domińczyk T., Kalus S., Piasecki K., Szychowicz M. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy z komentarzem, Wyd. Prawnicze Warszawa 2000 r.

Gromek K. - Komentarz do ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, Wyd. Prawnicze W-wa 2001 r.

Jedynak T., Stasiak K., (red.), Zarys metodyki pracy kuratora sądowego, LexisNexis, Warszawa 2010, wyd. 2;

Jedynak T., Stasiak K., Komentarz do ustawy o kuratorach sądowych, LexisNexis Warszawa 2008,

Jedynak T., Udział kuratora sądowego w wykonywaniu orzeczeń o przymusowym odebraniu osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub opiece, Probacja 2012 nr 3 s. 125-155.

Marek A. - Kodeks karny, Dom Wydawniczy ABC Warszawa 2004 r.

Nowak A. - Zarys postępowania z nieletnimi dla pedagogów, Wyd. UŚ, Katowice 1998.

Kluczyński K. – Przewodnik po przepisach prawnych w sprawach nieletnich zagrożonych demoralizacją i przestępczością” – Poznań 2004 r.

Zmarzlik J., Piwnik E - Dziecko pod parasolem prawa - Poradnik dla osób pomagających dzieciom, Warszawa 1999 r.

Kodeks karny, kodeks postępowania karnego, kodeks karny wykonawczy, kodeks wykroczeń, kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, kodeks karny skarbowy, ustawa o opłatach w sprawach karnych. Stan prawny na dzień 15 marca 2004 r. Wyd. Zakamycze, Kraków 2004r.

Problemy Opiekuńczo – Wychowawcze Nr 4 z 2001 r.; Nr 7 z 2003 r. - Instytut Rozwoju Nauk Społecznych;

Wybrane aspekty postępowania w sprawach o czyny karalne nieletnich – Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie – Szczytno 2003;

Portal internetowy: www.men.gov.pl; www.ore.edu.pl.